

ЛЮДИНА І СУСПІЛЬСТВО

Музиченко Г. В.,
доктор політичних наук,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

ВПЛИВ ІДЕОЛОГІЇ НА ДЕРЖАВНУ ПОЛІТИКУ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ПРОЯВИ

Вплив ідеології на процес творення та здійснення публічної влади, а отже, і на державну політику, простежується протягом всього історичного розвитку державної політики та форм її здійснення. Перші ознаки значного впливу ідеології на формування державної політики та вирішення державних справ можна спостерігати в Європі ще за часів поширення християнства, тобто наприкінці доби Давнього Риму. Цей процес, особливо після створення умов сприяння розвитку християнства з боку правлячих сил, відбувався досить складно і суперечливо. Боротьба між язичництвом і християнством знайшла відображення і в державному управлінні, оскільки прибічники різних релігійних поглядів, причетні до державних справ, продовжували кожен по своєму впливати на формування світогляду окремих верств населення.

Досить яскраво простежується вплив церкви на діяльність владних структур та їх посадових осіб у період Середньовіччя. Це часи і серйозного протистояння і порозуміння, коли монархія і релігія підтримували владу одна одної.

Зміни в суспільній думці відбулися в період реформації під гаслом боротьби з церковними традиціями. Вони базувались на ідеї проголошення свободи віри та поступового звільнення державної політики від тиску релігійних догматичних ідеологій.

Розквіт в Європі абсолютизму в XVII – першій половині XVIII ст. супроводжувався одночасними успіхами в становленні суспільних наук,

формуючи суспільну думку про можливе реформування державного устрою та суспільних відносин стосовно надання громадянам політичних свобод.

Громадянські свободи набули особливої популярності в часи Французької революції. Проголошення прогресивної Декларації прав людини і громадянина та прийняття Французької конституції суттєво вплинули на державний устрій країни, а також на формування владних структур і їх кадрове забезпечення як у позитивному, так і у подальшому негативному сенсі.

Найбільшого поширення ідеологізація державного управління дістала після Жовтневої революції 1917 р. в Росії. Прихід до влади партії більшовиків в результаті повалення Тимчасового уряду започаткував у новітній світовій історії існування низки держав, управління в яких було побудоване згідно з ідеологічними догмами. До них належали не тільки країни колишнього радянського блоку, хоча саме з СРСР та його союзниками найчастіше пов'язують залежність системи влади від панівної ідеології, а й країни західного світу – Італія, Іспанія, Німеччина та ін. Незважаючи на те, що перша група країн сповідувала марксистсько-ленінську ідеологію, а друга нібито протилежну їй – фашистську, побудова системи влади, основні форми й засоби її здійснення в цих країнах були дуже схожі: централізація влади, цілковита відсутність опозиції, авторитарний стиль правління партійних вождів тощо.

У СРСР ідеологізація державного управління й державної служби набула найбільшого поширення. Радянська модель державного управління базувалася на ленінському тлумаченні марксизму як виключно ідеї диктатури пролетаріату, а не теорії подолання за допомогою соціальної революції нелюдських умов життя буржуазного суспільства. В. І. Ленін розглядав політичну владу як базову умову перетворення суспільства, а її знаряддям – диктатуру пролетаріату, яка була узаконеним насильством меншості над більшістю.

Послідовники В. І. Леніна та марксизму запропонували свій шлях побудови держави: «ідея (теорія) – ідеологія (засади мислення, принципи прийняття рішень) – влада (базова умова втілення теорії на практиці) - управління (приведення практики у відповідність з теорією).

У період «параду суверенітетів», дякуючи яким й з'явилося визначення «країни пострадянського простору» щодо ідентифікування молодих демократій, які утворилися на теренах колишніх республік СРСР та соціалістичного табору, почали народжуватися різні течії, партії, рухи, які популяризували часто радикально протилежні погляди та ідеали.

Політичний розвиток України та більшості країн пострадянського простору на сучасному етапі має амбівалентний характер – одночасно модернізаторський і антимодернізаторський. Перша тенденція знаходить прояв в активізації включення в політичне життя соціальних груп та індивідів, у послабленні традиційної політичної еліти та її легітимності, а друга тенденція виражається в специфічній формі здійснення модернізації. Ця специфіка проявляється в авторитарних методах діяльності та менталітеті політичної еліти, які дозволяють тільки одностороннє – згори вниз – спрямування команд при закритому характері прийняття рішень.

Політичний режим в Україні становить собою різновид гібридизації, яка поєднує демократичні інститути, норми і цінності з авторитарними. Відтак динаміка трансформаційних процесів дуже слабка. Аналізуючи причини цього, Є. Головаха відзначає, що, на відміну від європейських держав «соціалістичного табору», Україна стала на шлях демократичних перетворень, ініціатором і реалізатором яких були представники провінційної радянської бюрократії, які виявились готовими декларативно схвалити нову ідеологію й нові ринкові гасла, але не підготовленими до практичної їх реалізації [1, 111–112]. Кризові явища перехідного періоду призвели до краху ілюзій, пов'язаних з перемогою демократичних сил. Специфіка України та деяких інших пострадянських держав полягає в тому, що невдоволення та недовіра мас до діяльності нових демократичних інститутів, до влади в цілому виражається в розчаруванні в самій демократії. Інститути і процедури, створені в процесі демократизації в останні роки в Україні, їх неефективність дискредитують ідеї демократії, породжують сумніви в доцільності її реалізації в українському суспільстві.

Для сьогоднішньої України як і більшість країн пострадянського простору зміна моделі політичного розвитку означає виникнення кількох принципово нових явищ. Це спостерігається «накладання» двох процесів: прискорення масової політичної соціалізації й ускладнення всього комплексу проблем, обумовлених необхідністю форсованого подолання дуалізму соціально-економічної структури суспільства і створення концепції розвитку на початок XXI століття. Подолання кризи управління суспільством більшість населення пов'язує не з приходом до влади «твердої руки», а з якісним відновленням інституційного й істотним підвищенням його етичних і інтелектуально-професійних характеристик.

На даний час все чіткіше постає завдання вироблення ідеології політичного процесу. Та конфронтуючі сторони у цьому зв'язку найчастіше воліють обговорювати не конкретні підходи до модернізації суспільства, а зіставляти ті чи інші ідеологічні настановлення. Як зазначає А. Ахієзер, «державна ідеологія – це милиці, необхідні хворому. Здоровому милиці не потрібні. Але що ж робити хворому суспільству? У цій драматичній ситуації неминуче доводиться говорити не про зникнення ідеології, а про зміну її форми» [2, 89]. І на прикладі подій останніх років у сучасній Україні з цим, на превеликий жаль, варто не погодитись.

Література:

1. Українське суспільство: соціологічний моніторинг / [За ред. Н. В. Паніної. – К.: Ін-тут соціології НАН України, 2003. – 145 с.
2. Ахієзер А. Идеология – предмет науки, наука – элемент идеологии / А. Ахієзер // *Общественные науки и современность*. – 1011. – № 1. – С. 85–92.

Білоусов О.С. .,
доктор політичних наук,
Одеський національний політехнічний
університет

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНІ ПРАКТИКИ ЯК ФОРМА НАКОПИЧЕННЯ АКТИВІСТСЬКИХ РЕСУРСІВ

Вплив сучасного суспільства на еволюцію громадянської участі доречно аналізувати через поняття «громадянські практики», у зв'язку з тим, що це поняття найчастіше використовують для позначення сукупності дій, які під впливом різних детермінантів усталюються і поступово заповнюють неінституціоналізований простір з можливістю трансформувати політичні структури та соціальні відносини.

Відомий український соціолог О. Резнік обґрунтовує евристичну цінність поняття «громадянські практики», яким він продуктивно послуговується у своїх дослідженнях в якості однієї з центральних категорій, наступним чином: «Через громадянські практики виявляється феномен громадянськості – усвідомлення громадянином своїх прав та обов'язків у житті країни, створення умов для якнайповнішого розкриття всього потенціалу людини, її творчого самовираження. В процесі інституалізації публічної сфери як неформальної мережі для обміну інформацією та точками зору, яка відтворюється через комунікативну дію, її суб'єкти набувають навичок формувати та оприлюднювати свої погляди, продукуючи таким чином громадянські практики. З іншого боку, поступово, поступово у політичній владі формується здатність сприймати та дослухатися до громадської думки. Таким чином громадська думка через громадські практики набуває контролюючих функцій. Саме тому громадянські практики можна розглядати як систематичні, відтворювані та постійні дії різних соціальних суб'єктів (індивідів і груп) у публічній сфері, які є формою реалізації їхніх власних інтересів і за умов вагомості сукупності здатні перетворювати соціальні та політичні інститути» [1, с. 287].

При цьому, суб'єктами громадянських практик можуть бути як індивіди, так і групи, оскільки громадянська активність структурується за формами залученості, залежно від яких доцільним є індивідуальний та колективний спосіб обстоювання власних інтересів. За характером дії та типом суб'єкта громадянської активності, зазначає соціолог, можна виділити загалом три види практик: громадсько-політичні практики, які передбачають як індивідуальні, так і тимчасові колективні форми дій у громадсько-політичній сфері; практики контактування громадян з установами і організаціями, які передбачають звернення до установ з метою захисту власних інтересів; кооперативні (колективні, організаційні) практики громадян, які є систематичними та постійними діями добровільно об'єднаних в асоціації людей задля спільної реалізації своїх інтересів.

О. Резніком була сформульована концептуальна схема зумовленості громадянських практик, які, за його ствердженням, є матеріалізованим втіленням соціальних відносин через інституціоналізовані чи неінституціоналізовані форми вираження. Це втілення можливе за наявності відповідних структурних, ресурсних та соціально-психологічних чинників. Аналіз досвіду емпіричних досліджень різних форм громадянської активності виокремив найдієвіші моделі їхньої детермінації, до яких можна віднести: 1) модель громадянського волонтаризму, яка охоплює як суб'єктивні соціально-психологічні, так і об'єктивні соціально-економічні чинники; 2) модель структурних розколів пояснює зумовленість громадянських практик проявами солідарності та ідентифікації з різними соціальними групами, які утворилися в суспільному розвитку певного суспільства; 3) модель соціального капіталу здебільшого пояснює діяльність у громадських організаціях, оскільки накопичення довіри до людей, відчуття спільноти, сусідської єдності, громадянської компетентності утворює відповідний соціальний ресурс [Див. детал.: 2].

Громадянська участь, досліджувана через громадянські практики за умови системного поєднання усіх трьох вище вказаних моделей, демонструє безумовний зв'язок своєї мотивації із існуючою соціальною структурою

певного суспільства. Такий зв'язок полягає, передусім, у мотивації громадянської активності відповідними конкретними соціальними ідеалами, інтересами та потребами та системою соціальних цінностей у цілому.

Взаємодія між різними формами і проявами громадянської участі, у свою чергу, дозволяє більш рельєфно бачити і взаємодію між її суб'єктами, яка розкривається як система інтеракції суб'єктів різного рівня. Водночас, позаяк соціальні відносини виступають як конкретні взаємини людини та інституцій, у цій площині вирізняються статусні відносини, а розподіл соціальних статусів у суспільстві створює структурні розмежування, які, своєю чергою, впливають на реалізацію потреб людей. Однак не завжди усвідомлення соціальних інтересів, спричинених соціальними розколами, стимулює громадянську активізацію. Адже лише за умови зростання активістських цінностей, виникає ідеологічне підґрунтя для реалізації соціальних потреб та інтересів і відбувається політична ідентифікація. При цьому зростає суб'єктивне усвідомлення власної політичної компетентності та громадянського обов'язку, а віра у власні сили та можливість реалізувати свої домагання стають вирішальними чинниками для того, щоб люди почали діяти. Відтак, коли важливість громадянського обов'язку переважає власні егоїстичні погляди на життя, з'являються передумови ідентифікації та солідарності з референтною групою, знижується міжособистісна недовіра, відбувається емоційне насичення особистісних відносин.

На інтенсивність громадянських практик також впливають особистісні чинники самоактуалізації людини у соціальному житті, а саме самоповага, контроль над ситуацією, схильність до домінації, невимушеність у соціальних взаємодіях тощо. Принципово важливо при цьому, що міра свободи дій як показник громадянськості практик визначається ступенем економічної незалежності індивідів, а інакше ці дії виражатимуть волю не стільки їх самих, скільки тих, від кого вони в даний момент отримали ресурс. Цілковито доведено, що завдяки незалежному соціоекономічному статусові індивід стає рішучішим. Це, своєю чергою, зумовлено накопиченням активістських ресурсів

– наявністю вагомого практичного досвіду, навичок, що є важливим джерелом повторюваності дії [3].

Серед залучених у громадсько-політичні практики переважає підтримка прозахідного шляху розвитку, і вони більш відкриті до процесів інтеграції та глобалізації.

Література:

1. Резнік О. Громадянські практики в перехідному суспільстві : чинники, суб'єкти, способи реалізації / О. Резнік. – К.: Інститут соціології НАН України, 2011. – С. 264.
2. Резнік О. Вказ. робота.
3. Перспективи модернізації в Україні і тенденції змін суспільної свідомості / Інститут соціології НАН України : Матеріали круглого столу, м. Київ, 11 лютого 2013 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.i-soc.com.ua/institute/press_relis.pdf

Осипова С.А.,
кандидат політичних наук,
Придністровський державний університет
імені Т. Г. Шевченка

«ТРАНСФОРМАЦІЯ» СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВ ЯК ОДНА З НАЙВАЖЛИВІШИХ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Сучасне людство представлено складною етнічною структурою, яка включає в собі тисячі етнічних спільнот і груп, що відрізняються чисельністю,

типом соціально-політичних відносин, рівнем розвитку, методами економічної діяльності і т. д. Тому етнічний фактор, поряд з економічним і зовнішньополітичним, характеризується високим ступенем впливу на процеси державотворення в сучасному світі. На думку етнопсихолога Т. Стефаненко, «саме етнос в обставинах крайньої соціальної нестабільності виступає для індивіда як своєрідна «аварійна» група підтримки, тому в періоди політичних криз людині властиво орієнтуватися на етнічну спільність, з якою вона себе ідентифікує, при цьому нерідкі випадки перебільшення ступеня позитивної відмінності своєї спільності від інших» [1, с. 15]. Однією з характерних рис сучасного політичного розвитку стає прагнення народів до збереження і розвитку своєї самобутності, пропаганді унікальності своєї культури і психологічним складом, що призводить до зростання національної самосвідомості або, в термінології етнопсихології, етнічної ідентичності.

Це явище має назву «етнічний парадокс сучасності» [2, с. 12]. Воно торкається безлічі країн на всіх континентах, утворюючи в умовах глобалізованого світу дихотомічну пару зростаючої уніфікації матеріальної і духовної культури. В результаті, за аналогією з окремими людьми, у цілих народів спостерігається прояв відмінних різноманітних форм інтересу до свого «коріння». На практиці це призводить до спроб реанімувати старовинні звичаї та обряди, активного пошуку «загадкової народної душі», фольклоризації професійної культури і, нарешті, прагненню створити або, в разі якщо був історичний досвід її існування, відновити самостійну державність.

Знаковою політичною подією останнього десятиліття ХХ ст. став розпад СРСР, який спричинив зростання напруженості у відносинах між етнічними групами, які в умовах радянської політичної системи вдавалося нівелювати. Найбільш запеклі етнічні конфлікти спалахнули в автономних утвореннях на території Грузії (Абхазія та Південна Осетія) і Азербайджану (Нагірний Карабах), що в кінцевому підсумку призвело до самовизначення народів і проголошення в автономіях незалежних від метрополій самовизначившихся держав.

Етно-конфесійне розмежування населення Судану призвело його в безодню двох громадянських воєн, які з деякими перервами тривали півстоліття. Результатом кровопролитного протистояння між Північчю і Півднем цієї африканської країни закінчилося в 2011 р. проголошенням і міжнародно-правовим визнанням нової держави-члена ООН – Південний Судан.

Прикладом найзапеклішого етнічного протистояння, в результаті якого в кінці XX – початку XXI ст. політичну мапу світу поповнили нові незалежні держави, безперечно, є постюгославський простір.

Нарешті, особливість сучасного етапу процесу державотворення полягає в тому, що, як ніколи раніше, його важливим ресурсом стає зовнішньополітичний тиск. Професор Йоханнесбургського університету Д. Гелденхейс приходиться до висновку, що визнання нових держав у сучасному світі характеризується різноманіттям ступенів і відтінків, що призводить до формування феномена спірних (невизнаних міжнародною спільнотою) державних утворень. Спірні держави, на думку дослідника, можуть заручитися визнанням з боку декількох десятків країн (наприклад, Тайвань або Косово), однієї-двох (Абхазія і Південна Осетія) або жодного повноправного міжнародного суб'єкта (Придністров'я або Нагорний Карабах визнані тільки один одним, а також двома спірними державами – Абхазією і Південною Осетією). З аналізу, представленого Д. Гелденхейсом, випливає, що «визнання нової держави є результатом «холодного» політичного розрахунку і ніяк не спирається на моральні чи правові міркування» [3, р. 21]. «Скласти протекцію» спірним державам можуть великі держави, вони ж в інших обставинах підтримують держави, що «постраждали» від сецесії, тому «найбільш гострі суперечності, супроводжувані ескалацією аж до збройної фази та інтернаціоналізацією конфліктів, породжуваних у процесі державотворення, виникають, на думку Д. Гелденхейса, навколо нових держав, які підтримуються тим чи іншим постійним членом Ради Безпеки ООН» [4, р. 22]. Це означає, що в сучасному світі нові держави можуть з'явитися там і тоді, де і коли це стане вигідним найбільшим учасникам «великої політичної гри».

Аналіз ресурсів процесу державотворення в сучасному політичному просторі дозволяє стверджувати, що виникнення і становлення нових держав відчують на собі вплив двох, з одного боку – самостійних, з іншого – взаємопов'язаних процесів – глобалізації та демократизації, що характеризують основні тенденції суспільного розвитку на сучасному етапі політичної історії.

Дослідники геополітичних процесів сходяться на думці, що «глобалізація реконструює світовий політичний простір, руйнуючи Вестфальську державницько-центристську модель світу, основу якої складають принципи територіальної незалежності, формальної рівності держав, невтручання у внутрішні справи інших держав і міждержавну згоду» [5, с. 521]. В обставинах, що склалися, «держави і суспільства на всіх континентах, без винятку, намагаються адаптуватися до нових умов політичного світоустрою, в якому більше немає чіткого поділу між зовнішніми і внутрішніми справами. Глобалізація певною мірою підриває авторитет національної держави, впливаючи на формування зовнішньої та внутрішньої політики практично будь-якого з представлених на політичній мапі світу сучасних держав» [6, с. 230]. Однак, як справедливо стверджує політолог-міжнародник М. Лебедева, «суверенна держава, незважаючи на всі виклики, які відчуває, продовжує існувати як політична структура, здатна мобілізувати і матеріальні, і людські ресурси» [7, с. 63].

Глобалізація, впливаючи на сучасні держави, призводить до зміни і скорочення обсягу їхніх суверенних повноважень. У цьому сенсі, можливо, слід погодитися з точкою зору Л. Гринина, за твердженням якого, «в сучасному політичному полі є всі підстави говорити про перехід більшості країн і в цілому системи міжнародних відносин до нового стану, швидше навіть еволюційного типу суверенності. Зміна характеру суверенітету, вважає дослідник, вплине надалі на процеси трансформації не тільки політичної сфери, а й усього життя, включаючи зміни суспільної психології та ідеології (факт, який, на жаль, поки не дооцінюється)» [8, с. 133]. Тому, трансформацію суверенітету необхідно розглядати як одну з найважливіших сучасних тенденцій суспільного розвитку.

Література

1. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология [Текст]: учеб. для вузов / Т. Г. Стефаненко. – М.: Аспект Пресс, 2014. – 352 с.
2. Стефаненко Т. Г. Вказ. робота.
3. Geldenhuys D. Contested States in World Politics [The text] / D. Geldenhuys. – L.: Palgrave Macmillan, 2009. – 295 p.
4. Geldenhuys Дю Вказ. робота.
5. Государственная политика [Текст]: учеб. пособие / А. И. Соловьев [и др.]; под ред. А. И. Соловьева. – М.: Издательство Московского университета, 2013. – 544 с.
6. Государственная политика. Вказ. робота.
7. Лебедева М. М. Мировая политика [Текст]: учебник / М. М. Лебедева. – М.: Аспект Пресс, 2007. – 368 с.
8. Гринин Л. Е. Государство и исторический процесс [Текст]: монография: в 3 т. – Т. 3 «Политический срез исторического процесса» / Л. Е. Гринин. – М.: КомКнига, 2007. – 240 с.

Чубіна Т. Д.,
доктор історичних наук, професор,
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
НУЦЗ України

НАЦІОНАЛЬНЕ ПІДГРУНТЯ ТЕОРІЇ ЕЛІТИ В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПІНСЬКОГО

Політична еліта відіграє надзвичайно важливу роль у політичному житті суспільства. Політична еліта – це меншість суспільства, що утворює достатньо самостійну, відносно привілейовану групу, наділену особливими психологічними, соціальними й політичними якостями, яка бере безпосередню участь у затвердженні та здійсненні рішень, пов'язаних із використанням державної влади або впливом на неї.

Визначення тих, кого можна назвати елітою, у західній соціології та політології далеко не однозначне: так називають людей, які отримали найвищий індекс у сфері своєї діяльності (Парето); найбільш активних у політичному відношенні особистостей, що зорієнтовані на владу, тобто організовану меншість суспільства, правлячий клас (Моска); людей, які користуються в суспільстві найбільшим престижем, статусом, багатством; осіб, що інтелектуально чи морально стоять над масою, мають розвинуте почуття відповідальності (Ортега-і-Гассет); людей, наділених владою (Етціоні); людей, які мають формальну владу в організаціях та інститутах, що визначають суспільне життя (Дай); особистостей, наділених харизмою (Фройнд); творчу меншість суспільства на протигагу нетворчій більшості (Тойнбі); меншість, що здійснює найбільш важливі функції в суспільстві (Келлер); порівняно невеликі групи, які складаються з осіб, що посідають провідне становище в політичному, економічному, культурному житті суспільства (теорія елітного плюралізму); найбільш кваліфікованих спеціалістів, менеджерів та вищих службовців у системі бюрократичного управління (теорія технологічного детермінізму); провідних представників різних соціальних груп – професійних, етнічних, локальних (Боден). У будь-якому разі, дихотомія «еліта – маса» є провідним методологічним принципом аналізу соціальної структури суспільства.

Розробка елітарної теорії в українській політичній думці пов'язана з іменем В'ячеслава Липинського.

Теорія еліти В'ячеслава Липинського (1882-1931 рр.) сформувалася під впливом політичної боротьби, обґрунтування певних громадських ідеалів в переломну епоху початку ХХ сторіччя. Для української гуманітарної думки центральною проблемою була ідея обґрунтування державної незалежності. Саме в руслі цієї ідеї й розгортаються політологічні і соціологічні пошуки В. Липинського.

Вивчаючи історичний розвиток українського державотворення, Липинський доходить висновку, що досягти національної незалежності і збудувати власну державність українцям завадила відсутність «провідної верстви», «національної аристократії». «Не етнографічна маса, як така, не тип,

не характер, не мова, не територія творять самі по собі, автоматично націю, а творить націю якась активна група людей серед цієї етнографічної маси, група, що веде серед неї перед в розвитку об'єднуючих, організуючих, будуєчих націю політичних вартостей... Щоб не вживати довгих окреслень, назовім ці групи людей «національною аристократією». Без такої провідної, організуючої і спрямовуючої верстви нація не може успішно розвиватися, що й показує історична доля українців. В дусі італійського вченого В. Парето В. Липинський вважає, що постійне відновлення аристократії - вічний і незмінний наслідок боротьби між класами.

Водночас, концепція еліти В. Липинського виростає на українському національному ґрунті, є оригінальною теорією і лише в загальних рисах споріднена з вченням В. Парето.

Розробляючи теорію «національної аристократії», Липинський досліджує питання про її основні риси, властивості, функції, про її соціальну основу і значення в соціальному житті. За думкою Липинського, еліта - це не просто привілейована група людей, а така верства, яка в даний історичний момент є найкращою серед нації, яка є організатором, правителем і керманичем нації. Вирішальним для виділення «національної аристократії» є те, що вона стоїть на чолі нації, що нація її визнає і під її проводом організована. Вчений відзначає, що для того, щоб зможти виконати як слід свою небезпечну і надзвичайно важку організаторську роль, національна аристократія мусить володіти двома основними характеристиками: вона повинна володіти матеріальною силою і причому більшою, ніж будь-яка інша група в нації; вона повинна мати моральний авторитет серед нації, який ґрунтується на її вмінні і здібностях, її моральних якостях.

Свою ж силу національна аристократія черпає зі свого власного стихійного ірраціонального хотіння. В неї є воля до організаційної праці, до громадської творчості, до проводу, до ризику, до жертви заради громади, до панування. В цьому положенні погляди Липинського перегукуються з установками «філософії життя», зокрема Ф. Ніцше. Такі характерологічні особливості «національної аристократії».

Роль еліти в суспільному житті полягає, за Липинським, в тому, щоб підняти націю до вершин цивілізації, зорганізувати її і спрямувати по правильному шляху - шляху прогресу. Для української «національної аристократії» найпершим і найважливішим завданням є організація нації на створення власної незалежної держави.

Не залишилося поза увагою Липинського і питання про соціальну основу, на якій може вирости нова генерація української аристократії. Інтелігенція, як безземельна, непродукуюча, здекласована верства, не здатна згуртувати націю, породити національну аристократію. Вона живе за рахунок інших, немає спільного економічного інтересу, не зацікавлена в тому, щоб бути об'єднаною проти інших груп, тому думати, що біля неї зорганізується і об'єднається в єдине ціле нація - абсурд. Не може виконати цю роль і слабкий і здекласований український пролетаріат. Єдиним класом, який, за думкою Липинського, може об'єднати і організувати націю, є клас хліборобський, та група родин, котрі посідають власну землю і на цій землі власною працею продукують хліб. Однак роль «національної аристократії» може виконати не хліборобський клас в цілому, а лише його найпередовіша частина-еліта. Тільки ця провідна верства, яка виросте з хліборобського класу, зуміє організувати і спрямувати власне хліборобів, а через них і всю націю і українську державу.

Якою ж уявляється українська держава Липинському? Щоб розв'язати це питання, він розробляє концепцію про типи державного правління. За думкою Липинського, існують три типи правління: демократія, олігархія, класократія.

Перші два типи не відповідають духу українського народу і вимогам часу. Найсприятливішою є для українців є класократична держава, при якій в суспільстві існують «органічні класи», домінує громадська мораль, духовна культура, і панує високий авторитет «провідної верстви». Найсприятливішим політичним режимом Липинський вважає монархію, оскільки саме Монарх може забезпечити перевагу національних ідеалів і обмежити надмірні зазіхання національної аристократії, якщо в цьому буде потреба. Однак варто пам'ятати, що надаючи перевагу монархізму, Липинський не мав на увазі класичні європейські монархії чи російський царат. Мова йшла про становлення нового

монархізму, який би відповідав історичним і культурним традиціям українського народу, його національному духу. Вчений уявляв майбутню Україну як велике селянське господарство, на чолі якої стоїть монарх-господар. Звісно, що в цій концепції було забагато утопії.

Вчення Липинського ґрунтується на оригінальній філософсько-антропологічній концепції. Досліджуючи природу людини, він робить висновок, що людині властиві ірраціональній потяг до свободи, певні забобони, бажання, які не можна змінити за допомогою розуму, волі, виховання. Це є той субстрат, який на протязі всієї історії лишається незмінним, набуваючи лише різних форм соціальною прояву в моралі, цінностях, формах соціальної організації. По-друге, в кожній нації є люди політично активні, з волею до громадської творчості, до ризику, до керування, і є люди пасивні, які цієї волі не мають. Саме з перших виростає національна аристократія, еліта. По-третє, існують такі основні типи особистостей: войовник - невойовник, продуцент - непродуцент. Вони, по-різному комбінуючись, народжують різні підтипи, серед яких найкращим є войовник-продуцент, тобто активний і одночасно творчий тип. Нації, в складі яких переважає цей тип особи, найбільш прогресивні (приміром, англійці). Липинський вважав, що представників цього типу надто мало в українському етносі, і що саме це і є однією з найвагоміших причин української недержавності. В цілому загальнотеоретична антропологічна концепція Липинського досить-таки довільна, недостатньо обґрунтовано. Так стосовно питань: Чому в одних людей є воля до організації, до політичних дій, а в інших нема? Чому в одній нації людей активних багато, а в іншій мало? - Липинський зауважує: тут ми «стаємо перед чимось непояснимим.., відповіді на ці питання знайти неможливо».

В цілому теорія В'ячеслава Липинського є спробою вирішити найнагальніші питання розвитку українського народу, зокрема створення власної державності, котрі гостро постали в 20-30-і рр ХХ ст.

Прикро, що ім'я В'ячеслава Липинського в незалежній Україні (за часів СРСР згадувати «буржуазного націоналіста» Липинського було заборонено)

широкому загалу маловідоме. Лише 1989 р. патріотичні сили Волині звернули увагу на необхідність вшанування його пам'яті.

У 1991 р. за кошти, зібрані під час колядування та вертепних дійств земляки В. Липинського придбали саджанці й довкола відновленої могили заклали сквер. А до 120-ліття скульптори Ірина та Іван Дацюки виготовили погруддя славетного вченого й патріота, яке встановлено на надмогильному п'єдесталі (архітектор Андрош Бідзіля).

Відповідно до Указу Президента України від 21 червня 2006 р. «Про вшанування пам'яті В'ячеслава Липинського», доручення Кабінету Міністрів України від 30 червня 2006 р. з нагоди відзначення 125-ї річниці від дня народження видатного українського громадського й політичного діяча, політолога, дипломата В'ячеслава Липинського та з метою виховання в громадян національної свідомості, поваги до минулого народу на теренах Прикарпаття відзначили ювілей великого мислителя. Сподіваємось, що В. Липинський і надалі буде належно вшанований. Він на правду того вартий. В'ячеслава Липинського поет Євген Маланюк називав «Кантом української політичної думки». І це визначення не нівелюється часом.

Література

1. Баран Г. Садиба Липинського й досі чекає на реконструкцію / Г. Баран // Віче. – 2010. – 12–18 серпня.
2. Бурлачук В., Молчанов М., Степаненко В. Біля витоків соціологічної думки в Україні / В. Бурлачук, М. Молчанов, В. Степаненко. – К., 1995.
3. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський // Філософ. і соціол. думка. – 1991. – № 10.
4. Листування В. Липинського / Редактори Я. Пеленський, Р. Залуцький, Х. Пеленська та ін. – Т. 1. – К.: Смолоскип, 2003.
5. Сверстюк Є. Липинський В'ячеслав. Вісник призначення України / Є. Сверстюк // Дзеркало тижня. – 2007. – №25 (654).

Гедікова Н.П.,

доктор політичних наук,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

СВОБОДА ІНДИВІДА ЯК ПРІОРИТЕТНА ЦІННІСТЬ У ДОКТРИНІ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

У контексті сучасного політичного лібералізму існують різні ідеологічні течії, насамперед – ліберальна демократія та націонал-лібералізм.

Існують різні підходи до обґрунтування ліберальної демократії, відповідно, багатозначним є і сам термін. Важливою особливістю ліберальної демократичної теорії є те, що вона розглядає лібералізм як порядок, що ґрунтується на нормах права і законності. Її ідеологи роблять акцент на індивідуумі, якому відводиться переважне значення у процесі прийняття політичних рішень з метою уникнути концентрації влади в одній інстанції. У цій позиції ліберальна демократія посилює значення теорії прав людини. Суспільне, колективне розглядається як необхідність (приймаючи значення інструменту), яка своїми рішеннями і діями здатна гарантувати і забезпечувати кожному індивіду захист його прав і свободу у відносинах з іншими індивідами.

Пріоритетною в ієрархії цінностей ліберальної демократії, як і раніше, залишається свобода індивіда, яка має межі своєї дії, що визначаються законом, і співмірна з відповідальністю. Дана позиція знаходить своє обґрунтування в тому, що за своєю суттю людина є атомарною субстанцією суспільного цілого, отже, її дії не можуть носити характеру вседозволеності. На противагу демократії свобода трактується не як активна участь у політиці, а як свобода особистих інтересів громадян, яка не піддається обмеженням і примусу з боку інших соціальних суб'єктів і суспільних інститутів [1].

На відміну від демократії ліберальна демократія у першу чергу відстоює визнання і дотримання прав меншості та їх інституціоналізацію. Відповідно, як метод здійснення влади, вона не давить меншість на відміну від демократичного правління (яке у свою чергу не виключає гарантування прав меншості), а дозволяє їй реалізовувати свої інтереси. Таким чином, не особистість, не народ, а меншість, як деяка група, є головною визначальною і рушійною силою політичного процесу. Як наслідок, задовольняються не інтереси певної групи, зокрема більшості, а інтереси усього суспільства. Більш того, ґрунтуючись на даному принципі, ліберальна демократія забезпечує процес їх реалізації переважно за рахунок пріоритету інтересів особистості і суспільства над інтересами держави. Держава ж розглядається як гарант стабільності і динамічного розвитку суспільства. Вона забезпечує дотримання законності, принципів соціальної справедливості, є контролюючим і захисним суспільним інститутом.

У свою чергу суспільство у ліберальній демократії розглядається як відкрита система, у якій кожний індивід при зміні своїх інтересів і в залежності від обставин має право інтегруватися у різні базисні групи, здатні адекватно представити його поняття про політичну істину цілей і на рівних підставах боротися за їх здійснення. Цей підхід говорить про те, що ліберальна демократія базується на плюралізмі.

Прогрес і політична відкритість суспільства поєднуються з ринковою й індивідуалістичною орієнтацією в економіці. Фундаментальною основою успішного розвитку країн ліберальної демократії перш за все є приватна власність і конкуренція як спосіб забезпечення рівних можливостей і метод виключення монополізації суспільних ресурсів [2].

У соціальній сфері сучасних ліберально-демократичних держав ключовими механізмами забезпечення принципу соціальної справедливості є відшкодування за рахунок системи податків, яка базується на прогресивному прибутковому податку, і підтримка соціальних програм за рахунок бюджетної системи.

Обґрунтовуючи характер націонал-лібералізму у сучасній Україні, необхідно посилатися на його основний принцип: ліберальне ставлення до громадян своєї країни, який, власне, не обмежує загальні інтереси нації.

Подальша доля націонал-лібералізму в Україні буде залежати від результатів радикальної модернізації, співвідношення суспільно-політичних сил, згуртування української нації, розстановки акцентів у масовій свідомості українців, збереження історичної спадковості, від ступеню його орієнтації на принципи демократії, справедливості, гуманізму і взаємної поваги.

Література:

1. Тамір Я. Ідея людини / Яель Тамір / Лібералізм: антологія / [упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. – К.: Смолоскип, 2002. – Х +. – С. 368-384. – (Серія «Політичні ідеології»; вип. 3).

2. Френкин А. А. Национал-либерализм / А. А. Френкин // Вопросы философии. – 2009. – № 1. – С. 18-26.

Ihrevska S. A., Khriapak S. O.,

PhD in Philological Sciences,

Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes of National

University of Civil Protection of Ukraine

POLISH-UKRAINE ACADEMIC MOBILITY: ACTUALITY AND PROSPECTS

Academic mobility is important not only because it integrates Ukrainian educational institutions in the international educational space. To a greater extent it is

important because it is the factor of formation of new human resources by which the state can reach a new level of development, will take its rightful place in the global economy. International academic mobility is an important factor in the development of science and education.

Stages of mobility. The preparatory phase - organizational activity consists of a protocol of intentions (usually a framework agreement), the process of harmonization of protocol, signing the protocol by the authorized representatives of partner universities. Usually protocols are signed by the heads of educational institutions.

The main stage - the basic process of implementing the protocol. This step involves the preparation and signing of additional agreements - the creation of double degree programs, the exchange program of sending teachers, students, etc. As soon as the additional agreement is signed the process of harmonization of curricula, approval of the terms of arrival of students and / or teachers begins. Then the process of processing of documents to travel for training, internship, advanced training to a higher educational establishment - partner begins. When all the necessary formalities are completed, students and / or teachers begin training, internships, advanced training.

Final stage. After returning to the main university the process of transferring credits, disciplines and studying periods (in case of students) received in a foreign university and reporting the results of training, advanced training (for teachers) begins.

Analyzing data on academic mobility in Ukraine, it should be noted that the place that the country holds in the international education market, does not meet its educational potential. It is necessary to strengthen academic mobility, since it plays a significant role in the formation of a qualitatively new workforce: getting knowledge and experience in another country, a person returning to his native country, can apply them in practice, thus improving occupational position due to the benefits received during stay abroad. You also need to create conditions for the incoming flow of students to make Ukrainian universities attractive not only for students and teachers from former USSR countries and also for Europe, as with the help of their human capital we can improve the economic opportunities of the country.

The results of participation in international academic mobility - are:

- expansion of scientific knowledge,
- intercultural communication skills and diplomacy
- new scientific contacts,
- potential and problem solving skills,
- maturity of judgments and personal development,
- development of an alternative world view,
- useful social connections [1, 32 -33].

Poland is considered to be one of the most attractive partners for Ukraine in the field of academic mobility, since this country is close to us geographically, historically and culturally. Moreover, in recent years Poland considers Ukraine as an important partner for joint projects.

In summer of 2016 there was an introduction of the project of assistance of the Ministry of the Republic of Poland to Ukraine entitled "Improving the investment attractiveness of Ukraine and regional competitiveness" [2].

Ukraine's rapprochement with the European Union and the development of good relations with Poland, Ukraine through cooperation of central and local authorities, economic cooperation and exchange of best practices; support of Polish economy through the development of cooperation with Ukraine were identified as prioritizing directions of the project.

We also note that the agreed draft agreement on cooperation in the field of higher education will be signed in April 2017 [3]. The Agreement will boost cooperation in higher education between the countries.

Poland has gone through a difficult path of European integration recently, that's why its experience is extremely valuable and important for us.

Poland actively transfers its experience in European integration to Ukraine through the central government, regional authorities and local governments, universities, research centers, aid foundations, and others [4].

Ukraine and Poland academic mobility is needed to be activated because it will give people a unique opportunity to test themselves in another European system of higher education; attend scientific and educational activities; obtain additional

knowledge, acquire new skills, valuable experience; use the latest technical equipment; improve the level of foreign language; gain professional experience and get familiar with foreign culture, history, learn the customs of the country and understand the strategy of negotiation.

As a result of participation in Ukraine-Poland mobility we can single out a number of differences in the activity of higher educational institutions of Ukraine and Poland, including: - the calendar date of beginning and ending of the school year. In Poland the academic year begins in October and ends in June the following year; - a necessary requirement - students study two foreign languages - obligatory (English) and one language by choice; - all audiences are equipped with the latest technical equipment, including multimedia board; - peculiarities of retaking, namely in Poland, if a student has not passed the session, he is able to retake exams at an additional session, which is paid and it is allowed to retake only two subjects, if a student can not complete successfully this additional session, it is left to undergo the educational course again; - students and scientific and pedagogical staff of higher educational institutions of the Republic of Poland are more actively involved in international education and research projects, every higher educational institution cooperates with universities of England, Germany, France, Spain, the United States and other countries; - Polish universities diplomas are recognized throughout the European Union and many other countries. This significantly extends the capabilities of graduates [5].

The implementation of Ukraine-Poland academic mobility contribute to functioning of an effective specialist training system according to the current needs of economic and social development of the country, it will provide the quality and competitiveness of graduates of educational establishments of Ukraine. In our opinion, Ukraine and Polish academic mobility should be considered not only as a mechanism of increasing the level of national education system by studying foreign experience, but also as a way to European integration of Ukraine higher education, improving the process training of professionals, highly skilled specialists; ability to maintain social, economic, cultural, political relations and ties with Poland.

Literature

1. International Academic Mobility of Young Scientists of Dnipropetrovsk Region as a Manifestation of Globalization in the Modern World: Monograph / M.O. Shevchuk, S.F. Vlasov, L.O. Kolisnyk, R.M. Bezus, M.V. Mosondz; The Ministry of Education and Science of Ukraine; National Mining University. – D.: NMU, 2014. – 42 p.
2. Inauguration of the New Project of the Aid of the Ministry of the Republic of Poland to Ukraine. Embassy of Poland in Kiev on July 6, 2016. – Mode of Access to the source: http://www.kijow.msz.gov.pl/uk/news/inauguracja_nowego_projektu_pomocowego_ministerstwa_rozwoju_rp_dla_ukrainy_ukr.
3. Ukraine-Polish Commission on Cooperation in Science and Technology will Resume Cooperation. Information from MES 19.01.2017. – Mode of Access to the Source: <http://pedpresa.ua/177022-ukrayino-polska-komisiya-z-pytan-spivrobitnytstva-v-sferi-nauky-i-tehnologij-vidnovyt-spivpratsyu.html>.
4. Bocharov S. European Integration: the Polish Experience and Ukrainian Prospects. - Bulletin of Lviv University. A series of International Relations. 2012. №31. p. 37–42 (Visnyk of the Lviv University. Series International Relations. 2012. Issue 31. P. 37–42)
5. Zapotichna V., Makarchuk U. Supervisor: Kateryna Balaieva UKRAINIAN STUDENTS' ACADEMIC MOBILITY – REQUIREMENTS OF MODERN EDUCATIONAL SPACE. – Mode of Access to the Source: <http://conference.pu.if.ua/forum/files/11-13052016/9/Zapotichna.pdf>

Стоцький В.В.,

кандидат політичних наук,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

В сучасних умовах однією із важливих складових політичної діяльності виступає участь громадян та їх об'єднань (груп, організацій, спільнот) у розвитку політичного процесу.

Раціоналізація прийняття політичних рішень вимагає не лише урахування думки більшості, а і позицій експертного товариства, представників мас медіа, зацікавлених сторін. Відбувається скорочення часового відрізка від формування громадської думки з приводу актуальних питань розвитку політичного процесу до переходу до масових політичних дій – громадяни із об'єкта політичного впливу перетворюються на суб'єкта політичного процесу.

Вони мають можливість як безпосереднього впливу, через участь у голосуванні на виборах або референдумах, так і опосередковано – через інститути громадянського суспільства та мас медіа.

Саме тому важливе значення для політичної діяльності як структурного елементу політичного процесу має широка та достовірна інформованість громадян про політичні події. Така інформованість досягається через традиційні мас медіа, такі як телебачення, радіо та преса, так і з використанням усіх можливостей новітніх електронних медіа – інтерактивних мереж в Інтернеті (блогів, електронної пошти, чатів та ін.).

На даному етапі політичного розвитку комунікативний простір виступає окремою важливою сферою політичної діяльності, а мас медіа – впливовим чинником політичного процесу.

Не можна також недооцінювати роль технологічного потенціалу політичних комунікацій у досягненні мети політичної діяльності.

Перманентна трансформація діяльності мас медіа структур в сучасному політичному процесі, зміна їх ролі та функцій в українському суспільстві, призвела до того, що мас медіа виступають потужним засобом впливу на

громадську думку і маніпулювання нею, а з другого боку – це власне бізнес-структури з усіма властивими їм чеснотами й недоліками.

Без налагодженої та дієвої мережі комунікативної взаємодії неможлива ефективна діяльність політичних інститутів, ускладнюється процес прийняття політичних рішень, особливо таких, що спрямовані на інтеграцію суспільства (в аспекті мови, культури, історичної пам'яті), впровадження ефективних, проте не популярних економічних реформ.

Зміст сучасного політичного процесу характеризують діяльність різноманітних суспільних асоціацій, різні форми політичної участі соціальних спільнот та громадян, які формулюють свої вимоги, відповідно до власних інтересів (реальних або уявних) і, завдяки політичним механізмам, переносяться ці вимоги в центр політичної боротьби або у сферу реалізації політичних рішень.

Етап створення і прийняття політичних рішень виступає важливою ланкою політичної діяльності, саме від нього залежать умови, шляхи оптимізації та зміни у структурі політичного управління. Політична діяльність глибоко пов'язана із станом громадянського суспільства, особливостями національної культури країни та її традиціями.

На думку українського автора П. Кузьміна, «протиріччя сучасної української політичної діяльності полягає, з одного боку, у проголошенні курсу на демократичні реформи, а з другого – на явний зрив цього курсу» [1, с. 5]. І якщо для політичного процесу в цілому конфлікти можуть виступати рушійною силою, то у сфері політичної діяльності зростає роль політичного діалогу, компромісів у подоланні суперечностей і розбіжностей між суб'єктами політичної діяльності.

Політичний процес, як різнорівнева та безупинно змінювана реальність, що володіє властивостями інклюзивності, просторовості, темпоральності, сталості та нестабільності, необхідно аналізувати з урахуванням сутності, структури, типології, комунікативних практик, технологічного забезпечення політичної діяльності.

Політична діяльність, як вид людської діяльності, базується на використанні політичної влади та спрямований на регулювання й узгодження соціальних інтересів, підтримку соціального миру і злагоди, розвиток суспільства як цілісної системи.

На думку П. Кузьміна, однією із головних причин низької результативності політичної діяльності у нашій країні виступає недостатня професійна культура правлячого класу: «Нинішнє співтовариство політиків виявилось нездатним артикулювати й гребувати суспільні інтереси, виробити узгоджену стратегію і тактику розвитку країни, відмовитися від перманентної боротьби за владу, власність, ресурси» [2, с. 6].

Саме тому зберігають актуальність та потребують впровадження у політичний процес такі універсалії політичної діяльності, як професіоналізм, відповідальність і патріотизм політиків; пріоритет суспільних інтересів над корпоративними, вузькогруповими; погодженість дій суб'єктів політичної діяльності як за горизонталлю, так і за вертикаллю.

Таким чином, політичний розвиток виступає в якості переходу від одного політичного етапу до іншого, якісно більш досконалого, на основі зростання і зміни політичної культури та оволодіння формами політичної діяльності, у тому числі такими її технологіями, які потребують оптимізації, модифікації та диверсифікації з метою підвищення ефективності політичної взаємодії влади та громадян для забезпечення позитивної динаміки політичного процесу.

Література:

1. Кузьмін П. В. Политическая деятельность: теория и практика в современной Украине: [монография] / П. В. Кузьмин. – Симферополь: «Оригинал – М», 2007. – 456 с.
2. Кузьмін П. В. Вказ. робота.

Каменчук Т. О.,
кандидат політичних наук,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

ПОЛІТИЧНИЙ РИЗИК ТА ПРОЯВИ ЙОГО СПЕЦИФІЧНИХ РИС У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Політичний ризик сьогодні розуміється як непереборний елемент будь-якого політичного процесу. Він породжується невизначеністю політичного середовища і характеризується особливим типом взаємозв'язку об'єктивної політичної ситуації та діяльності суб'єкта в ній. Під невизначеністю в даному випадку розуміється відсутність чітких формальних процедур, які є загальноприйнятими методами ведення справ.

На сучасному етапі політичний ризик обумовлюється безліччю факторів невизначеності, викликаних, в першу чергу, недостатньою раціональністю політики, складністю і просторістю цієї галузі. Умовно їх можна поділити на:

– інформаційні, до яких належать відсутність чіткої та повної інформації про всі поточні політичні процеси, недостатність аналізу політичної ситуації в цілому, неадекватне реагування влади на неї, відсутність чіткого підрахунку ресурсів, нерозумінням та ігноруванням інтересів інших учасників політичних дій і т. д.;

– соціальні, викликані нестабільністю, агресивністю і радикалізмом проведеного політичного курсу, діяльністю окремих політичних інститутів, низькою підтримкою населення проведеної політики, політичними, етнічними та іншими конфліктами, безробіттям, важким економічним становищем, наявністю невіршених соціальних проблем;

– персональні, пов'язані з особистістю політика, нестійкістю його поведінки, схильністю до автономії без урахування колективного характеру політичних дій, підвищеної схильності до ризику;

– правові, коли політичний ризик виникає внаслідок правового і морального нігілізму, невиконання прийнятих умов політичних взаємодій і комунікацій, порушення вимог закону і норм угод, які мають морально-політичний характер;

– економічні, коли причиною політичного ризику можуть стати: відсутність необхідних грошових ресурсів для проведення тих чи інших реформ, відсутність розвиненої та стабільної економічної інфраструктури, неліквідність державних акцій підприємств, відсутність чіткої економічної програми, відсутність прямих інвестицій до країни, невизначена валютно-кредитна політика і т. д.

– випадкові, коли одним із джерел політичного ризику виступає безпосередня випадковість політики, яка веде до появи непередбачених і небажаних подій.

Політичний ризик природним чином виникає в умовах плюралізму, політичної конкуренції, змагальності та боротьби. Виходячи з цього визначення, можна вивести наступні характерні ознаки політичного ризику:

1. Універсальність цього виду ризиків проявляється, перш за все, в тому, що він присутній при політичних рішеннях будь-якого рівня, починаючи з революційних перетворень всього суспільства і закінчуючи голосуванням окремого виборця.

2. Політичний ризик є колективним, тому що обумовлений не стільки індивідуальними якостями політиків та технологіями влади, скільки груповими політичними інтересами.

3. Ієрархічність політичного ризику проявляється на рівні наслідків, викликаних прийняттям тих чи інших рішень. У зв'язку з цим, виділяють наступну ієрархію політичних ризиків: мегаризики або ризики на глобальному рівні, регіональні ризики, ризик в окремих країнах або районах.

4. Політичний ризик є вкрай суб'єктивним, тому що залежить не тільки від об'єктивних обставин середовища, в якому він формується, але й від суб'єктивного сприйняття та інтерпретації отриманої інформації або подій.

5. Даний вид ризику може виступати як самостійний фактор політики або бути елементом інших видів ризику – соціального, комерційного, інвестиційного, екологічного і т. д. У цьому виявляється багатоплановість політичного ризику.

При вивченні політичного ризику необхідно враховувати, що в соціально-політичному середовищі він проявляється неявно. Одними з головних симптомів політичного ризику можна назвати рівень суспільних заворушень, стабільність / нестабільність уряду, політичний плюралізм, ступінь етнічних і релігійних протиріч, стиль мислення осіб, що приймають рішення в політиці, роль примусу при утриманні влади, вплив ззовні, спадкоємність, антиконституціональні дії та соціальні конфлікти.

Можна виділити два типи політичного ризику залежно від можливого охоплення суб'єктів міжнародних економічних відносин: загальний та галузевий ризик. Загальний ризик стосується усіх зарубіжних суб'єктів підприємницької діяльності, що оперують на певному національному ринку, а галузевий – тільки певної галузі (сфери діяльності). Загальний та галузевий ризики можуть бути зумовлені як суспільними, так і урядовими чинниками, які, в свою чергу, поділяються на внутрішні (зумовлені внутрішньою політикою уряду) та зовнішні (зумовлені зовнішніми, міжнародними умовами та процесами) чинники [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 16].

Якщо розглядати політичний ризик у більш широкому контексті, то можна виокремити такі підходи до його визначення: політичний ризик як ситуація можливої небезпеки або невдачі політичної діяльності; політичний ризик як діяльність політичних акторів, що здійснюється в надії на вдалий результат; політичний ризик як імовірність помилки (або успіху) того чи іншого вибору при прийнятті політичного рішення в ситуації з кількома альтернативами. Це синтетичний підхід, який поєднує два попередніх розуміння політичного ризику.

Виділяються внутрішні і зовнішні джерела політичних та економічних чинників ризику. Такий поділ є досить умовним, оскільки фактори з різних груп можуть впливати один на одного. При певних умовах зовнішня політична обстановка може зіграти роль каталізатора політичної нестабільності в країні [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 34].

Вивчення політичного ризику в Україні має свої специфічні властивості. Це стосується таких аспектів як політична традиція, недосконалість демократичних інститутів і переломний момент історичного розвитку. Саме це зумовило значну роль особистісного фактору, якому необхідно приділяти додаткову увагу при оцінці політичного ризику.

Література:

1. Подколзина И. А. Проблемы дефиниции политического риска / И. А. Подколзина // Вестник Московского университета. Сер. 12: Политические науки. – 2006. – № 5. – С. 19-33.
2. Кривошеїн В. Ризик як атрибут політики / В. Кривошеїн // Політичний менеджмент. – 2004. – № 6 (9). – С. 38-47.

Драшкович А. І.,
кандидат політичних наук,
навчально-науковий інститут інформаційних та
соціальних технологій ОНУ імені І. І. Мечникова

СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ЯК ПОТРЕБА ЧАСУ

Дослідження соціальної політики як специфічної функції держави і суспільства розпочалося в період формування основ соціальної держави. У кінці ХІХ ст. група німецьких вчених засновала «Кружок соціальної політики»,

метою якого було вивчення розвитку політики і економіки розвитку в контексті соціології. Значний вклад був внесений і політико-правовою думкою Франції, де були сильні ідеї утопічного соціалізму, насамперед такого його яскравого представника, як Шарль Фур'є. Саме завдяки йому на порядку денному виникло питання щодо необхідності надання громадянам певних соціальних гарантій з боку держави. Тобто, завдяки цим двом державам – Німеччини та Франції соціальна сфера становиться однією з пріоритетних у політико-правовому полі. Вперше вводиться і система соціального забезпечення, яка не тільки контролюється державою, але і управляється нею.

У подальшому поняття «соціальна політика» розглядалось у контексті уявлень про соціальну державу. І хоча поняття «соціальна держава», як правило, використовується відносно таких європейських країн, як Швеція, Німеччина, Данія та інші, разом з тим можна констатувати, що кожній сучасній модернізованій державі властиві соціальні признаки і проводиться тією чи іншою мірою соціальна політика на державному рівні.

Соціальна політика – це відношення держави до соціальних протиріч, яке виражається в законодавстві і управлінні. Поширеною є точка зору, що соціальною політикою є така політика держави, яка прагне законними засобами боротися з безладом у сфері процесу розподілу. Дослідники цього напряму вважають, що потрібно підпорядкувати соціальну політику національному ідеалу і інтересу, і саме в цьому є головна мета соціальних перетворень.

Американський учений Д. Гилл вважає, що всі заходи уряду, спрямовані на поліпшення умов життя населення, можна віднести до соціальної політики. Причому соціальний добробут людей визнається найважливішим з функцій держави, інші – другорядні [Цит. за: 1].

На думку англійського фахівця з проблем соціальної політики Дж. Стюарта, соціальна політика – це сфера державної діяльності, відповідальної за створення і надання соціального захисту, який включає соціальні послуги і виплати [Цит. за: 2, с. 7]. Це твердження представляється

логічним, враховуючи, що соціальна політика є складовою частиною державної політики.

У «Словнику соціальної роботи» Р. Баркера приведено таке визначення соціальної політики: це «діяльність і принцип суспільства, що формують спосіб, за допомогою якого воно втручається і регулює стосунки між індивідами, групами, громадами, соціальними установами. Ці принципи і дії є результатом звичаїв і цінностей суспільства і більшою мірою визначають розподіл ресурсів і рівень добробуту його людей» [3, с. 38].

Найбільш поширене визначення соціальної політики міститься в сучасному енциклопедичному словнику-довіднику з політології: «Соціальна політика – це сукупність теоретичних принципів і система практичних заходів, які розробляються і втілюються державними і недержавними органами, організаціями та які спрямовані на створення необхідних умов життєдіяльності, задоволення соціальних потреб населення, створення в суспільстві сприятливого соціального клімату, поліпшення стану соціальної сфери в цілому» [4].

Соціальна політика – це складова частина внутрішньої політики держави, що втілена в його соціальних програмах і практиці і регулює стосунки в суспільстві в інтересах і через інтереси основних соціальних груп населення.

Варто погодитися з точкою зору І. Григор'євої, відповідно до якої соціальна політика – це діяльність держави і/ або суспільства (громадських інститутів) за погодженням інтересів різних соціальних груп і соціально-територіальних спільнот у сфері виробництва, розподілу і споживання, що дозволяють погоджувати інтереси цих груп з інтересами людини і довготривалими цілями суспільства» [5, с. 20–21].

Це визначення, як представляється, побудоване на гранично широкому трактуванні соціальної політики, що включає практично всю життєдіяльність суспільства і не залишає нічого за своїми рамками. У такому підході усі різновиди політики виглядають як складові частини соціальної.

Ймовірно, така точка зору заснована на досить раціональному уявленні про те, що метою діяльності суспільства є саме суспільство. Люди роблять і споживають, реалізують зовнішню і внутрішню політику, здійснюють наукові і художні відкриття, причому метою всіх цих видів діяльності є задоволення потреб індивідів, підтримка і розвиток життєдіяльності суспільства. Влада, економіка, розвиток техніки або зовнішні стосунки є тими засобами, які покликані забезпечити функціонування суспільства. З точки зору такого підходу, видається не цілком виправданим уявлення про вторинність соціальної політики по відношенню до економіки.

У сучасному розумінні соціальна політика – це один з видів регулювання держави, яка називається «держава загального добробуту». Комісія Європейських громад у 1993 р. визнала, що в різних країнах у поняття «соціальна політика» може вкладатися неоднаковий зміст. Враховуючи це, вона запропонувала визнати, що соціальна політика – це все заходи, здійснювані в соціальній сфері.

Соціальна політика є найбільш значимою сферою інтересів сучасного суспільства і найважливішою частиною діяльності сучасної держави. Слід зазначити, що вона тісно пов'язана з типом і рівнем розвитку суспільства, пануючою ментальністю населення, з тими цілями і завданнями, які ставить суспільство перед собою у своєму соціальному розвитку.

Попри те, що в наукову термінологію поняття «соціальна політика» увійшло досить пізно, це не означає, що ті або інші її варіанти не розроблялися різними типами суспільства і не реалізовувалися в діяльності держав упродовж усієї історії людства.

Відтак, соціальна політика – це діяльність по управлінню соціальною сферою суспільства, покликана забезпечити життя і відтворення нових поколінь, створити передумови для стабільності і розвитку громадської системи і гідного життя людей.

Література:

1. Іванова О. Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти / О. Л. Іванова. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2013. – 214 с.
2. Іванова О. Л. Вказ. робота.
3. Баркер Р. Словарь социальной работы / Пер. с англ. / Р. Баркер. – М., 1994.
4. Соціальна політика // Навчальний енциклопедичний словник довідник / За наук. ред. Н. М. Хоми. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2014 – С. 622–623.
5. Григорьева И. А. Социальная политика и социальное реформирование в России в 90-х годах 90-х годах / И. А. Григорьева. – СПб, 1998. – 220 с.

Кравець А. В.,
кандидат політичних наук,
Навчально-науковий інститут інформаційних
та соціальних технологій Одеського
національного університету імені
І. І. Мечникова

ПРОБЛЕМИ І ТРУДНОЩІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Аксіоматичним можна вважати ствердження, що на практиці консолідованої демократії можна досягти переважно не конституційними та інституціональними реформами, а більш прямим, часто жорстким протистоянням інститутів громадянського суспільства з механізмами влади і практиками класових привілеїв.

На думку шотландського дослідника М. Говарда, слабкість громадянського суспільства в посткомуністичних країнах, що проявляється в низьких показниках залученості громадян до добровільних громадських організацій, вирішальним чином обумовлена попереднім комуністичним досвідом. Дослідник виділяє три взаємообумовлених чинники цього негативного

історичного досвіду, що є причиною низького рівня розвитку громадської активності населення:

1) історична спадщина недовіри до будь-яких організаційних утворень із часів комуністичної примусово-ритуальної активності;

2) присутність стійких неформальних зв'язків (феномен, що певною мірою компенсує недостачу публічної активності, але при цьому має й негативний ефект, який виражається у формуванні і відтворенні клієнтистської культури);

3) розповсюджене масове розчарування у новій псевдодемократичній і квазіринковій системі [Цит. за: 1, с. 100].

Український дослідник В. Степаненко пов'язує проблеми і труднощі розвитку громадянського суспільства в Україні із дефіцитом соціального капіталу, або якістю «людського матеріалу» будівельників і акторів громадянського суспільства. Він виділяє, принаймні, три чинники, що впливають на функціонування і розвиток громадянського суспільства [2, с. 105-106].

1. Неприятливий культурно-історичний фактор – це нерозвиненість модерних громадянських традицій, сумні наслідки напіврозпаду ціннісно-регулятивної системи суспільства, патерналізм і новітня політично-культурна традиція «набутої безпорадності» населення, а також клієнтизм (ієрархічні відносини на принципах взаємин патрон-клієнт) і традиційні неформальні зв'язки (негативні аспекти яких обумовлюють такі феномени, як «блат», кумівство і земляцтво). Клієнтистські відносини заповнюють нішу автентичної соціальності і солідарності.

2. Соціальний фактор стосується слабості і нечисленності українського середнього класу, що у будь-якому суспільстві є головним соціальним носієм суспільних чеснот, агентом і гарантом їхнього збереження та відтворення. Дев'ятнадцять років існування незалежної, самостійної держави не привели до формування самостійного, економічно, психологічно і культурно незалежного індивіду. А саме така «модулярна» (за висловом Е. Гелнера) особистість із розвиненим почуттям власної гідності і своїх інтересів здатна до ефективного

об'єднуватися для відстоювання спільних інтересів зі своїми однодумцями-співвітчизниками.

3. І, нарешті, пряме відношення до дефіциту соціального капіталу, а отже, до слабості громадянського суспільства в Україні має несприятливий демографічний фактор. Українська демографічна ситуація останнього періоду характеризується такими тенденціями, як депопуляція і старіння населення. Істотним негативним фактором є вимушена трудова міграція, що, на думку деяких експертів, досягла 7 млн. чоловік, що постійно або періодично перебувають на заробітках за кордоном. Імовірно переважна більшість цих людей - соціально активні громадяни, що належать до тих соціальних груп, які є найбільш активними в громадських організаціях, але, принаймні, тимчасово, вони втрачені для перспектив українського громадянського суспільства. Не тільки неможливість знайти в країні гідну роботу, але і, значною мірою, системна корупція і безпорадність людей перед владою обумовлюють масові песимістичні настрої українського населення, фізичну і внутрішньо-психологічну еміграцію багатьох громадян. Це також характеризує ставлення держави до своїх громадян і, відповідно, рівень поваги людей до держави. Населення, що не відчуває себе повною мірою громадянами країни, не може бути активним суб'єктом формування його громадянського суспільства. Тому і проблеми формування громадянської демократичної ідентичності в Україні залишаються гострими і актуальними.

Проблеми громадянського суспільства в Україні пов'язані не тільки з нестачею людських ресурсів, але і з їхньою розпорошеністю. Зв'язки між різними організаціями поки ще слабкі і нестійкі. В цьому сенсі в найкращому становищі перебувають однотипні громадські організації. Уже налагоджені зв'язки між структурами в таких традиційних сферах діяльності «третього сектора», як правозахисна, екологічна, захист прав споживачів, створення мережі жіночих організацій; певною мірою пов'язані між собою організації ветеранів, інвалідів і т. д. Слабкішими є зв'язки між громадськими організаціями різного профілю – наприклад, між правозахисниками й екологами, між ними і соціальними, просвітницькими організаціями. А саме

об'єднання - це найефективніший ресурс громадянського суспільства, і насамперед «третього сектора». Окремо НПО (навіть найвпливовіші) не мають можливості не тільки для протистояння владі, але навіть для привернення уваги владних структур до тих проблемам, які активісти громадської організації не можуть вирішити самотужки. Тільки солідарність НПО, їхнє спільне представництво перед владою відкриває можливості для взаємодії з останніми на рівних.

У цілому, відповідно до рейтингів незалежних міжнародних організацій, показники розвитку громадянського суспільства в Україні в останні роки значно покращилися і виглядають краще, ніж в інших пострадянських державах [3].

При цьому застосовуються наступні критерії визначення наведеного рейтингу розвитку громадянського суспільства: кількісне зростання неурядових організацій (НУО), їхня організаційна спроможність і фінансова стабільність, правове й політичне оточення, в якому вони функціонують; розвиток незалежних професійних спілок; участь груп захисту інтересів у політичному процесі.

Таким чином, у динаміці розвитку громадянського суспільства в Україні за останні роки переважають позитивні тенденції. Зростає кількість організацій громадянського суспільства і їхнього особового складу, зміцнюється їхня матеріально-технічна база і організаційна спроможність, розширюється сфера діяльності, удосконалюється нормативно-правова база. За загальновизнаними міжнародними критеріями оцінки Україна впевнено стає одним з лідерів за розвитком громадянського суспільства на пострадянському просторі.

Трансформаційний шлях посткомуністичних країн свідчить, що успіх демократичного транзиту значною мірою залежить від дизайну базових політичних інститутів. Зазначені чинники впливають на ефективність функціонування державного механізму, стабільність політичного режиму і сталість державного розвитку, що, в результаті, визначає ступінь консолідації демократії в країні.

За роки незалежності Україна досягла помітного прогресу у створенні демократичних інституцій. Важливим є те, що в сформувалася реальна плюралістична модель політичного життя, у якій жодна з політичних сил, груп або сегментів суспільства не має контрольного пакету влади.

Спостерігається певний розвиток партійно-політичної структуризації суспільства на основі симпатій виборців до політичних партій і політичних виборчих блоків, хоча далеко не завжди в основі такої структуризації лежать програмно-ідеологічні засади.

Викристалізувалися певні елементи громадянського суспільства, що підтримують демократичний вектор розвитку країни.

Таким чином, створено каркас демократичного соціуму, здатного вийти на рівень європейських суспільно-політичних стандартів.

Література:

1. Степаненко В. Общественная трансформация в социокультурной модели интерпретации / В. Степаненко // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2013. – № 4. – С. 89–109.
2. Степаненко В. Глобальное гражданское общество: концептуализации и посткоммунистические вариации / В. Степаненко // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2015. – № 2. – С. 156–175.
3. Freedom in the World Survey Release // [http:// www.freedomhouse.org/template.cfm?page=445](http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=445)

Голка В. Є.,
кандидат політичних наук,
Одеський торговельно-економічний інститут
Київського торговельно-економічного університету

**ВІЙСЬКОВИЙ КРАУДФАНДИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА СОЦІАЛЬНА
ТЕХНОЛОГІЯ НАРОДНОГО ФІНАНСУВАННЯ**

Військовий краудфандинг є одним із видів громадсько-політичного краудфандингу, який розглядається як сучасний постмодерний прояв народного кредитування (краудінвестинг). Тобто, це інноваційна соціальна технологія народного фінансування. Звернення до громадськості, народу дозволяє методом краудфандингу творити спільноту людей, натхнених одним і тим же посилом, які прагнуть підтримати громадсько-політичний проект фінансово.,

Із початком антиукраїнської агресії, зокрема анексії Криму, увиразнилися серйозні армійські проблеми. На початок 2014 р. українські військові були забезпечені необхідним (в тому числі шоломами та бронежилетами) лише на 4 % (за інформацією Міністерства оборони України). Необхідність допомоги армії зумовлювалася: відсутністю в армії достатніх ресурсів (одягу, засобів особистого захисту, медикаментів, їжі); відсутністю організації своєчасного забезпечення цими ресурсами, налаштування логістики; відсутністю техніки; слабкою виробничою базою; відсутністю достатньої підтримки біженців зі боку держави [1]. Державні структури були неготовими ефективно реагувати на виклики та діяти в екстремальних умовах територіальної анексії та окупації частини української території. Тому з початком активних бойових дій виникають громадські ініціативи, метою яких було забезпечення військовослужбовців спершу мінімальними засобами захисту, а надалі – і необхідним спорядженням, засобами для ведення бою. Спільнота була пройнята духом прислів'я: «Хто не кормить армію свого народу, рано чи пізно буде годувати чужу».

Для визначення методологічних засад аналізу військового краудфандингу, насамперед, постає питання їх відмежування від благодійності, волонтерства. Насамперед, особливістю краудфандингу є широке використання для збору допомоги, насамперед, Інтернет-платформ (kickstarter.com, indiegogo.com, seedrs.com та ін.), а також просування ідеї збору коштів через потужні соціальні мережі, які здатні за короткий термін популяризувати залучення інвестицій у конкретний проект. Краудфандинг уможливорює ширші можливості, аніж вже унормована законодавчо благодійна діяльність: ст. 5 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [2] чітко

визначає види благодійної діяльності, а краудфандинг необмежені у творчих варіаціях. Наприклад, можна говорити про *мистецький* громадсько-політичний краудфандинг – створення мистецької продукції, кошти від реалізації якої спрямовувалися на потреби армії.

Звернемо увагу: якщо поняття «волонтерська діяльність», «благодійна діяльність» є законодавчо унормовані, то краудфандинг є настільки новою суспільною практикою, що ще законодавчого не оформлена. Оскільки в Україні краудфандинг законодавчо нерегульований, то у одержувача підтримки виникають труднощі з оподаткуванням: зібрані кошти часто відносять до інвестування, спонсорства, добродійності, пожертвувань [3, с. 95].

Новітнім форматом збору коштів є краудфандинг-флешмоб. Одним із найоригінальніших із них був «Ice Bucket Challenge». Цей флешмоб (попри дещо легковажну форму) охопив далеко не лише молодь, адже крижану естафету першими просували саме ректори вузів, мери міст, топ-менеджери, політики та їх родини, творчі особистості, духовенство, дипломатичні корпуси окремих держав. За допомогою такої незвичної форми мобілізації було зібрано мільйони гривень для армії. Попри несприйняття такої форми збору коштів частиною громадськості – це один із найдинамічніших методів згуртування громади для на вирішення спільної проблеми.

Література:

1. Звіт дослідження «Волонтерський рух в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gfk.com/ua/news-and-events/news/pages/report.aspx>
2. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
3. Фоменко А. Сучасні умови розвитку краудфандингу в Україні / А. Фоменко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. – № 3 (23). – С. 93-96.

Кокорєв О. В.,
кандидат філософських наук,
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського» (м. Одеса)

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КРАЇНАХ БАЛТІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Політичні і економічні трансформації в країнах Балтії – це сучасний феномен, який викликає серйозний науковий інтерес та багато дискусій щодо оцінки реального стану цих країн і наслідків трансформаційних перетворень.

Світова фінансово-економічна криза фактично сформувала умови більш реалістичних відносин політиків і економістів країн Балтії до місця і ролі їх національних господарств, як у складі ЄС, так і у світовому господарстві в цілому. І саме ця обставина позначила формування більш прагматичного підходу до зовнішньо економічного співробітництва при відмові від його зайвої ідеологізації. Всі ці трансформації в політиці і економіці країн Балтії в сучасних умовах зумовлюють не тільки їх уважний аналіз з боку українських дослідників, а й ставлять завдання розробки адекватної політико-економічної стратегії в даному регіоні, що сприяє активізації використання раніше сформованих переваг і новостворюваних передумов для зовнішньоекономічного співробітництва.

Процес розпаду Радянського Союзу зайняв тривалий період часу; саме в цю стадію занепаду СРСР вписується перехід Естонії, Латвії та Литви від статусу Радянських Соціалістичних республік до статусу незалежних держав. Ці республіки були першими, які виказали бажання негайного виходу зі складу СРСР.

Відцентровий рух, що охопив прибалтійські республіки з перших місяців 1989 року, характеризувався серією маніфестацій і хвилювань, які увійшли в історію під назвою «співочої революції». Деякі з цих демонстрацій справили сильне враження на світову думку і суттєво вплинули на інші республіки

СРСР. Остаточне рішення про вихід із складу СРСР було прийнято після проваленого антиурядового путчу 1991 року.

З цього моменту прибалтійські республіки стали стрімко здійснювати структурні реформи з метою організації вільних ринкових відносин, щоб скоротити розрив з сусідніми західними країнами. Ефективність вжитих заходів мали безумовні позитивні результати, що дозволило країнам вступити у такі міжнародні організації, як НАТО (в березні 2004 року) і ЄС (у травні того ж року).

Членство в НАТО було для країн Балтії одним з основних завдань євроатлантичної інтеграції. З одного боку, воно задовольняло запити політичних еліт і створювало безпеку суспільству. З іншого боку, дозволило елітам позиціонувати свої країни як форпост проти Росії, прикордонну територію між Заходом і Сходом [1].

Аналіз динаміки розвитку прибалтійських і центральноєвропейських країн показує, що стосовно рівня добробуту населення вони йшли практично однаковим шляхом розвитку, і з моменту вступу ЄС також відчували поступове поліпшення рівня життя населення, який досяг свого піку перед початком світової економічної кризи. І хоча сьогодні вряд чи можна вважати країни Балтії успішними в їх економічному і соціально-політичному розвитку, але значні успіхи все ж є наявними.

Можна виділити наступні основні класичні елементи успішної європейської інтеграції, які в теорії повинні бути основою будь-якого перспективного об'єднання. У першу чергу, необхідно відзначити, що інтеграція має шанси на успіх тільки в тому випадку, якщо її учасники досить чітко визначили її стратегію, головні етапи та їх послідовність. У стратегію європейської інтеграції в міру її виконання не раз вносилися корективи [2], але її загальний вектор залишався незмінним.

Регіональна інтеграція в силу складності і різноманіття проблем і завдань, відмінності інтересів її учасників і т. д. несумісна з поспішністю. Спроби порушити послідовність завдань або дій і т. п. приречені на невдачу і можуть

поставити під сумнів саму ідею інтеграції. Тому ці країни, не змінюючи вектору свого зовнішньополітичного курсу, поступово намагаються

Література

1. Носов, М. Г. ЕврАзЭС и интеграционный опыт ЕС / М. Г. Носов, А. Ю. Бочеввер, Ю. А. Борко. — М.: Ин-т Европы, 2013. — 112 с.
2. List of EU-members [Electronic resource] // European Union. — Mode of access: <http://europa.eu/about-eu/countries/index_en.htm

Філон М. М.,
кандидат економічних наук,
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Безробіття та занятість населення є однією з головних та глобальних проблем не тільки в Україні, а і у сьому світі. Безробіття спричиняє негативні зміни в економіці держави, скорочення валового продукту та національного доходу країни, тягне за собою значні державні витрати на сплату допомоги безробітним та їх перекваліфікацію. Спричиняє погіршенню соціально – економічної ситуації в країні.

Безробіття це складне соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не має роботи й заробітку [1]. Як зазначає міжнародна організація праці безробітна людина-це людина працездатного

віку, яка хоче працювати, може працювати але не має місця роботи, яке відповідало би його можливостям, професійної підготовці, освіті та потребам.

За даними державної служби зайнятості станом на 1 лютого 2017 року, кількість безробітних в Україні становить 42 тис. осіб, а на одне вільне робоче місце претендує 9 громадян [2].

На наш погляд, існує багато проблем відносно статистики безробіття, які не дозволяють реально та об'єктивно оцінювати зайнятість населення в Україні. Загрозливих масштабів в Україні набула тіньова занятість, наприклад, людина може працювати і при цьому офіційно бути зареєстрованою у Державній службі зайнятості та отримувати грошову допомогу, чи, навпаки, шукати роботу, не надіючись на допомогу держави. Статистика не враховує часткову зайнятість та тих, хто знаходяться у відпустках без збереження заробітної платні, їх не рахують як безробітних. Це все говорить про необ'єктивність статистичних даних.

Сьогодні є проблема високої частки безробітних з вищою освітою. В Україні, станом на початок 2017 року 41 % зареєстрованих безробітних має диплом з вищої освіти, 38 % – професійно-технічну, кожен п'ятий – загальну середню освіту [2]. Тому доцільно було б скорегувати політику державного замовлення спеціалістів у вищих навчальних закладах.

Особливо велику проблему складає кількість безробітних у сільській місцевості, це насамперед обумовлено тим, що зайнятість там носить сезонний характер. Подолання безробіття на селі потрібно розглядати з урахуванням специфікації та різноманітності в плані населення, демографії, економічних і соціальних структур і ринків праці. Можливо взяти за приклад досвід створення робочих місць у сільській місцевості Європейського союзу:

- розвиток малого бізнесу і ремеслу, які можуть бути побудовані на традиційних навичках;
- навчання молодих людей необхідним знанням, які необхідні для диверсифікації місцевої економіки;
- розвиток постачання та новаторського використання відновлюваних джерел енергії;

– туризм і забезпечення можливостей сільського відпочинку [3].

Ці всі заходи сприяють створенню додаткових робочих місць на селі, але потрібна державна підтримка.

В безробітті не має позитивних наслідків, лише негативні, при чому – як соціальні, так і економічні. Як зазначив відомий американський економіст Джон Кеннет Гелбрейт, «Про користь безробіття найбільш впевнені ті, хто не знайомий з нею з особистого досвіду» [4]. Основні з них такі:

- не ефективно та не повне, або за не призначенням використання ресурсів робочої сили, яке автоматично звужує економічний розвиток усіх напрямків народного господарства через спад виробництва;
- змінення психологічного стану людини у зв'язку зі зниженням поваги до себе, що означає бездіяльність, яка може призвести до депресії, деградації особистості, виникнення різних захворювань;
- загострення соціальних конфліктів та соціальних революцій;
- зростання кримінальної ситуації;
- падіння народжуваності та життєвого рівня населення;
- недоотримання податкових надходжень до бюджету та соціальних фондів;
- відтік (еміграція) кваліфікованої робочої сили;

Все вище зазначене вимагає особливої уваги з боку суспільства і держави та є проблемою для економічного розвитку країни.

На сьогодні ринок праці знаходиться в дуже скрутному становищі, що, насамперед, пов'язано з тривалою економічною кризою. На наш погляд, основні методи регулювання рівня зайнятості населення з боку держави повинні бути наступними:

- стимулювання створення нових робочих місць шляхом сприяння розвитку підприємництва та створення нових підприємств;
- надання сприятливих умов для вкладення інвестицій іноземним інвесторам;
- регулювання ефективності зайнятості, координація різних напрямків діяльності в сфері зайнятості;
- більш досконале законодавче регулювання та контроль умов найму та звільнення працівників, у тому числі – молодих спеціалістів;

- організація професійно-технічної освіти шляхом створення центрів та спеціальних навчальних закладів;
- впровадження персональної відповідальності роботодавця за неналежні умови праці та звільнення працівників;
- забезпечення соціального захисту населення шляхом збільшення виплати матеріальної допомоги на час безробіття;
- безкоштовне перепідготовка та навчання новим професіям, які збільшать конкурентність безробітним на ринку праці;
- зниження податків для підприємств з часткою працюючих інвалідів.

З проблемою безробіття зустрічається кожна країна, і Україна не виняток. І вирішення цієї проблеми насамперед залежить від держави та ефективного державного регулювання.

Література:

1. Веб-сайт [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Безробіття>.
2. Звіт державної служби зайнятості України: [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=40136>
3. Повідомлення комісії до Європейського Парламенту та Ради «Зайнятість у сільській місцевості: вирішення проблеми браку робочих місць»//Брюсель-21.12.2006 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// old.minjust.gov.ua/file/32020](http://old.minjust.gov.ua/file/32020)
4. Веб-сайт [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://cityinfo.info/man/dzhon-kennet-gelbreith>

Бойко Б.,
аспірант,
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»

**ЗАЛЕЖНІСТЬ МІЖ СТРУКТУРОЮ ТА ДІЄЮ В КОНТЕКСТІ
ТЕОРІЇ СТРУКТУРАЛІЗМУ**

Центральним поняттям структуралізму, природно, є «структура». Вона представляє сукупність відносин, які є інваріантними навіть за різних внутрішніх і зовнішніх перетвореннях. Будь-яка структура, яку в теорії структуралізму досить часто визначають як «модель», повинна відповідати трьом необхідним умовам. По-перше, цілісність – підпорядкування елементів цілому і незалежність останнього від кожного окремого елементу. По-друге, наявність процесу трансформацій – впорядкованого переходу однієї підструктури в іншу на основі визначених правил. По-третє, саморегуляція – наявність та внутрішнє функціонування однакових правил у межах однієї системи.

Таким чином, структура виступає не просто у вигляді стійкого «скелета» політичного простору, а в якості сукупності правил, дотримуючись яких можна утримувати та отримувати політичну владу. При цьому, виявлення єдиних структурних закономірностей у політичному просторі досягається не за рахунок відкидання відмінностей діючих суб'єктів, а у процесі аналізу динаміки і технологій перетворень та подальшої фіксації відмінностей.

У сучасних теоріях відбувається подолання суперечностей між структуралізмом та конструктивізмом.

«Агентність визначається як потенційна можливість діяти автономно, довільно (у сенсі волюнтаризму Парсонса) і креативно. При цьому чи не найбільше наголошується саме останній елемент (хоча перші два є обов'язково присутніми). Відповідно, агента визначено як такого, хто має агентність, якому притаманні її ознаки, хто «володіє» нею. Водночас під агентом може розумітися як індивід (індивідуальний суб'єкт дії, тобто індивід чи діяч), так і певний колективний суб'єкт дії (наприклад, соціальна група чи організація)» [2, с. 50].

Тобто, терміном «агент» позначається той, хто здатний (має потенційну можливість) діяти креативно, автономно і відносно незалежно від наявної політичної та соціальної структури або навіть й утриматись від діяльності.

Як слушно зазначає А. Д. Осипчук, «Концепт агента імпліцитно включає в себе принцип не-детермінованості індивіда структурою, на противагу,

наприклад, поняттю «актор», яке потребувало введення додатково принципу волонтарності дії. Специфіка розуміння агента і агентності дозволяє принаймні частково взаємозамінне використання цих термінів» [2, с. 51].

Отже, у процесі подолання дихотомії «структура – дія» відбувається перегляд характерних для класичного політичного знання інших дихотомій, як-от: індивідуалізм-колективізм, суб'єктивізм-об'єктивізм, структуралізм-конструктивізм.

Ряд дослідників цього напрямку проводить аналітичне розрізнення між структурою і агентністю, застосовуючи принцип аналітичного дуалізму. Якщо взяти до уваги, що структура і агентність «діють», а отже, «існують» на різних етапах процесу морфогенезу. Такий підхід принципово відрізняється від інших спроб синтезу, зокрема, теорій Е. Гідденса та П. Бурдьє, для яких засадничим є принцип дуальності. Е. Гідденс намагається не розрізняти агентність і структуру, зливаючи їх в одну сутність. П. Бурдьє йде іншим шляхом і, розрізняючи структуру та агентність (практики), як такі, аналітично та онтологічно (принцип дуалізму) впроваджує принципово нову сутність – габітус, яка має характеристики як структури, так і агентності, а отже, є виявом їх дуальності.

У теорії структурації Е. Гідденса також здійснено спробу подолання дихотомії структури та дії, об'єктивного та суб'єктивного, групи (колективізму) та індивіда (індивідуалізму). Зокрема, британський соціолог виокремлює три характеристики сучасного суспільства пізнього модерну (він не є прихильником терміну «постмодернізм»), які обумовлюють необхідність синтезу структури та дії у соціальній теорії. По-перше, швидкість та зростання динаміки всіх без виключення соціальних процесів. Зміна темпу життя потребує інших соціальних та політичних практик, трансформацій зразків поведінки індивідів. По-друге, глобалізація соціального та політичного простору, що обумовлює абсолютно інший масштаб процесу структурування політичного простору та наявність значної кількості агентів, які беруть участь у даному процесі. По-третє, змінюється внутрішня природа політичної структури, що обумовлено трансформаціями сучасних політичних інститутів. Активно

розвиваються нові соціальні форми, які раніше взагалі не існували: влада вже не асоціюється із насильством, комунікації, зокрема електронні, перетворюються на визначальний чинник структурування соціального простору [1].

Усе це утворює нові можливості для індивіда (агента), який отримує значні можливості для самостійного вільного вибору життєвої стратегії. У свою чергу, під впливом даних чинників відбувається посилення залежності між структурою та дією.

Література:

1. Гіденс Е. Соціологія / Е. Гіденс. – К. : Основи, 1999. – 726 с.
2. Осипчук А. Д. Синтез рівнів «структура» – «агент» у рефлексивній соціології П'єра Бурдьє / А. Д. Осипчук // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. – 2004. – Т. 32. – С. 48–55

Ростецька С.І.,
кандидат політичних наук,
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

СПАДКОЄМНІСТЬ СУСПІЛЬНОГО (РЕГІОНАЛЬНОГО) РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ СУЧАСНОСТІ

Інтеграція і глобалізація є основними напрямками у світовому політичному процесі сучасності. У той же час, формування регіональної ідентичності є необхідною умовою збереження національної незалежності країн світу та потребою державного суверенітету. Це багато в чому є конструйованим проектом, необхідним в соціумі, що змінюється.

Як відомо, з однієї сторони – інтеграційні і глобалізаційні процеси нівелюють відмінності в соціальному і культурному плані, а з іншого боку – зростає прагнення локальних спільнот до збереження власного укладу життя, особливостей, властивих своєму власному регіону. Крім того, фіксується прагнення стимулювати інтерес до регіону як соціально-територіальної системи. Конструювання регіональної ідентичності може здійснюватися зацікавленими особами, представниками регіональної еліти, офіційними управлінськими структурами, а також альтернативними центрами впливу в регіоні.

Процес впливу на суспільну свідомість відбувається за допомогою засобів масової інформації, громадянських дій, а також через створення політичних і громадянських символів, що закріплюють певні коди.

Розглядаючи ідентичність як продукт соціальної і політичної активності, потрібно зазначити, що вплив на регіональну свідомість відбувається аналогічно впливу на свідомість громадян будь-якої держави або соціальної групи. Можливо вирізнити три складові ідентичності – наше минуле, його інтерпретація; уявне колективне «ми», наші принципи, норми, цінності; «ми» і інші нації, держави. Тоді очевидним стає той факт, що характер ідентифікаційних процесів на всіх етапах, у першу чергу, вирізняється таким інструментом, як колективна пам'ять, яка акумулює в собі найбільш стійкі ментальні утворення в загальній свідомості. Колективна пам'ять на регіональному рівні може проявлятися не тільки в рефлексії історичних подій, а й спільне переживання загальних бід, важких випробувань, і в противагу негативному досвіду – позитивних спогадів, гордості за видатних земляків і т. д. Процес формування регіональної ідентичності безпосередньо пов'язаний зі створенням і розвитком громадянського суспільства. Розвиток солідарності, місцевого патріотизму відображається в поточних діях, створенні організацій щодо захисту культурної спадщини, природних ландшафтів та інших спільних цінностей. Наразі очевидний запит у регіонах на подібну консолідацію суспільства через те, що зворотний процес може створити безліч регіональних

проблем, вирішення яких неможливо без урахування особливостей того чи іншого регіону в усіх сферах життєдіяльності.

Таким чином, регіональна проблема – це системний прояв дисбалансу у функціонуванні (стані, розвитку) одного або декількох взаємозалежних потенціалів територій. До числа регіональних проблем можна віднести і поки ще рідкісні прояви «точок зростання», які потребують особливої уваги.

Регіональна і локальна ідентифікації служать одним з визначальних і стабілізуючих (хоча і важко виокремлюваних) чинників формування культурно-історичної і соціально-територіальної спільності. З точки зору Шарля Ріка, «фактор регіональної ідентичності є «націоналітарним» твердженням регіонального колективу, «голосом «регіональної групи» [1, с. 212]. Регіональну ідентичність, як видається, можна вважати варіантом етнічної або точніше субетнічної ідентичності. Значимість регіональної ідентичності має принаймні два політичних наслідки. По-перше, це ускладнює здійснення стратегії етнополітичної мобілізації суспільства. По-друге, це робить регіональні ідентичності значущим політичним ресурсом, що може, в свою чергу, поставити під загрозу єдність країни.

Збереження і стійкість регіональної ідентичності можливо пояснити за допомогою концепції «внутрішнього колоніалізму» М. Хечтера. Останній розуміє його як «існування, притаманне тій чи іншій культурі, ієрархії поділу праці, яка сприяє формуванню реактивних груп» [2, с. 185], тому «внутрішній колоніалізм» представляє собою форму експлуатації центром своєї периферії.

Зміни в організації простору (країни або регіону) мають наслідком зміну колективних уявлень про нього, що неминуче веде до порушення ідентичності, створення нових її варіантів, повернення до традиційних форм або навіть до «втрати» ідентичності [Див. детал.: 3]. Відповідно відродження старих і формування нових регіональних міфів та ідеологій відображає процес актуалізації регіональної самоідентифікації громадян в умовах кризи ідентичності і є захисною реакцією на досить несприятливі зміни навколишнього соціально-політичного середовища, з якими і довелося зіткнутися в нашій країні.

Відзначимо, що регіональні ідентичності не замінюють і не скасовують національні, вони в більшості випадків носять додатковий характер і є системою не жорстких, обов'язкових, а швидше нестабільних і гнучких зв'язків.

На певних етапах суспільного розвитку владні структури держави стають зацікавленими у виникненні регіональної ідентичності, яка, стаючи соціальною реальністю, дозволяє: досягти соціально-політичної цілісності регіонального співтовариства, вирішувати мобілізаційні завдання суспільства і держави, зберігати спадкоємність суспільного (регіонального) розвитку.

Аналізуючи проблему конструювання соціальної реальності в напрямі формування регіональної ідентичності, слід зазначити, що формувати ідентичність – значить створювати для неї соціальний і концептуальний простір.

У звичайних умовах вона проявляється у формуванні певної системи цінностей і норм поведінки жителів регіону поза зв'язком з етнічною приналежністю. В умовах ослаблення або кризи національної (загальногромадянської) ідентичності регіонально-етнічна ідентичність може скласти їй конкуренцію і, отримавши політичний відтінок, поставити під загрозу єдність країни.

Отже, в даний час з усією очевидністю можна стверджувати, що геополітичні чинники роблять все більший вплив на процеси, що відбуваються всередині тієї чи іншої країни, в тому числі і України. Відповідно, дані фактори впливають і на зміну регіональних відносин, а з розвитком процесів глобалізації цей вплив стає все більш значущим.

Література:

1. Рик Ш. Феномен ідентичности / Ш. Рик // Образование и социальное развитие региона. – 1996. – № 3–4. – С. 209–215.
2. Hechter M. Ethno-Regional Movements in the West / M. Hechter, M. Levi. – Oxford, N.Y., 1994. – 264 p.

3. Косов Ю. В. Политическая регионалистика / Ю. В. Косов, В. В. Фокина. – СПб.: Питер, 2012. – 192 с.

Кольцов В.М.

докторант,
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОЛІТИЧНА ОПОЗИЦІЯ» В ЗАХІДНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

Проблематика політичної опозиції привернула увагу багатьох вчених, які аналізували її з різних кутів зору, що стало підставою вироблення сучасною західною політичною наукою своєрідного та власного теоретико-методологічного модусу, з'ясування та генералізація якого не зовсім очевидна у вітчизняній політичній науці, а тому і потребує актуалізації, диверсифікації та комплексного розгляду.

Як правило, західні дослідники у теоретико-методологічному контексті приділяли увагу таким питанням, як: класичне та сучасне розуміння політичної опозиції; визначення меж політичної опозиції; виявлення та дослідження напрямів, акторів/гравців та / або типів відносин у площині наукового трактування політичної опозиції; диверсифікація вузького та широкого розуміння політичної опозиції, а також з'ясування їхнього нормативного та контекстуального значення, ролі, суб'єктів, об'єктів та локусу тощо.

Політична опозиція, яка в межах свого класичного дефініювання іноді прирівнюється до механізмів стримувань та противаг, до інституційних конфліктів чи до феномену партій меншості / меншин, не дуже легко піддається комплексній операціоналізації. Річ у тому, що в класичному розумінні поняття політичної опозиції використовується у відносному трактуванні, коли на увазі мають відношення "перебування у тій чи іншій формі незгоди з іншим органом

влади" [1]. Таке розуміння політичної опозиції похідне від зауважень Р. Даля, Г. Іонеску та І. Мадаріаги, адже: перший наголошує, що опозиція існує, коли сила "Б" протистоїть поведінці уряду "А" [2, с. 18], а другі зазначають, що політична опозиція є "логічним і морфологічним ... діалектичним противником влади" [3, с. 2].

На противагу, значна частина науковців апелює до дефініювання політичної опозиції у більш вузькому і навіть нормативному/інструментальному сенсі. Значною мірою це зумовлено тим, що при вивченні емпіричних кейсів політичної опозиції чи при вимозі і потребі її типологізації/класифікації навіть "класики" політичної теорії опозиції здебільше зосереджують свою увагу на одному конкретному виді політичної опозиції, а саме на парламентській опозиції. За схожою методологічною логікою Л. Шапіро означає політичну опозицію як "організовану політичну групу або групу, мета якої полягає у тому, щоб усунути уряд від влади та замінити його одним з власних варіантів" [4]. З такого визначення цілком очевидно, що політична опозиція в її класичному дефініюванні найчастіше обмежується однією конкретною політичною сферою – парламентом/легіслатурою, – або одним конкретним актором/гравцем – партією (або партіями), котра представляє (котрі представляють) меншість у легіслатурі. Причому, головною метою політичної опозиції в її класичному дефініюванні є отримання політичної/урядової влади. А це означає, що політична і парламентська опозиція в класичному підході є рівноцінними.

Противагу класичному дефініюванню політичної опозиції становить історичний та культурний контекст, вбудований у конкретні випадки дослідження політичних інститутів і процесів (наприклад, після завершення Другої світової війни, в процесі "холодної війни", напередодні "третьої хвилі" демократизації тощо). Саме він спричинив вироблення та інституціоналізацію нормативного акценту в обговоренні ролей та "функцій" політичної опозиції. Крім того, на відміну від еволюціоністського (або ж класичного) погляду, нормативний теоретико-методологічний підхід виявився більш вражаючим і далекоглядним, адже саме в його межах вперше почали обговорювати різні типи/форми політичної опозиції, тим самим розширивши її дефініцію теоретико-методологічно. Зокрема, саме в контексті нормативного підходу до дефініювання політичної опозиції було виокремлено такі її типи, як "нормальна опозиція". Схожим чином Дж. Сарторі аргументував якість та об'єктивність саме

нормативного/сучасного підходу до дефініювання політичної опозиції і, на свій манер, виділив такі її типи, як: "конституційна"/"реальна" (передбачає згоду з фундаментальними принципами організації суспільства і політичного режиму, внаслідок чого виступає "проти уряду, а не проти політичної системи" [5, с. 151], і функціонує "спокійно і конструктивно", виступаючи "проти", але не перешкоджаючи) та "антисистемна"/"девіантна" (ставить під сумнів легітимність політичного режиму в цілому (особливо в авторитарних режимах), діє "безвідповідально", оскільки не має жодних шансів бути репрезентованою при владі і тому практично не несе політичної відповідальності) або, іншими словами, "парламентська" та "непарламентська".

Все це сумарно означає, що згідно політологічної традиції класичне визначення та детермінування політичної опозиції традиційно є вузьким/одностороннім, а сучасне/нормативне визначення та детермінування – широким/багатостороннім. Перше визначення політичної опозиції часто йде в розріз з сучасною політичною теорією, особливою політичною компаративістикою. Натомість, друге визначення є менш проблемним, адже згідно нього поняття політичної опозиції є частиною політичної теорії, яка накладає свій безпосередній відбиток на сучасні дослідження політичної опозиції. Теоретико-методологічним наслідком розуміння політичної опозиції є те, що її суб'єкти мають конкретні функції та завдання, внаслідок чого науковці змушені інтегрувати всіх їх у категорію "політична опозиція". Таким чином відбувається якщо не звуження, то чітке оформлення сфери дослідження політичної опозиції, головний локус якого, особливо в демократичних країнах, зосереджений на парламентській опозиції, постановка питання про дослідження якої регламентована й обґрунтована передусім принципами неоінституціоналізму.

Література:

1. Norton P. Making Sense of Opposition / Philip Norton // *The Journal of Legislative Studies*. – 2008. – Vol. 14. – No. 1. – P. 236–250.
2. Dahl R. *Political Oppositions in Western Democracies* / Robert Alan Dah. – New Haven : Yale University Press, 1966. – 458 p.
3. Ionescu G. *Opposition : Past and Present of a Political Institution* / Ghița Ionescu, Isabel de Madariaga. – London : The New Thinker Library, 1968. – 213 p.
4. Schapiro L. Putting the lid on Leninism. Opposition and dissent in the communist one-party states / Leonard Schapiro // *Government and Opposition*. – 1967. – Vol. 2. – No. 2. – P. 181–203.

5. Sartori G. Opposition and Control Problems and Prospects / Giovanni Sartori // Government and Opposition. – 1966. – Vol. 1. – No. 1. – P. 149–154.

Садикова Є.О.,
викладач,
Державний заклад
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса)

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ЗАКОНОДАВЧА НЕВРЕГУЛЬОВАНІСТЬ ТА ВІДСУТНІСТЬ КРИТЕРІЇВ ПРАВОВОГО СТАТУСУ

В сучасній Україні право самостійності громад гарантується Конституцією, але в умовах хронічної обмеженості ресурсів у нашому суспільстві досі існує невідповідність між спроможністю базового рівня місцевого самоврядування та покладеними на нього повноваженнями гарантованих державою.

Причина такого стану пояснюється тим, що політико-правовий механізм забезпечення самостійності територіальних громад в Україні поки що перебуває у стадії становлення та характеризується законодавчою неврегульованістю, відсутністю чітких критеріїв визначення правового статусу адміністративно-територіальних одиниць, недостатністю ресурсної бази наявних самоврядних територіальних громад, передусім сільських, недосконалістю територіального розподілу функцій центральної, регіональної та місцевої влади.

Проголошені Конституцією України принципи на практиці майже не реалізуються. На сьогодні в Законі України «Про місцеве самоврядування в

Україні», інших нормативно-правових актах, що стосуються діяльності органів місцевого самоврядування, не визначено шляхів досягнення та реальних механізмів забезпечення самостійності територіальних громад. Так, зокрема, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлює основні засади діяльності органів місцевого самоврядування, але водночас не визначає шляхів досягнення та забезпечення реальної самостійності територіальних громад.

Фундаментальні принципи самоврядності та самостійності територіальних громад, закладені Європейською хартією місцевого самоврядування, – це принципи правової, організаційної та фінансової автономії органів місцевого самоврядування. Правова автономія означає, що органи місцевого самоврядування повинні мати власні, тільки їм притаманні повноваження. Відповідно до цього принципу, органи місцевого самоврядування мають бути вільними щодо визначення своєї власної структури, ефективно виконувати свої функції під власну відповідальність. Фінансова автономія означає, що зазначені органи мають право збирати та розподіляти їх власні фінансові ресурси самостійно. Цих ресурсів має бути достатньо для того, щоб якісно здійснювати свої функції та повноваження.

Отже, самоврядування мають здійснювати територіальні органи влади, а значить – громадяни, безпосередньо чи за посередництва міських, селищних і сільських рад та їх виконавчих органів, а також через районні чи обласні ради, що виражають спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ чи міст. Це має наслідком досить складну юридичну та адміністративну ситуацію стосовно як змісту й обсягу самоврядування, так і органів, що виконують рішення, при чому останні розрізняються за місцем відповідного органу влади у вертикальній адміністративній структурі держави. Що стосується змісту, то українське законодавство, на перший погляд, більш обмежувальне, ніж стаття 3 п. 1 Хартії, оскільки воно обмежує самостійне прийняття рішень та управління «питаннями місцевого значення», тоді як Хартія згадує про «суттєву частку суспільних справ» [1].

Крім того, основні принципи, визначені у ст. 4 Закону про місцеве самоврядування, включають «поєднання місцевих і державних інтересів». Також слід зауважити, що ст. 24 Закону про місцеве самоврядування передбачає, що «Правовий статус місцевого самоврядування в Україні визначається Конституцією України, цим та іншими законами, які не повинні суперечити положенням цього закону». Асоціації закликають до більшого узгодження українського законодавства з Хартією для реалізації принципу постійної участі місцевих органів влади у місцевих справах. Більшість експертів переконана, що законодавство частково відповідає Хартії в цьому питанні, і запрошують Уряд підсилити субсидіарність, зокрема, надавши повноваження загальної компетенції місцевим органам влади «при здійсненні самоврядування». Тут ми можемо бачити певну плутанину між рівнями повноважень і напрямком дій на місцях у напрямі національних інтересів.

Українська влада зобов'язалась підтримувати розвиток громадянського суспільства в Україні для адаптації українського законодавства до європейських стандартів [2], але, на жаль, законотворчі зобов'язання і рекомендації на практиці не застосовуються.

Література

1. Європейська хартія місцевого самоврядування // Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої та регіональної демократії в Україні. – К., 2002. – 12 с.
2. Указ Про План заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні у 2013 р. N 342/2013 від 25 червня 2013 р. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/595-19/print1452596765799243>

Трач А. С.,
кандидат політичних наук,

ПОСТРАДЯНСЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ТРАНЗИТОЛОГІЇ

Динамічні соціально-політичні зміни, що розгорнулися у 1970-х роках у низці країн Південної Європи та Латинської Америки, а наприкінці 1980-х – на посткомуністичному просторі, сприймалися як свідчення близької перемоги західної ліберальної демократії у світовому масштабі. Транзитологія як субдисципліна політичної науки (або одна з політичних наук) почала формуватися саме у цей період часу. Класична транзитологічна парадигма оперує єдиним можливим вектором – від «не демократії» до демократії. Проте суперечливі пострадянські трансформації поставили на порядок денний питання про достовірність цієї парадигми, звернули увагу науковців до нових, раніше невідомих типів недемократичних режимів, що часто постають результатом транзиту. Осягнення цих суперечливих феноменів, та відповідне оновлення наукового інструментарію транзитології, осучаснення її основних положень постає важливим завданням для науковців пострадянських країн.

В центрі уваги класичної транзитології перебували два переходи («транзити»): політичний (від авторитаризму до демократії) та економічний (від адміністративної до ринкової економіки). Логіка трансформації, як її розуміли транзитологи аж до середини 1990-х років, була завжди лінійною. Транзитологи вважали, що ринкові реформи та т.зв. «установчі вибори», що знаменують собою пакт еліт щодо припинення авторитарного правління, прирікають транзит на успіх, попри будь-які другорядні (як тоді вважалося) обставини.

В той же час, великою мірою під впливом суперечливих пострадянських трансформацій, що стали частиною вже «четвертої хвилі демократизації» наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років, транзитологи почали приділяти увагу не лише інститутам, а й цінностям, себто таким факторам, як політична

культура та, ширше, суспільний менталітет. У цілому зрозуміло, що вони великою мірою обумовлюють одне, еволюціонують в одному векторі, хоча й не паралельно. Так, український політолог О. Долженков дійшов висновку, що суспільно-політичні інститути та цінності еволюціонують у напрямку демократизації різношвидкісно: найшвидше змінюється нормативна база, дещо відстає дизайн основних політичних інститутів, найбільшу опірність змінам демонструє політична культура та свідомість [1, с. 221]. Іншими словами, запровадити багатопартійність – справа кількох місяців (йдеться про розробку та прийняття відповідного закону про політичні партії); перейти до багатопартійної системи – справа одного-двох виборчих циклів (а це щонайменше кілька років); нарешті, легітимізація ролі партій в суспільній свідомості – це питання вже кількох виборчих циклів чи радше зміни покоління, тобто мова йтиме про проміжок часу не менше 15-20 років.

Відомий дослідник А. Пшеворський першим етапом транзиту вважає інституціоналізацію масового опозиційного руху, коли в процесі лібералізації до того безальтернативно авторитарного суспільства у ньому виникає певна кількість незалежних асоціацій та організацій, що мають свої інтереси та погляди, а інститути, що мали б ці погляди якимось чином агрегувати та відстоювати, ще відсутні. Подальша лібералізація, тобто стадія транзиту, що передуює власне демократизації, призводить до протиріччя, яке існувало в СРСР починаючи з 1985 року: інституції громадянського суспільства, що народжується та досить бурхливо розвивається, не мають змоги відстоювати свої інтереси за допомогою політичних інститутів – адже авторитарні політичні інститути для цього непридатні, а нові ще не створені [2, с. 180].

Альтернативного погляду на першочерговість трансформацій дотримуються Х. Лінц та Л. Степан, наполягаючи на приматі реформування інститутів щодо цінностей та політичної поведінки. Для успішного переходу до ліберальної демократії необхідні певні кроки з інституціональної трансформації режиму [3].

Низка авторів наголошує на важливості такої передумови консолідації демократії, як наявність сформованої держави та нації. Так, у розумінні Д. Растоу, нація – не етнічний, а політичний феномен, відповідно під національною єдністю він розуміє широку суспільну згоду серед громадян щодо їх дійсної стійкої приналежності саме до цієї політичної спільноти. Наявність нації, згідно теорії Д. Растоу, сама по собі породжує політичну боротьбу за право визначати її майбутнє, і відповідно «запускає» процес демократизації через довгу і безрезультатну політичну боротьбу. Підготовча фаза являє собою поляризацію (але аж ніяк не плюралізм) – наслідок довгого протистояння, у якому суперники займають протилежні позиції. Проте навіть у цьому випадку Д. Растоу наполягає на наявності фактору національної єдності, який, так само як і страх перед громадянською війною, і не дає розколотись поляризованому суспільству [4].

Однак, як показали події останніх років в Україні, питання про політичну зрілість сил, що уособлюють протилежні полюси, в реальній політиці залишається відкритим. Відсутність згоди, що переходить у відкриті збройні зіткнення, підриває державну спроможність та стає неподоланною перешкодою для демократизації. Держава, що неспроможна ефективно контролювати обіг зброї та допускає масові прояви нелегітимного насилля, характеризується слабкою державністю – а саме сильна державність є передумовою успішного демократичного транзиту. Демократія можлива лише там, де існує ефективна держава.

Безумовно, парадигма демократичного транзиту відіграла свою позитивну роль, проте очевидно, що реалії пострадянського простору не збігаються з положеннями цієї моделі. Абсолютна більшість пострадянських країн, яких вважали транзитними у межах «третьої хвилі демократизації», не просунулись значним чином у побудові демократії. Частина з них реконсолідувала авторитарні режими на новій основі, а більшість нині перебуває у невизначеній зоні між авторитаризмом та демократією, протягом тривалого часу не демонструючи жодного просування до неї. У той час як концепції зміни політичних режимів у своїй переважній більшості є саме

концепціями демократизації, дослідження переходів до недемократичних режимів перебуває на периферії інтересів політологів. Відповідно, корисним для дослідження режимів пострадянського простору є концепт делегативної демократії, а також поглиблена увага до ефективності та стабільності держави у транзитних суспільствах.

Література:

1. Долженков О. О. Україна – Білорусь: досвід політичної трансформації [текст] / Олег Долженков. – Одеса: «Астропринт», 2008. – 264 с.
2. Пшеворский А. Демократия и рынок: Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке [текст] / А. Пшеворський; пер. с англ., под ред. В. Бажанова. – М.: РОССПЭН, 1999. – 320 с.
3. Linz J. Problems of Democratic Transition and Consolidation in Southern Europe, South America and Post-Communist Europe [текст] / J. Linz. – Baltimore-London. – Johns Hopkins University Press, 1996. – 480 p.
4. Why «Democratic Breakthroughs» often fail to create democracies: Modes of Transition [Електронний ресурс]. URL: <http://www.sais-jhu.edu/academics/regional-studies/europe/conferences/countering-regression/pdf/lucan-way-background.pdf>.

Карагіоз Р.С.,

викладач,
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського

**ЗАСТОСУВАННЯ ПАКТІВ ТА КРУГЛИХ СТОЛІВ У
ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОЇ ЗГОДИ: УГОРСЬКИЙ ДОСВІД**

Якщо одним із самих успішних процесів демократизації, що відбулися у світі в 80-х роках, вважається досвід Іспанії, то серед перехідних процесів початку 90-х років у Центральній і Східній Європі й у державах СНД найкращі результати у формуванні нової політичної системи показала Угорщина. Угорщина – одне з деяких посткомуністичних держав, де зміна системи здійснювалася не спонтанно, не твердими методами шокової терапії, а на основі досить послідовного й зваженого рішення завдань. Угорці до весни 1990 року готувалися довше й ретельніше інших країн Східної Європи: нова Угорщина дозріла в надрах старого режиму. Протягом майже 30-літнього періоду «кадаризма» Угорщина в порівнянні з іншими колишніми соціалістичними країнами, мабуть, найбільшою мірою просунулася вперед по шляху здійснення часткових, але в сукупності досить глибоких економічних реформ ринкового типу. Не без підстав вона завоювала репутацію держави з найбільш ліберальним політичним режимом серед колишніх соціалістичних східноєвропейських країн. Тому, процес демонтажу збережених партійно-державних структур і прихід до влади нових політичних сил носив тут скоріше еволюційний, ніж радикально-вибуховий характер, що було властиво переважній більшості інших країн цього регіону.

Угорський феномен полягає в тому, що фундамент, а багато в чому й концепцію економіки та політики поставторитарної держави створено урядом соціалістів рубежу 90-х років на чолі з М. Неметом. Тоді до вироблення конституції, законів про партії та вибори й стратегічні концепції залучили й експертів з т.зв. «альтернативних» партій. Закони готувалися не під яку-небудь партію, особистість або період, а під країну, цінності якої неминущі, і під громадян, заради блага яких і відбувалася суспільна трансформація.

На відміну від радянської «номенклатури» люди, що заклали фундамент демократії в Угорщині, були не тільки членами правлячої партії, але й фахівцями, професіоналами, а тому не ставилися трагічно до втрати влади,

знаючи, що зможуть знову гідно знайти себе у викладацькій, банківській, підприємницькій діяльності.

На рубежі 90-х років угорська номенклатура відмовилася змінити ідеологію. Угорським соціалістам вдалося підтвердити свою приналежність до Європи самою філософією переходу – не допустити кровопролиття. Уряд дотримувалося європейської концепції уряду для народу, а не народу для уряду, чим довів свою демократичну зрілість. Саме такий фундамент дістався національно-християнському кабінету Й. Анталла, позбавивши його від необхідності негайних радикальних кроків.

Ще однією передумовою «мирної» зміни влади в Угорщині стала успадкована із часів Кадара наука компромісів. В 1961 році під гаслом «Хто не проти нас – той з нами» він зміг повернути суспільство, розколоте після осені 1956 року. Завдяки мистецтву компромісу Кадару вдалося в соціально-економічному плані використати всі резерви соціалістичної системи, щоб вивести Угорщину на найбільш сприятливі позиції в соціалістичній співдружності, не давити на тих, хто міг би знову перейти у відкриту опозицію, і не руйнувати все. В Угорщині після 1956 року не було репресій, їй не пред'являли претензій у галузі прав людини. Було досягнуто історичного компромісу із самими видними угорськими інтелігентами, письменниками, діячами культури, які в 1956 році встали в опозицію до влади.

В останні десятиліття в Угорщині змінювалися соціальні орієнтації: від принципу фактичної рівності (сприятливого в першу чергу нижчим верствам) до принципу мерітократичної рівності (який веде до підвищення добробуту середніх верств). Наприкінці 80-х років різко позначився класичний принцип буржуазно-ліберальної рівності, а саме принцип рівності шансів. Точно з таким же суспільним ефектом змінювалися престиж, цінність того або іншого виду трудової діяльності. В 60-ті роки на вершині піраміди стояла фізична праця на промислових підприємствах; в 70-ті роки зразком стала праця скромних і старанних дрібнобуржуазних родин, які займаються будівництвом свого будинку, роботою у своєму городі, збільшенням свого майна; наприкінці 80-х років – підприємництво.

Таким чином, загальне неприйняття насильства та прагнення будь-що-будь уникнути авторитаризму (з будь-яким знаком) сприяло формуванню в угорській еліті і суспільстві негативного консенсусу відносно цих явищ. Основою же позитивної згоди стала парламентська форма правління, в якій політики побачили необхідний компроміс, можливість коректування курсу з урахуванням думок і звичок різних верств населення.

З перших же вільних виборів на багатопартійній основі, що відбулися в 1990 році, в Угорщині затвердився коаліційний принцип влади, чому значною мірою сприяла консенсусна модель і її головна складова – пропорційне голосування. Вдало обрана система голосування дала можливість представництва й партіям лівого спектра. Це закріпило тенденцію до демократії й консенсусу, дозволило остаточно відсунути небезпеку протистояння правого і лівого таборам й розколу політичного простору на ворогуючі субкультури.

Таким чином, у політичних відносинах Угорщини окреслилися контури консенсусної моделі влади на базі широких коаліцій центристських партій ліво-правого напрямку. Саме гнучкість тактики угорської політичної еліти сприяла успішному досягненню внутрішньоелітного консенсусу.

Президентом був вибраний А. Генц на основі політичної угоди, яку найсильніша урядова партія ВДФ уклала з найбільшою опозиційною партією ССД і забезпечила новому уряду умови для впевненого правління. Суть його в тому, що ВДФ на виборах президента країни підтримає кандидата від ССД А. Генца, а вільні демократи, в свою чергу, на основі узгодження принципових питань зобов'язалися підтримувати ВДФ у парламенті при рішеннях, пов'язаних зі зміною суспільно-економічної системи й відповідних виправлень до конституції, які вимагають при голосуванні більшості в 2/3 депутатів. Але, цей пакт практично усуває широкі верстви народу від дійсної участі в прийнятті рішень:

Угорський демократичний форум наприкінці травня 1990 року запропонував угорцям програму посиленого єднання нації, соціального ринкового господарства й відновлення традиційної центральноєвропейської орієнтації в зовнішній політиці. У своїй програмі національного відродження

нова влада врахувала національні традиції, і досвід останніх десятиліть. Виборцям не тільки імпонував традиціоналізм правлячої партії, що був гарантією передбачуваності й стабільності, але й те, що перехід до нового суспільства був задуманий здійснити неспішно плавно й гнучко. Нова влада не ставила метою радикально заперечувати геть усе в минулому.

Незважаючи на всі надії, що в Угорщині збереглися ще дух підприємництва та парламентський менталітет досоціалістичної епохи, які обіцяли легкий перехід суспільства до нових ціннісних орієнтацій, виявилось, що люди болісно сприйняли втрату соціальної захищеності й поглиблення розриву між бідністю й багатством. Навіть плавний перехід до нових соціально-економічних орієнтирів, здійснюваний в Угорщині, привів до того, що чи ледве не кожний п'ятий житель країни пережив невроз або серцеве захворювання.

Як і в будь-якому суспільстві, що трансформується, в Угорщині гостро встало питання про створення правових основ парламентської демократії й принциповій зміні діючої конституції. Принципові зміни такого роду були підготовлені й здійснені в ході переговорів провідних партій і суспільних рухів Угорщини за «круглим столом». Те ж саме в значній мірі відноситься до законодавчої діяльності державних зборів країни ще до перших багатопартійних виборів, до формування правової та інституціональної бази ринкової економіки.

Однак Угорщина зазнала невдачі в спробі прийняти нову конституцію на основі процедури консенсусу. Улітку 1994 року майбутні партнери по коаліції – Угорська соціалістична партія і Союз вільних демократів – прийшли до угоди про те, що у відповідності зі своїми програмами й обіцянками, закладеними в тимчасовій Конституції 1989-1990 рр., вони будуть разом працювати над тим, щоб прийняти нову конституцію до кінця 1995 року. Контролюючи більше 2/3 місць у парламенті, коаліція могла б прийняти нову конституцію навіть без підтримки опозиції. Але, знаючи, які побоювання викликає в інших партій така перевага, партнери по коаліції домовилися створити Комісію з розробки конституції, в якій представництво опозиції було б набагато значнішим, ніж дозволяла її частка місць у парламенті.

І лише у 1996 році був представлений звіт детально розроблених базових положень нового Основного закону Угорщини. Багато лідерів соціалістів прагнули принизити значення цієї події, наполягаючи на тому, що в кожному разі ніколи не було реальної необхідності в створенні нової конституції. Таким чином, угорський досвід досягнення політичного консенсусу також являє собою безумовний інтерес. На відміну від Іспанії, де конфлікт влади й опозиції придбав відкритий і вкрай гострий характер, в Угорщині процес трансформації номенклатурного соціалізму в демократію був пом'якшений завдяки активній ротатії еліти, яка існувала раніше. Сама ж партійно-політична еліта виявили високу готовність до компромісів, до створення нетрадиційних політичних коаліцій, а, отже, парламентської більшості й коаліційного урядів. Цей альянс істотно пом'якшив ідеологічний розкол, що існував в угорському суспільстві, і сприяв проведенню прагматичної і зваженої політики. Разом з тим, на відміну від Іспанії, вироблення угорської Конституції вимагало більше складних зусиль угорської еліти.

Швець С. Л.,
аспірант,

ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ІНТЕГРАЦІЯ МІГРАНТІВ У ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ КРАЇНИ

В умовах загостреної глобальної конкуренції, транснаціоналізації політичного й економічного просторів політичний характер сучасних міграційних процесів посилюється всезростаючою глобалізацією, що сприяє появі нових форм міграції, впливає на характер і зміст політичних процесів кожної сучасної держави. У зв'язку з цим постає питання інтеграції мігрантів у суспільство, а також їх взаємодія з державою та громадянським суспільством. Якісна інтеграція мігрантів в суспільство є індикатором успішної міграційної політики, але також вагомий внесок має єдність поглядів між державою і громадянським суспільством. Ефективна взаємодія держави і громадянського суспільства є однією з важливих передумов розвитку демократії. Успішність цієї взаємодії зумовлюється постійним діалогом, удосконаленням практики взаємовідносин, активною участю громадян у державних справах, що відображується на якості інтеграції мігрантів у приймаюче суспільство.

В світі останніх подій, які пов'язані з питанням міграційних процесів, проблема інтеграції мігрантів знаходиться у дискурсі політичних, економічних, соціальних, психологічних досліджень. У дослідженнях П. Бендель, І. Бусигіної, Ю. Кім, П. Кузнєцова, М. Миронюк, С. Татунц, І. Цапенко та ін. висвітлюються проблеми моделей адаптації мігрантів. Дослідженням сучасної міграційної політики (квотування, преференції, ізоляціонізм щодо мігрантів тощо) присвячені роботи Е. Барбашиної, Г. Вітковської, Т. Фасіт, В. Чапек та ін. Серед вітчизняних дослідників явища міграції та міграційної поведінки у теоретичному і емпіричному вимірі вивчають В. Євтух, А. Єрмолаєв, Т. Драгунова, В. Кіпень, Е. Лібанова, О. Малиновська, І. Марченко, Ю. Пахомов та ін.

Інтеграція – це невід'ємна складова сучасних міграційних процесів, що має включати в себе приживання або адаптацію, соціальну адаптацію та політичну інтеграцію в сучасне суспільство.

Відомий дослідник Л. Л. Рибаківський відрізняє поняття «приживання» та «адаптація», наголошуючи на тому, що приживання — це об'єктивний соціальний процес зміни сформованого способу життя за допомогою вдосконалення нового соціально-політичного середовища через соціальну

діяльність та вдосконалення комплексу заходів з реалізації міграційної політики; на відміну від цього адаптація — процес пристосування людини до нових для нього умов життя. Причому активність в цьому випадку цілком перебуває на боці суб'єкта [3, с. 174].

Проблеми інтеграції мігрантів є актуальними для дослідження наслідків міграційних процесів в політологічному вимірі. В цьому дискурсі мігранти самі стають політичними суб'єктами, намагаються реалізувати свої права, проявляють себе в політичній діяльності.

Серед існуючих стратегій інтеграції мігрантів у суспільство приймає виділяють три типи: асиміляція, ізоляціонізм (сегрегація) і мультикультуралізм, який знайшов підтримку з боку європейських політичних лідерів, але був прийнятий неспроможним до існування у сучасних реаліях та з важкою реалізацією у практичній діяльності [1, с.47]. Мультикультуралізм частково ґрунтується на неоліберальному підході, який в свою чергу не припускає серйозної негативної дії мігрантів на політичну культуру громадянського суспільства приймаючої країни з огляду на те, що права будь-якої людини мають бути однаково захищені і дотримувані в будь-якому суспільстві та будь-якій державі [4, с. 61].

На противагу неоліберальній концепції виступають неореалісти. Однією з концепцій неореалістів є твердження про те, що будь-яка цивілізація та культура є самодостатньою. Вони можуть взаємодіяти одна з одною, але в не можуть переплітатися та діяти разом. Саме тому мігранти, які опиняються в іншому середовищі представляють собою феномен «розколотої країни» внаслідок несумісності з населенням приймаючої країни. Це виражається не лише на культурному рівні, а й на політичному внаслідок входження мігрантів до громадянського суспільства та різні погляди на перебіг політичних процесів [5, с. 54]. Альтернативним варіантом адаптації мігрантів є анклавізація, тобто вибудовування всередині нового, але чужого соціально-культурного середовища - власного, більш звичного і психологічно комфортного для мігрантів. Одна з ключових проблем адаптації мігрантів полягає в тому, щоб

уникнути (або хоча б мінімізувати) можливість утворення мігрантських анклавів, з усіма породженими ними політичними ризиками [2, с. 110-111].

В політичному вимірі процес інтеграції відбувається в декількох вимірах. По-перше, існує політичне поле «мігранти – держава», де передбачається удосконалення практичного впровадження позицій міграційної політики, а також відбувається процес інтеграції в суспільство за допомогою законів, підзаконних актів, що регулюють права та обов'язки іммігрантів та апатридів. Також влада надає можливість соціальної адаптації для мігрантів за рахунок держави через матеріальну допомогу, безкоштовні курси та навчання, трудоустрій, надання тимчасового житла тощо. Мігрантами другого покоління, тобто тими, які вже отримали громадянство, можуть утворюватися політичні партії. Такі політичні сили зазвичай не входять до більшості, але об'єднують навколо себе певні емігрантські кола, що в майбутньому може призвести до негативних політичних наслідків, одним з яких є анклавізація. Для попередження цього явища політичні партії або громадські організації можуть утворюватися владою та керуватися зверху. В інших випадках політичні партії, утворені мігрантами, громадські організації та самі іммігрантські спільноти або їх окремі представники мають змогу до лобіювання інтересів у владних колах. Але занепокоєння щодо формування в майбутньому у Європі іммігрантських лобі - за зразком етнічних лобі, що діють у США, - навряд чи виправдані. Справа полягає в слабкому ступеню консолідованості міграційних спільнот через конкуренцію міграційних організацій одна з одною.

Окрім створення політичних партій, мігранти другого порядку можуть приймати участь у виборах, що також впливає на політичну ситуацію в країні в цілому. Якщо розглядати мігрантів як самостійний електоральний кластер, інші партійно-політичні симпатії, ніж у громадян країни - реципієнту. Зокрема, більшою популярністю користуються соціал-демократи, а консерватори, навпаки, значно меншою.

Інший політичний вимір – це вимір «мігранти – громадянське суспільство», що потребує міждисциплінарного підходу у дослідженні. У відношеннях між мігрантами та суспільством може виникнути особлива форма

політичного конфлікту, а саме – міграційний конфлікт, який може мати латентну або відкриту форму. В будь-яких випадках міграційний конфлікт потребує управління та врегулювання з боку держави.

Важливим аспектом інтеграції мігрантів є ступень взаємодії держави і громадянського суспільства. Позиція суспільства щодо міграційної політики найяскравіше проявляється під час виборів. Наприклад, на місцевих виборах в Німеччині, Християнсько-демократичний союз отримав серйозну поразку. Як відзначають експерти, програш пояснюється недовірою виборців до міграційної політики Ангели Меркель. Інша ситуація склалася під час референдуму в Угорщині, на який з'явилося менше 50% виборців, але абсолютна більшість з них проголосувала проти квот ЄС на мігрантів. Цей референдум дозволив прем'єр – міністру Угорщини заручитися підтримкою населення у вирішенні міграційних питань.

Отже, інтеграція мігрантів у політичне життя країни є невід'ємною складовою міграційних процесів сучасності та відбувається одразу у декількох площинах. Політична інтеграція дозволяє мігрантам ставати суб'єктами політичного життя, і на пряму впливати на прийняття рішень через політичні партії, громадські організації тощо. Роль держави залишається дуже високою у цьому питанні, але якість інтегративних процесів залежать від співпраці її з громадянським суспільством, яке в свою чергу є саме тим середовищем до якого інкорпорується мігранти. Таке середовище є конфліктогенним і основне завдання держави – навчитися управляти таким конфліктом, через неможливість уникнення його на практиці. Приклади існуючих моделей міграційної політики це підтверджують (політика мультикультуралізму, яка була покликана на мирне співіснування таких спільнот зазнала поразки). Тому зараз актуальною є задача вироблення нового варіанту політики інтеграції міграційних спільнот, в якому б зберігалися і розвивалися принципи толерантності, робився б акцент на соціальній інтеграції та мовно-культурної адаптації мігрантів, а також враховувалася політична складова цього питання.

Література

1. Жванія Т. В. Сучасна вимушена міграція: соціально-політичні аспекти / Т. В. Жванія // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2015. – Вип. 2 (2). – С. 46–56.
2. Малахов В. С. Интеграция мигрантов: Концепции и практики / Владимир Малахов. – М.: Фонд «Либеральная Миссия», 2015. – 272 с.
3. Демографический понятийный словарь / Л. Л. Рыбаковский / [Под ред. Л. Л. Рыбаковского]. – М.: Центр социального прогнозирования, 2003. – С. 173–176.
4. Сунгуров А. Ю. Миграционная политика: сравнительный анализ зарубежного опыта / А. Ю. Сунгуров / [Отв. ред.: М. Б. Горный, А. Ю. Сунгуров]. – СПб.: НОРМА, 2011. – С. 59–75.
5. Чесноков А. С. Теоретико-методологические подходы к анализу влияния миграции на политические процессы / А. С. Чесноков. – Социум и власть. – 2009. – № 1. – С. 50–54
6. Юськів Б. М. Міжнародна трудова міграція і державна міграційна політика / Б. М. Юськів // Регіональна економіка. – 2010. – № 2. – С. 134–140

Сандул В. А.,
аспірант,
Навчально-науковий інститут
інформаційних та соціальних технологій
ОНУ імені І. І. Мечникова

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТРУКТУРУВАННЯ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ

Ще у процесі переходу від традиційного до модерного суспільства основним простором трансформацій стала політична діяльність. Зокрема, у політичній діяльності, за аналогією з науковим дискурсом, стали домінувати «технології», «механізми», пошук причинно-наслідкових зв'язків, ін. У процесі розгортання процесу модернізації, раціоналізації (термін М. Вебера) та механізації (термін В. Зомбарта), під впливом домінуючої природознавчої

картини світу, у політичній діяльності та оцінці політики було зроблено наголос на тому, що існують певні об'єктивні засади структурування політичного простору. Відповідно, завданням політичної науки було визначено пошук та відкриття цих об'єктивних принципів та законів структурування політичного простору та впровадження їх у професійній політичній діяльності, а також розуміння «політичної необхідності» та «політичної логіки».

Повною мірою це стосувалось уявлень про радянський політичний простір, який постав як наслідок планування та домінування соціалістичної ідеології у політичній діяльності. Зокрема, мова йшла про те, що процес структурування радянського політичного простору зумовлений об'єктивно та відбувається під впливом законів необхідності (політичного та економічного детермінізму, законів класової боротьби), відкритих К. Марксом та Ф. Енгельсом. Остання сприймалась в якості всезагальних та об'єктивних зв'язків та взаємозалежності політичних процесів та явищ, які діють на усіх рівнях реальності, у живій та неживій природі. Наприклад, у фізичній реальності це сила тяжіння та сила тертя. Тобто, структурування радянського політичного простору відбувалось під впливом відповідних ідеологічних уявлень; це був справжній політичний проект, який визначав життя декількох поколінь, що продовжує впливати і на сучасний політичний процес.

Детермінізм у структуруванні радянського та пострадянського простору проявляється у двох виявах: потребі (яка не зводиться лише до примусовості, а включає і вибірковість у політичній діяльності) та неминучості (тільки примусова форма, яка зустрічається у живій та неживій природі). І якщо у структуруванні радянського простору домінувала неминучість, то основним трендом у структуруванні пострадянського простору є вибірковість. При цьому, навіть у процесі структурування радянського простору визнавалось, що неминучість має не лише об'єктивні, а й суб'єктивні складові: інтереси, цінності, відчуття, воля індивідів та соціальних груп. Ці уявлення обумовили основні характеристики структурування радянського простору.

Водночас, можна виокремити певні закономірності (детермінанти) пострадянського політичного простору, які визначальним чином впливають на

його структурування: економічні детермінанти (власність, капітал, ін.), географічне розташування (що є основою геополітичних візій та визначення ролі та місця країни у системі міжнародних відносин), соціальна структура суспільства (основні страти, класи, етнонаціональні групи, ін.).

Змістовно структурування політичного простору складається з адекватних вимогам часу (а також цінностям, цілям, потребам та інтересам соціальних груп) дій окремих політиків, політичних та державних інституцій, тих засобів, технологій та механізмів, які вони використовують, та результатів, яких досягають.

Роль професійної політичної діяльності у процесі структурування пострадянського простору полягає у виявленні, агрегації та презентації соціальних інтересів у полі політики, їх захисті політичними засобами в умовах конфлікту політичних діячів, інститутів та організацій.

На усіх історичних етапах формування радянського політичного простору процес його структурування характеризувався складністю та суперечливістю, які обумовлені складністю та суперечливістю політичної діяльності, багатоманіттям цінностей та потреб соціальних груп та окремих індивідів, їх інтересів та внутрішньої структури суспільства.

У цілому, до чинників структурування політичного простору належать: політична активність громадян та соціальних груп, тобто політична діяльність тих, хто стає політиком час від часу (як писав М. Вебер, «політики за випадком»), політична культура, політичні ідеології, політичні парадигми (пануючі теоретичні підходи до осмислення політики), система політичних та правових норм [1].

В умовах бурхливого технологічного розвитку перших десятиліть XXI століття структурування пострадянського простору відбувається під впливом аудіовізуальних мас-медіа (соціальних мереж, мобільного зв'язку, інтерактивних ЗМІ) та політичної рекламістики (політичної реклами та PR, іміджевих технологій). Це відкриває нові можливості щодо комунікативної дії влади та громадян, але й утворює небезпеки щодо перетворення політичної діяльності на маніпуляції громадською думкою.

Структурування пострадянського політичного простору має дві складові – зовнішньо- та внутрішньополітичну.

Таким чином, структурування політичного простору на сучасному етапі історичного розвитку представляє собою специфічний процес вирішення основних соціальних конфліктів шляхом цілеспрямованої саморегуляції суспільства за допомогою механізмів, засобів та технологій політичної діяльності. У процесі структурування пострадянського простору політична діяльність носить прагматичний характер, виходить з конкретної політичної ситуації, реалізується на рівні повсякденного та наукового знання. Саме тому політична діяльність у цілому в процесі структурування пострадянського простору носить переважно тактичний характер, а от у професійній політичній діяльності поєднуються стратегія і тактика.

У процесі професійної політичної діяльності виникає ще одна детермінанта структурування політичного простору. Мова йде про те, що кожна політична дія обумовлює наступну: кожний крок політичного діяча відкриває одні альтернативи та закриває можливості для інших. Отже, структурування пострадянського простору відбувається не тільки під впливом трансцендентної системи цінностей (моралі чи релігії), воно обумовлене політичною діяльністю, яка сама стає детермінантою та цінністю. Основою для професійної діяльності стають ідеологія (лібералізм, соціалізм, консерватизм, комунітаризм, ін.), політична наука (яка пропонує ідеальні «матриці» аналізу політики та політичні технології), повсякденне знання.

Література

1. Енциклопедія постмодернізму / за ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; пер. з англ. В. Шовкун; наук. ред. пер. О. Шевченко. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 503 с.

Chubina A. S.,

student,

Educational and Research Institute of Economics and Law

Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University

DECENTRALIZATION IN UKRAINE AND FIRE SERVICE: EXPERIENCE OF GERMANY

At the end of January, 2017 the Government of Ukraine approved the Strategy for Reforming the State Emergency Service of Ukraine. The goal is to increase the level of protection of population and territories from emergencies in peacetime and in a special period. Document envisages the determination of the required number of fire and rescue departments (fire stations) of local and volunteer fire service in the united local communities, their number, home stations considering time of arrival to the place of the incident call (10 minutes in the city and 20 minutes in rural areas). It is important that the Strategy considered the tasks of the local government reform – improvement of the quality and approximation of services to people. Capable communities, communities, who used their legal right of voluntary association and received commissions from the state and resources for their implementation, - got real opportunities to solve the local issues independently, including the issue of fire safety.

Of course, reforming the system, it is impossible not to take into account the experience of advanced European countries, including Germany.

For example, 15 years ago in Stauffenberg (the city is 42 years, the population is 8,500) there has been three fire stations, each of which needed reconstruction and renewal, that required considerable resources. In this regard, territorial community decided not to repair old buildings, but to combine 3 fire stations in one, reducing the cost of its maintenance and receiving assistance from the Land (administrative unit in

Germany), build a new downtown specialized building for the unified fire station. But for assistance from the Land, the effectiveness of such a decision had to be proved, that is to prove that these measures will reduce the cost of the fire station, and allocate a considerable amount of co-financing from the local budget (50%).

In order to find the necessary funds, it was decided to sell the premises, which housed the fire station, and to spent the money on the construction of a new building in the city center.

The idea of the community was supported by the Land, co-financing for new construction was allocated and new building was built. Special vehicles and proper equipment for firefighting were transferred from three stations to the united one.

Services provided to the population in case of emergencies, are provided by volunteer fire brigades, formed in communities whose population does not exceed 100 thousand people. Fundamental «philosophy» manifestation of such consciousness is to provide mutual assistance to those in urgent need, because everybody once might need it.

With volunteers of such stations periodically special professional trainings are held. Moreover, such trainings are conducted for children starting from 6 years.

After inclusion to the voluntary fire brigades and passing the relevant training, volunteers are given special devices (ie.. Pagers), which accepts alarm in case of emergency. After the receipt of the signal, volunteers should arrive within 4 minutes to the place of deployment (Firefighting unit is located in the city center), and only 10 minutes after the first call fire truck has to arrive to the scene.

The composition of such fire brigades necessarily includes municipality workers. As for the other employees working in private companies, the mayor negotiates with the company for compensation of funds from the local budget for workers who stay on the call, but companies usually refuse to do so.

In addition, small municipalities with no specialized professional fire departments, and only voluntary fire brigades, each with its own specialization and, if necessary, they can call for help of other municipalities in which there are no corresponding specialization (for example, one part specializing in flood protection, the other - on chemical-protection, etc.).

According to the mayor, most money is spent on maintenance of specialized vehicles, about 160 thousand per year.

As known, the Federal Republic of Germany (hereinafter - Germany) includes 16 Lands and 3 cities. All federal states of Germany are able to accept and install inside, the so-called, local laws. But the adoption of strategic issues and laws is left on the federal government of Germany. All federal states have the so-called «national responsibility». But also Germany includes three free states - Bavaria, Saxony and Thuringia.

A few more examples, including: joint workshop for maintenance of respiratory masks for 25 communities in the area Vättern; experience and insurance of the efficient operation of the equipment, its purchase and operation (Bad-Nauheim).

Through the conclusion of the agreement on cooperation of local communities, 25 communities, combining their funds ensured the smooth functioning of the joint service workshop for respiratory masks. As the equipment for the implementation of such services is quite expensive, each community separately is unable to hold such a workshop. In addition, work on maintenance of respiratory masks has to be done by qualified specialists.

By combining their efforts, communities had the opportunity to save money on purchasing respiratory masks (as manufacturers make considerable discounts for wholesale purchases) and their maintenance, which is conducted quarterly.

At the indicated fire station are created special training centers, with conditions close to emergencies, where the appropriate training is held and a special class for the lessons with children is equipped.

Gelnhausen has got an interesting experience of central dispatching office. The mentioned center services the area with a population over 400 thousand people so the center specializes in all kinds of assistance.

All the components of prevention of dangerous situations in Main-Kintsh are combined within a single Center: up to 40 multipurpose vehicles, 5 ambulances, 147 fire brigades, 5 local associations for technical assistance, 3 rescue stations on the water, pre-service assistance, rescue service on the water, local doctors, rescue dogs

service, numerous departments of the Red Cross, Maltese service, the Union of Workers-Samaritans, the Order of St. Johann, rescue divers, the pastors in the accidents.

The Center of the prevention of dangerous situations provides central dispatching services, emergency services, labor safety, training and professional development, fire protection service, life safety, fire prevention, inspection of fire prevention.

The mentioned dispatching service accepts calls when medical and social assistance is needed and in the case of emergency.

Nowadays it is important to consider the best European practices for successful implementation of the decentralization reform in Ukraine.

Literature

1. Decentralization of Fire Service: the MIA presented a reform of the SES of Ukraine. - Access to the source: <http://future.cn.ua/decentralizaciya-pozhezhno%D1%97-sluzhbi-u-mvs-prezentuvali-reformu-dsns/>.
2. The Agenda of the Joint Community – Ensuring of Fire Protection (Experience of Germany). – Access to the source: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/4372>.
3. Decentralization of Fire Service - Presentation of the Reform. - Access to the source: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/3511>.
4. Authorities' Decentralization Reform. Official site. – Access to the source: <http://decentralization.gov.ua/>.

Лукашенко Л. В.,
курсант,
Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля
НУЦЗ України

ПОЛІТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ М. ДРАГОМАНОВА

Хоча в творчій спадщині вченого немає праць, які були б присвячені виключно соціологічній проблематиці і в яких би спеціально досліджувалися методи соціологічного пізнання, все ж за його підходом до розуміння та інтерпретації соціальних явищ, за тими принципами, котрі використовуються ним при аналізі суспільного життя, за тими питаннями, що вивчаються ним, саме М. Драгоманов є одним з перших представників соціологічної думки в Україні.

Основна проблематика, яка цікавила М. Драгоманова як соціального дослідника, охоплювала проблеми державного устрою (федералізм і централізм) влади, прав і свободи індивіда, етнічних спільнот, внутрішньої і зовнішньої політики держав, тобто все те, що нині є предметом політичної соціології. Соціологію Драгоманов розуміє як універсальну синтетичну науку, яка у відповідності зі своїм об'єктом (суспільством в цілому) та методологією і узагальнює всі галузі суспільствознавства, і використовує їх надбання. Слід чітко пам'ятати, що в своїх світоглядно-методологічних засадах Драгоманов позитивіст. Його основною методологічною установкою є бажання віднайти такі ж об'єктивно точні методи пояснення історичних явищ, які вже вироблені й застосовуються природничими науками (позитивними науками). В цьому плані пошуки Драгоманова співзвучні концепціям основоположників західноєвропейської соціології, насамперед О. Конта, Г. Спенсера. Водночас варто підкреслити і те, що український соціолог сприймає їх підходи і особливо висновки не беззастережно, а критично. Зокрема, він вважав безпідставною, надуманою органістично-еволюційну концепцію Г. Спенсера, основна вада якої полягає у відірваності соціальної еволюції від конкретних соціально-історичних умов, в ототожненні суспільства з живим організмом (це гіпертрофована аналогія, за думкою Драгоманова). Для соціологічних поглядів Драгоманова характерним є багатофакторний підхід до вивчення суспільних явищ. За його думкою, на суспільний поступ впливають економічні, політичні, духовні

явища, які в певному поєднанні і спрямовують соціальну еволюцію. Тому для правильного розуміння соціальних процесів необхідно досліджувати вплив всіх чинників, які спричиняють ці процеси. Такий підхід контрастував з поширеною у ті часи тенденцією до зведення різноманітних суспільних явищ до дії якогось одного начала, до пошуків якогось абсолютно-визначального фактора соціального життя.

Точні узагальнення в соціології можливі, за М. Драгомановим, при застосуванні методу «логічної семантики», тобто при аналітичному групуванні суспільних явищ, їх класифікації і типологізації на основі чітко визначених принципів. З цього погляду суспільство виступає як складна багаторівнева система, котра включає три основні підсистеми:

- 1) матеріал, з якою складаються суспільства (індивіди, народи);
- 2) суспільства, класи, держави, міждержавні об'єднання);
- 3) продукти суспільної діяльності (матеріальні, духовні, культурні).

Важливим положенням концепції Драгоманова є твердження, що правильно зрозуміти суть цих суспільних рівнів можна лише за умови, коли враховуються конкретні історичні обставини їх функціонування. Така структуризація суспільства відкриває широкі можливості для застосування порівняльного методу при аналізі соціальних явищ. Драгоманов використовує його як в діахронічному, так і синхронічному аспектах, поєднуючи з принципом конкретно-історичного підходу до соціальних явищ.

Центральне місце в соціологічній концепції М. Драгоманова належить комплексним питанням:

- 1) розумінню та трактуванню суспільної еволюції і суспільного прогресу,
- 2) політичному (державному) устрої суспільства.

Домінування цієї проблематики над усіма іншими питаннями виступає підставою для того, щоб розглядати його вчення як політичну соціологію. Розглядаючи проблеми державного устрою, Драгоманов основну увагу зосереджує на принципах федералізму і централізму як основних засадах побудови державної влади в ХІХ ст. На величезному фактичному матеріалі (й сучасному, й історичному) він обґрунтовує положення, що лише федеративне

об'єднання вільних общин-громад сприяє розвитку суспільства в цілому і окремих громадян. «Розвиток нації до людського ідеалу, – зазначає він, – може здійснюватися успішно, лише узлагоднюючись з національними особливостями». Централізація прагне підвести всю різноманітність національних культур під одні і шаблон, що послаблює суспільні сили і перешкоджає історичному прогресу. Тому потрібно прийти до того, «щоб спілки людські, великі й малі, склалися з таких вільних людей, котрі по волі походились для спільної праці й помочі в вільні товариства, – це й єсть та ціль, до котрої добиваються люди і котра зовсім не подібна до теперішніх держав, своїх чи чужих». Водночас Драгоманов – реаліст і прекрасно розуміє, що в одній окремій країні досягти такого устрою неможливо. «Цілком такі порядки тільки тоді можуть бути в одній якійсь країні, коли вони будуть на всьому світі...», – зауважує він. Досліджуючи історичний розвиток державної влади в європейських країнах. Драгоманов показує, що державний абсолютизм, «просвічений деспотизм» поступово вичерпує себе, і на зміну йому приходить ліберальний устрій держав. Цей ліберальний рух «проявив себе ще в XVIII ст. у Франції великою революцією з виголосом (наслідуючи американських англійців) прав людини та громадянина. В XIX ст. відповідно з принципом нового лібералізму переробляються політичні порядки всіх абсолютних держав західної Європи...». Тобто Драгоманов еволюцію суспільств розглядає як в плані розвитку держави і етносу, нації, держави і інших держав, так і в ракурсі держави і людини, громадянина, його прав і свобод. За його думкою, тільки демократичний (ліберальний) державний устрій сприяє розвитку окремої людини, сприяє формуванню вільних громад-общин, що, в свою чергу, служить основою для прогресу суспільства в цілому. Вчений виступає за політичний та ідеологічний плюралізм, які найсприятливіші для організації духовного життя в суспільстві і уберігають індивідів від тоталітаризму й духовної неволі.

Аналізуючи проблеми політично-державного устрою Росії і перспективи України, Драгоманов виходив з реалій тодішньої історичної ситуації і вважав, що український національно-визвольний рух в близькому майбутньому не принесе бажаних результатів. Причина цього була, з одного боку, в слабкості

самого руху, в його недостатній підтримці з боку народу, а з другого - в силі царського режиму. Тому шлях до конференції автономних регіонів, встановлення і вдосконалення федеративного устрою в суспільстві здавався Драгоманову найдоцільнішим в тих історичних умовах. Така позиція була в контексті політичної реальності Російської імперії не лише прогресивною, а й більш реалістичною, хоча, як відомо, й вона не зреалізувалася.

При дослідженні суспільного прогресу й суспільної еволюції Драгоманов притримується просвітницько-позитивістських позицій. Він вірить в неухильний прогрес людства, який неможливо зупинити нікому - ні особам, ні групам, ні урядам чи державам. Виділяючи різноманітні чинники, котрі спричиняють прогрес соціуму, вчений робить наголос на матеріальних факторах - економічних, географічних, демографічних. Вони є вагомішими детермінантами суспільного поступу, ніж духовні. Значне місце в наукових пошуках мислителя належить проблемі критеріїв прогресу. За його думкою, їх потрібно встановлювати об'єктивно-науковим способом, враховуючи конкретні історичні умови, які характерні для певного часу і певного народу. Не існує якогось абсолютного, незмінного критерію прогресу, який можна було б застосувати до оцінки еволюції всіх народів і у всі часи.

Динаміку соціального розвитку Драгоманов розглядає через призму категорій – «соціальна еволюція» і «революція». Соціальна еволюція – нормальний, природний шлях розвитку суспільства, коли зміна одного соціального ладу іншим підготовлюється поступовими й тривалими трансформаціями матеріального, духовного і соціального життя. Це – магістральний шлях поступу людської цивілізації, тоді як революції – це аномалії, тимчасові і стихійні форми соціальних змін. Вони реально існують, але їх бажано уникати.

Соціологічна концепція М. Драгоманова відображала розвиток європейської соціологічної думки, враховувала її досягнення і водночас ґрунтувалася на національному ґрунті. Саме тому його творчість і започатковує становлення вітчизняної соціології.

Література:

6. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології. Від античності до початку ХХ ст. - К., 1993.
7. Драгоманов М.П. Вибране. - К., 1991.
8. Бурлачук В., Молчанов М., Степаненко В. Біля витоків соціологічної думки в Україні. - К., 1995.
9. Соціально-політичні погляди Михайла Драгоманова. - К., 1995.

Верещак В. О.,
курсант,
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
НУЦЗ України

МАТЕРІАЛІСТИЧНО-КОНФЛІКТНА СОЦІОЛОГІЯ КАРЛА МАРКСА

Німецький мислитель К. Маркс (1818-1883 рр.) є одним з класиків соціологічної думки. Він виступає засновником оригінальної школи соціологічного мислення, вихідними принципами якої є:

- 1) матеріалістичний підхід до пояснення соціальних процесів;
- 2) виділення класової боротьби і соціальних революцій в якості основних рушіїв соціального прогресу.

Маркс різко відмежовується від Конта, Спенсера та інших соціологів, котрі шукали причини соціального поступу в духовній сфері, в зміні ідей, які панують в той чи інший час у суспільстві.

Розпочавши свій творчий шлях як гегельянець, Маркс швидко відходить від ідеалістичного тлумачення історії і кладе в основу соціальних змін і соціального життя загалом реальні життєві процеси і відносини, передусім економічні. За його думкою, «спосіб виробництва матеріального життя зумовлює соціальний, політичний і духовний процеси життя загалом», всі

суспільні і державні відносини, всі релігійні і правові системи, всі теоретичні погляди, можуть бути зрозумілі лише тоді, коли зрозумілі матеріальні умови життя кожної відповідної епохи і коли з цих матеріальних умов виводиться все інше. «Не свідомість людей, – пише Маркс, – визначає їх буття, а навпаки, їх суспільне буття визначає їх свідомість».

Отже, вихідною основою соціального життя є економіка, а всі інші сфери – мораль, релігія, політика, право і т.д. – є похідними, вторинними. Їх зміст і функції визначаються економічними інтересами, виробництвом і економічними відносинами, які складаються в суспільстві. Водночас Маркс намагається уникнути однобічності, виключно економічної детермінації суспільного життя. Тому він наголошує і на тому, що людський розум, свідомість індивіда і суспільна свідомість не є дзеркально-пасивним відображенням економічних відносин і фактів, а й самі активно впливають на явища матеріального життя людей. Цим самим Маркс розглядає соціальні процеси в двох площинах: як на людей впливають матеріально-економічні умови їхнього життя, і як люди, в свою чергу, впливають на матеріальні умови. Проте при цьому слід пам'ятати, що люди не можуть довільно впливати на соціальні зв'язки і процеси. Останні мають об'єктивний характер, незалежність від волі людини. Всі суспільні зв'язки і відносини визначаються економічною структурою суспільства – продуктивними силами і виробничими відносинами. Кожне покоління людей застає їх вже наявними, існуючими, і своїми діями не може відмінити їх, а лише змінити певним чином.

Важливе місце в марксистській соціології належить поняттю «суспільно-економічна формація». Суспільно-економічна формація характеризує певний тип суспільства в його цілісності; вона охоплює всі структурні елементи даного суспільства і відносини між ними. Водночас Маркс і при характеристиці формації проводить своє вихідне матеріалістичне положення: він вказує, що визначальним елементом будь-якої формації є єдність продуктивних сил і виробничих відносин, які є базисом цієї формації. Всі інші суспільні інститути і відносини, духовні утворення є похідними від базису і утворюють надбудову. Ці дві основні сфери суспільно-економічної формації взаємодіють між собою,

взаємно впливають одна на одну, але вирішальна роль в житті соціуму належить базису (економічному життю). В цьому плані слід зауважити, що Марксів економічно-матеріалістичний підхід до інтерпретації суспільства цілком відповідав духовній атмосфері другої половини XIX ст., від узгоджувався з розумінням історії більшістю населення. Тому, коли Маркс пояснює всю історію людства, його минуле, теперішнє і майбутнє через призму економічної детермінації, то він на теоретичному рівні виражає саме те розуміння, яке було неактуалізовано втілене в свідомості його сучасників – людей епохи промислового капіталізму. Гроші, капітал виступають найвищою соціальною цінністю, і тому через окуляри інтересів капіталу люди дивляться на світ. Так дивився на суспільство і Маркс, який і створив економічну концепцію соціології.

Друга принципова особливість соціології Маркса полягає в тому, що він є засновником конфліктної соціології. За Марксом, головним рушієм історичного процесу є розвиток продуктивних сил. Їх розвиток завжди здійснюється за певних виробничих відносин. Діалектика взаємозв'язку між продуктивними силами і виробничими відносинами полягає в тому, що на початковому етапі виробничі відносини сприяють розвитку продуктивних сил. Однак «на певному ступені свого розвитку матеріальні продуктивні сили суспільства приходять в суперечність з існуючими виробничими відносинами, або – що є лише юридичним проявом останніх – з відносинами власності, в середині яких вони досі розвивалися. Із форм розвитку продуктивних сил ці відносини перетворюються в їх ланцюги. Тоді настає епоха соціальної революції. Зі зміною економічної основи більш або менш швидко відбуваються перетворення у всій надбудові». Саме в революції Маркс вбачає основну (і по суті єдину) форму соціальних змін в минулому людства і саме революція знищить буржуазне суспільство і створить підґрунтя для побудови нового – комуністичного.

Цілком слушно виявивши суперечність у взаємодії продуктивних сил і виробничих відносин, Маркс, визнає тільки один-єдиний спосіб розв'язання цієї

суперечності: революційне знищення застарілих виробничих відносин, економічного базису загалом.

При цьому він безпідставно проголошує революцію єдиним і універсальним способом переходу від однієї формації до іншої, від одного типу суспільства до наступного, нового. Справді, перехід від феодального суспільства до буржуазного в ряді країн Західної Європи здійснився через революції. Але тільки в деяких країнах і тільки в західноєвропейському ореолі, і тільки при переході від феодалізму до капіталізму. Маркс же надає цій специфічній формі розв'язання соціальних суперечностей статусу всезагальності проголошує революцію універсальною формою суспільного прогресу. За його думкою, революція – це єдиний спосіб, яким можна перейти від старого суспільного устрою до нового.

Заслуговує на увагу і положення Маркса про суб'єкта історичного процесу. Боротьба між продуктивними силами і виробничими відносинами не є чимось близьким, а персоніфікується в боротьбі певних соціальних груп, які Маркс називає класами. Суспільство диференціюється на основі відношення до засобів виробництва і на основі способів та розмірів отриманого багатства: одні володіють засобами виробництва і збагачуються, інші – не мають власності і зубожіють. Є клас власників і клас невласників. Таке структурування суспільства є втіленням, персоніфікацією економічної структури й неминуче веде до класової боротьби, до революції. Положення про класи і класову боротьбу є наріжним каменем соціальної теорії Маркса, підставою для того, щоб характеризувати його вчення як соціологію конфлікту. Виділення класів як головних структурних елементів соціуму та аналіз, відносин між ними мало вагомий вплив на подальший розвиток соціологічної науки: цей аспект Марксової теорії виступив однією з теоретичних засад для формування структурної соціології. Виділяючи два основні класи в кожній суспільно-економічній формації, Маркс водночас вказував і на існування інших, неосновних класів в соціальній структурі суспільства, але вони, за його думкою, тяжіють до основних класів і не визначають характеру соціального життя.

В соціологічному вченні Маркса поставлено і проаналізовано чимало інших проблем, зокрема відчуження, влади і державного устрою в майбутньому комуністичному суспільстві, шляхи розвитку людини та інші. Маркс був послідовним матеріалістом і діалектиком, тому всі соціологічні питання досліджуються ним з діалектико-матеріалістичних позицій. Оцінюючи марксистську соціологічну концепцію, можна зробити підсумок, що вона здійснила відчутний вплив на подальший розвиток соціологічної науки, послужила джерелом неомарксистських соціалістичних теорій (Т. Адорно, Г. Маркузе, Е. Фром), структуралізму (Л. Альт'юсер, М. Годельє) та цілого ряду інших.

Література:

10. Баранов Г.С. Модели метафор в социологии К.Маркса // Социс. – 1992 - №6.
11. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології. Від античності до початку ХХст. - К., 1993.
12. Попова І.М. Соціологія. Пропедевтичний курс. - К., 1996.
13. Ручка А.О., Танцер В.В. Курс історії теоретичної соціології. – К., 1995.
14. Гайденко П.П., Давыдов Ю.Н. История и рациональность: социологий Маркса, Вебера и веберовский ренесанс. - М., 1991.

Драннікова Л., Юрченко І.,
студенти,
Львівський національний університет ім. Івана Франка
Науковий керівник:
Фірман В.М.,
кандидат технічних наук, доцент,
Львівський національний університет ім. Івана Франка

ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ ГРОМАДЯН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОБОЧОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ ТА ДАНІЇ

Порівнюючи **тривалість робочого тижня** в Україні і Данії можна помітити, що в Україні ці показники є більш формалізованими і не часто піддаються змінам. Відповідно до статті 50 КЗпП, для працівників має встановлюватись п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями. При такому робочому тижні, тривалість щоденної роботи (зміни) має встановлюватись правилами внутрішнього трудового розпорядку чи графіками змінності, що затверджується власником або уповноваженим органом. Допускається встановлення шестиденного робочого тижня з одним вихідним днем. Існує 3 норми робочого тижня – 40, 36 і 24 години; відповідно, час праці розділяється на кількість робочих днів на тиждень. Середня тривалість робочого тижня в Данії за останні десять років зменшилась з 35 годин в середньому в 2000 році до 34,5 годин в 2006 році. Чоловіки, як правило, мають більший робочий час, ніж жінки.

Конфедерація датських роботодавців (Dansk Arbejdsgiverforening, DA) підкреслює, що данці мають відносно коротку тривалість робочого тижня - до 37 годин (що було офіційно затверджено датським законодавством у 1990 році), а також доволі тривалу щорічну оплачувану відпустку. Щодо кількості робочих днів на тиждень, то 75% датських працівників задіяні п'ять днів на тиждень на своїй основній роботі. 70% датського населення, працюють однакову кількість днів кожного тижня. Не відбувається тенденції до скорочення робочого тижня або збільшення кількості робочих годин на день. Також в Данії існує високий ступінь гнучкості[5]. Тільки 34% респондентів заявляють, що вони працюють однакову кількість годин кожен день. У Данії є можливість «накопичення» робочих годин (приблизно у 18% працюючих) для того, щоб у подальшому мати більше вільного від роботи часу[5].

Дані про **середню тривалість робочого часу за рік** в Данії складають неоднозначну картину. З одного боку, Данія має один з найкоротших офіційних робочих тижнів в Європі еквівалентно приблизно 1600 годин на рік на одного працівника проти 1800 годин середньоєвропейського. З іншого боку, через в

цілому високий рівень залученості на ринку праці та високий рівень участі на ринку праці жінок, данське населення в цілому витрачає більше часу для роботи, ніж в будь-якій іншій західній країні. Кожна третя сім'я витрачає більше 80 годин на тиждень на роботу, і менше 10% населення країни витрачають менше 70 годин. Який метод розрахунку має використовуватися так і не погоджено[6].

У свою чергу, наведемо приклад розрахунку тривалості робочого часу на 2017 рік в Україні, що розрахована за п'ятиденним робочим тижнем. Розрахунок за шестиденний робочий тиждень проводиться індивідуально, в залежності від тривалості робочого часу на 6-й робочий день[2].

Таблиця норми тривалості робочого часу при п'ятиденному робочому тижні.

Таблиця норми тривалості робочого часу при п'ятиденному робочому тижні	
Годин у робочому тижні	Загальна тривалість год. на рік
40	1986,0
39	1942,2
38,5	1917,3
36	1792,8
33	1643,4
30	1494
25	1245
24	1195,2
20	996
18	896,4

Повна зайнятість і неповний робочий день. Тут спостерігається подібна відмінність, яка виражається у менш консервативному і гуманнішому ставленні Данії до неповного робочого дня, ніж в Україні. Відповідно до частини першої статті 51 КЗпП України скорочена тривалість робочого часу встановлюється:

- для працівників віком від 16 до 18 років;
- для осіб віком від 15 до 16 років (учнів віком від 14 до 15 років, які працюють в період канікул);
- тривалість робочого часу учнів, які працюють протягом навчального року у вільний від навчання час, не може перевищувати половини максимальної тривалості робочого часу, передбаченої в цьому документі;
- для працівників, зайнятих на роботах із шкідливими умовами праці;

- для окремих виробництв, цехів, професій і посад зі шкідливими умовами праці.

Скорочена тривалість робочого часу може встановлюватися за рахунок власних коштів на підприємствах і в організаціях для жінок, які мають дітей віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда. Згідно зі статтею 69 Господарського кодексу України підприємство самостійно встановлює для своїх працівників скорочений робочий день та інші пільги. Однак, напередодні святкових і неробочих днів тривалість роботи для більшості працівників скорочується на одну годину як при п'ятиденному, так і при шестиденному робочому тижні, а напередодні вихідних днів тривалість роботи при шестиденному робочому тижні не може перевищувати 5 годин.[2][1]

У 2002 році датський парламент прийняв закон про часткову зайнятості[4]. Закон полегшує укладання угод про часткову зайнятості на рівні підприємств, незалежно від колективних угод. Новий закон дає можливість для роботодавця і працівника домогтися того, щоб працівник робив неповний робочий день, якщо сторони зможуть прийти до порозуміння в цьому питанні. У той же час, закон заборонив роботодавцю звільняти співробітників, які відмовилися перейти на неповний робочий день, тим самим захистивши працівників від тиску на прийняття потенційно не вигідного рішення. У разі, якщо працівника звільняють, він має право на отримання винагороди.

Часткова зайнятість активно заохочується через закон про гнучкість праці (flexible jobs)[5]. Flexjob спрямований на осіб, які мають знижену здатність працювати (наприклад, через хворобу). Такий робочий може працювати зменшену кількість годин або повний робочий день зі зниженою швидкістю. Роботодавець виплачує зарплату працівнику і в подальшому отримує компенсацію від муніципалітету. Ця компенсація становить половину або дві третини від заробітної плати в залежності від того, на скільки зниженою є здатність роботи працівника.

Особливий вид робочого часу в Україні - **надурочні роботи**. Під ними розуміють роботи, які проводяться понад норму робочого часу, встановлену

законодавством або локальними правовими актами. Працівники допускаються до надурочних робіт за попередньою згодою профкому. Надурочна робота компенсується подвійною оплатою. Законодавством встановлено, що надурочні роботи не можуть проводитися понад 4 год. протягом двох днів поспіль і не більше 120 год. на рік[2].

У Данії кількість працівників, які працюють понаднормово є нижчою від середньої кількості таких працівників в інших країнах ЄС, а саме 10% від усіх працюючих. Серед них 3% є власниками свого бізнесу. Актуальним буде згадати про поєднання 2 і більше робіт громадянами Данії. 15% робочої сили має більш ніж одну роботу, що є відносно великим показником. 8,1% з них мають більш ніж одну роботу на регулярній основі, 6,1% - зрідка, і 0,9% - тільки сезонно. Тенденція показує, що в основному люди з повною вищою освітою мають більш ніж одну роботу. Таке явище спостерігається найбільше серед працівників, які задіяні у державній сфері або ж надають приватні послуги. Люди ж, які не мають освіти, займають дві роботи одночасно із матеріальних чинників.

Література:

1. Закон України "Про колективні договори і угоди".
2. Кодекс законів про працю України.
3. Про зайнятість населення: Верховна Рада України; Закон від 05.07.2012 № 5067-VI
4. Burr, H., Albertsen, K., "Arbejdstid. Hvem har skæve arbejdstider, og hvordan er balancen mellem privatliv og arbejdsliv?", National Research Centre for the Working Environment (NFA), Copenhagen 2005
5. DA, "Mere ferie og kortere arbejdstid er dyrt", Arbejdsmarkedspolitisk Agenda no 15, The Confederation of Danish Employers, Copenhagen 2016
6. Danish Transport Research Institute, "Flere har længere til arbejdet", Kgs. Lyngby 2016
7. Statistics Denmark, "Statistical Yearbook 2010", Copenhagen 2010.

Савостяненко М.І.,

студент,

Університет митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Бурхливі події останніх років сприяли виробленню у суспільстві усвідомленого запиту на створення дієвого механізму відповідальності держави та її органів перед громадянами. Наріжним каменем цього механізму є суд, що здійснює правосуддя на засадах законності, об'єктивності та неупередженості і розв'язує конфлікти не лише в усіх сферах суспільних відносин, а й у відносинах держави із суспільством у цілому і окремим громадянином зокрема.

Винятково важливого значення набуває судова гілка влади в часи загострення внутрішньополітичної ситуації. Зокрема, журналіст Н. Іванова

нагадує, що саме «непросте і неоднозначне в юридичному плані» рішення Верховного Суду, прийняте в грудні 2004 р., про проведення так званого «третього туру» голосування на виборах Президента України, дало змогу запобігти перетворенню громадського конфлікту в силове протистояння. «У тій складній ситуації у суспільстві спрацював захисний механізм – суддівська гілка влади», – підкреслює оглядач

Не спрацьовують проголошені Конституцією України основні засади судочинства, зокрема такі як рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальність сторін, забезпечення обвинуваченому права на захист, обов'язковість рішень суду. Як відомо, виконання рішень судів, зокрема, Європейського Суду з прав людини є однією з найгостріших проблем захисту і поновлення порушених прав громадян. Проте, слід зауважити, що, критикуючи наявні намагання реформування системи судочинства, В. Малярєнко не заперечує необхідність змін. Утім, у його інтерпретації процесу змін у судовій системі України термін «реформування» замінено на термін «покращення». Зокрема, на думку вченого, слід починати з покращення освіти у школах і вишах, заохочувати талановиту молодь і орієнтувати її на роботу у судах, забезпечувати повагу до суду, не перетворюючи резонансні справи на «циркові вистави», покращити фінансову й матеріально-технічну базу судів, створити умови для реального гарантування незалежності суддів і їхньої відповідальності. «Але, – зауважує В. Малярєнко, – на це немає ні хисту, ні бажання. Простіше поміняти суддів на адвокатів, а адвокатів на суддів. Але це не реформування, це рівнозначно тому, щоб поміняти місцями їжу в холодильнику і сподіватися, що твоє життя покращиться».

Недовіра до вітчизняної судової системи, зневіра у її чесність та ефективність спонукають громадян до звернення за захистом своїх прав до міжнародних інституцій, зокрема, до Європейського Суду з прав людини, за кількістю скарг у якому Україна у числі країн-лідерів. Аналіз звернень громадян України до ЄСПЛ дає підстави стверджувати, що за належного функціонування судової системи та приведення українського законодавства до

міжнародних стандартів вдасться значно скоротити підстави для таких масових звернень.

Існує нагальна потреба у реформуванні досудового слідства, прокуратури, адвокатури, що має відбуватися паралельно із реформою судочинства, з дотриманням єдиної концепції, основою якої є неупереджене і законне слідство, надійний професійний захист, рівність сторони обвинувачення і сторони захисту на засадах змагальності, починаючи з порушення кримінальної справи, надання захиснику однакових із слідчим можливостей із збирання і подання доказової інформації та, як пропонують багато вчених і практиків, проведення «паралельного адвокатського розслідування».

Побудова судової системи має відбуватися перш за все з огляду на повернення довіри суспільства до судів, забезпечення високої професійної кваліфікації суддів, чесності та принциповості при вирішенні справ, незалежності у прийнятті рішень, без неналежного втручання в професійну діяльність судді, забезпечувати доступність до правосуддя, швидкого вирішення справи по суті й оперативного виконання судового рішення. Судова реформа може стати ефективною у разі забезпечення кадрового складу суддівського корпусу не тільки високопрофесійними, а й високоморальними юристами, здатними принципово і фахово виконувати свою високу місію. Фаховість юриста розпочинається з опанування професії у вузі, що потребує серйозної реформи системи вищої юридичної освіти, скорочення вузів, випускники яких мають вкрай низький рівень правових знань та навичок, низький інтелектуальний рівень. Враховуючи значну кількість безробітних юристів у країні, доцільно припинити їх підготовку у непрофільних вузах, запровадити більш глибоку підготовку юристів, подовшивши термін навчання за програмою бакалавра до п'яти років і магістра до двох років. Запровадити обов'язкове дво- або трирічне спеціальне навчання дипломованих юристів у спеціальних Вищих школах права чи Центрах з підготовки суддів, прокурорів, адвокатів з метою опанування практичних навичок за обраним спрямуванням (суддя, прокурор, адвокат), спеціальним стажуванням, із складанням фахових

іспитів у спеціально утворюваних із провідних вчених, практиків, представників громадських юридичних організацій незалежних, неупереджених Кваліфікаційних комісіях для визначення придатності юриста до здійснення зазначеної професійної діяльності. Часткове проведення кваліфікаційних іспитів має відбуватися шляхом комп'ютерного тестування. Необхідно не тільки урахувати професійні знання, моральні якості, а й психологічні властивості претендента на заняття суддівською, прокурорською, адвокатською діяльністю шляхом застосування сучасних методик.

Заслугове на підтримку ініціатива підбору кадрів на посаду судді через відкриті і прозорі конкурси, що певною мірою виключить неприпустиме втручання в процес формування суддівського корпусу, корумпованість існуючої системи набуття статусу судді, адвоката, прокурора. Терміново необхідно прийняти закони про прокуратуру і адвокатуру з урахуванням міжнародних стандартів, що має забезпечити рівність сторін обвинувачення і захисту, змагальність процесу, надання високопрофесійної правової допомоги, в тому числі й безоплатної для малозабезпечених громадян. Без сучасної реформи цих інститутів не можна буде досягти ефективності судової реформи.

Суттєвим фактором ефективності правосуддя є система підвищення фаховості не тільки суддів, а й прокурорів, адвокатів, яка має відповідати принципу постійного навчання юриста протягом життя та найсучаснішим освітнім технологіям, включаючи широке застосування дистанційних методик у вдосконаленні професійних знань. Вирішення цих завдань потребує створення сучасної системи спеціалізованих вузів для підготовки та постійного підвищення кваліфікації суддів, прокурорів, адвокатів. Непересічне значення мають деонтологічні кодекси, що існують у розвинутих демократичних країнах. Доречним було б створення єдиного Кодексу етики юриста України, що складався б із загальних етичних засад правничої діяльності та окремих його частин, які встановлювали б правила діяльності для кожної юридичної професії.

Література:

1. Закіров М. Проблеми реформування судової системи очима фахівців [Електронний ресурс] / М. Закіров // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 22. – С. 22–27. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr22.pdf>.
2. Варфоломеева Т.В. Доступність та ефективність судової системи // Вісник Академії адвокатури України. - 130 2(18) 2012.
3. Туркіна І. Є. Правосуддя як форма здійснення державної діяльності / І. Є. Туркіна // Теорія та практика державного управління. – 2011. – №1. – С. 3-11.
4. Юревич І. В. Структурна характеристика єдності судової влади / І. В. Юревич // Юрист України. – 2011. – № 4 (17). – С. 15-21.

Куркчи Д., Падура А., Чупайленко П.,
студентки,
Львівський національний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник:
Фірман В.М.
кандидат технічних наук, доцент,
Львівський національний університет
імені Івана Франка

ПОРІВНЯННЯ ПРОБЛЕМ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ ТА СЛОВЕНІЇ

Перед тим як влаштуватися на перспективну роботу, де можна отримати гідну заробітну плату, потрібно спробувати декілька варіантів. Серед молоді вважається, що період навчання в університеті є вдалим для пошуку першої

роботи. Дійсно, це час в житті, коли найлегше вчитися новому, поглинати знання і переймати досвід інших людей. Здавалось би, це гарна ідея займати частину свого вільного часу саме роботою, тому що з'являється можливість отримати необхідні навички для перспективної кар'єри в майбутньому: пунктуальність, відповідальність, досвід роботи в команді.

Мета даної статті полягає в аналізі та порівнянні можливостей працевлаштування студентів у двох країнах: Україні та Словенії. А також у визначенні позитивних та негативних наслідків такого раннього працевлаштування.

За даними Міжнародного бюро праці, робота з неповним робочим днем - є такою формою зайнятості, за якою працівник виконує свої обов'язки з меншою тривалістю годин на тиждень. Працівники вважаються зайнятими частково, якщо вони зазвичай працюють менше, ніж 30 або 35 годин в тиждень. Світова статистика Організації економічного співробітництва і розвитку показує, що кількість таких працівників (у віці від 19 до 24) збільшилося на одну п'яту за останні десять років [1].

Робота студентів була найбільш поширеною формою нестабільної зайнятості в Словенії, і основною причиною для розділення ринку праці. Оскільки Закон про регулювання студентської роботи не прийнятий, робота регулюється поправками до Закону про баланс державних фінансів, який був прийнятий 1 лютого 2015 року. Відповідно до принципу, що будь-яке залучення студента до роботи є працевлаштуванням, студенти повинні сплачувати соціальні внески, а мінімальна встановлена погодинна ставка складає € 4,50 [2]. Це призвело до зниження конкурентоспроможності студентської роботи і зниження розподілу ринку праці.

Залучення студентів до роботи стало привабливим для роботодавців через низькі витрати на робочу силу (низьку погодинну ставку, звільнення від сплати внесків на соціальне забезпечення і податків на заробітну плату). Роботодавці повинні були тільки заплатити внесок - концесію 14%. З точки зору умов праці,

студенти є дуже гнучкими, особливо щодо робочого часу, тобто немає ніяких строгих умов стосовно початку і закінчення роботи студентів.

Через відсутність будь-яких обмежень щодо кількості робочих годин та оплачуваної праці, робота студентів сприймається університетами як важлива причина довгої тривалості навчання в Словенії. Багато студентів витрачають надзвичайно велику кількість годин навчального семестру саме на роботу, а не на освіту і в результаті багато хто вирішує покинути навчання через надмірне навантаження.

Студентські організації були рішуче проти Закону про Часткову зайнятість працею (прийнятий в жовтні 2010 року), який був в першу чергу призначений для регулювання і обмеження рівня роботи студента (його тривалості і річного доходу).

За підтримки профспілки університету, був успішно проведений референдум серед студентів, результати якого призвели до відхилення Закону в квітні 2011 року.

Закон про баланс державних фінансів (2012: Стаття 130) [3] підняв концесійний збір з 14% до 23%, що сплачується з студентської роботи, тим самим знизив конкурентоспроможність в цій сфері.

До осені 2014 року Закон про студентську роботу ще не був прийнятий, оскільки уряд вирішив «заморозити» переговори через відсутність домовленостей між партнерами в Економічній і Соціальній Раді. Як наслідок, студентська робота частково регулюється в рамках додаткових заходів жорсткої економії і балансування державного бюджету 2015 року, поправками до Закону про баланс державних фінансів, що був прийнятий парламентом в грудні 2014 року і на підставі угоди, підписаної студентською організацією Словенії і Міністра Праці, Сім'ї та Соціальних Справ в листопаді 2014 року [4].

Відповідно до угоди, підписаної в листопаді 2014 року, студентська робота буде зараховуватись до стажу роботи і таким чином полегшить пошук

першого повноцінного робочого місця, але система досі не встановлена Міністерством освіти. Мета цієї угоди полягає у тому, щоб завадити роботодавцям приймати на роботу молодих людей в якості студентів, а не як повноцінних працівників та усунути випадки, коли студентська робота має характеристику трудового договору.

Що стосується України, то Стаття 24 Конституції гарантує всім громадянам право на працю [4]. Отже особи, які отримують освіту в навчальних закладах різних рівнів мають право на трудову діяльність у свій вільний час. Таке право також визначає Закон України про «Вищу освіту», а саме стаття 54 [5].

Порівняно з іншими працівниками, для громадян, які поєднують роботу з навчанням, законодавством встановлено пільги, які стосуються робочого часу та відпочинку, оплати праці, інше. Ці пільги визначені в главі 14 Кодексу законів про працю [6]. Види пільг та їх обсяг залежить від форми навчання, виду навчального закладу та курсу перебування.

Потрібно зазначити, що в Кодексі законів про працю не вказано про роботу студентів денної форми навчання. Це дозволяє роботодавцям не оформлювати таким працівникам трудові книжки, вважаючи це обов'язком університету. В іншому випадку, потрібно вимагати купу зайвих довідок з університету, платити студентам вдвічі менше чи взагалі примусово влаштовувати їх на неповний робочий день. Подібні дії зазвичай виправдовують власними вигаданими правилами про законодавчу заборону працювати під час занять в навчальному закладі. Однак такої заборони не існує, так як тільки студент знає, який час у нього вільний, а який- ні. Молодь сама несе відповідальність за свої дії. Підставою для відрахування є непогашення академічної заборгованості, а не погана відвідуваність.

Насправді студент може працювати повний робочий день, наполягаючи на внесенні цієї інформації до трудового договору. Згідно зі ст. 56 Кодексу

законів про працю, під час неповного робочого часу платитимуть тільки за відпрацьовані години. На практиці – за кількість годин, зазначених у договорі.

Згідно зі ст. 4 Закону «Про зайнятість населення», студенти стають зайнятим населенням, коли поєднують навчання з роботою [7]. Раніше студенти вважалися зайнятими через сам факт навчання у виші.

Підводячи підсумок, можна сказати, що працевлаштування під час навчання може мати позитивний ефект: студенти можуть отримати більше досвіду для майбутньої роботи, розвиватися та навчатися одночасно. З іншого боку, такий бурхливий графік - залучення до часткової роботи і одночасно інтенсивне навчання - має негативний вплив не лише на якість освіти та роботи, але й на здоров'я студента. В Україні, на відміну від Словенії, робота для більшості студентів є необхідністю, так як розмір місячної стипендії в навчальних закладах, не може покрити усі потрібні витрати.

В Словенії як і в Україні не має відповідного захисту прав студентів під час працевлаштування на законодавчому рівні, що є однією з нагальних проблем молоді. Це можна вирішити тільки за допомогою згуртованої співпраці уряду та студентських профспілок.

Література:

8. Regulation of student work in Slovenia [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=89&langId=en&newsId=2227&furtherNews=yes>
9. Regulation of the student in Slovenia - European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjSu6vllafTAhUGApoKHRVAAZUQFgghMAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FBlobServlet%3FdocId%3D14046%26langId%3Den&usg=AFQjCNF2vqWktzidpTpPH19whQ-v3pThPg&sig2=ik3g7KYMYUCyMyzaDpVfgg&bvm=bv.152479541,d.bGs>

10. The law of balance public finances Slovenia (2012: Article 130) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr12319.pdf>
11. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
12. Закон України про «Вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
13. Кодексу законів про працю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
14. Закону «Про зайнятість населення» працю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.

Риба Ю.,
студентка,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Науковий керівник:
Данилевич Н.,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

На сьогоденному етапі прояви нових умов конкуренції, відсутність сформованого дієвого конкурентного середовища та низька здатність до інновацій визначають необхідність переосмислення змін систем управління суб'єктами господарювання.

Наше дослідження присвячене вивченню сутності та оцінці конкурентоспроможності підприємства, визначенню особливостей забезпечення та стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємств в розрізі розвитку українського суспільства.

Розглянемо різні підходи до визначення конкурентоспроможності підприємства. Конкурентоспроможність підприємства це: перевага, відмінність чи відносна характеристика, показник; властивість об'єкта управління (суб'єкта ринкових відносин) задовольняти потреби; система показників конкурентоспроможності; підсумковий показник ефективного використання ресурсів, здатності виробляти і збувати товари (послуги); здатність витримувати конкуренцію на ринку; гнучкість і адаптивність; рівень компетенції підприємства; якість і конкурентоспроможність продукції, що випускається.

Природа конкурентних переваг та засоби їх досягнення визначається на основі стратегічного менеджменту. Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємства, як система ціленаправленого впливу на елементи і процеси, що забезпечують формування конкурентних переваг і розвиток конкурентного потенціалу підприємства, є інструментом, що дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів, рівень інноваційної активності, якості товарів. Сукупність наявних ресурсів і можливостей для розробки й реалізації стратегії розвитку підприємства визначає стратегічний потенціал. Стратегічний потенціал є результатом поєднання виробничого потенціалу підприємства з ринковим. Здатність забезпечувати стійкі позиції на ринку визначає потенціал як конкурентоспроможний. Сучасні тенденції розвитку стратегічного менеджменту визначають необхідність організаційних змін, формування стратегічних альянсів (мереж) та використання менеджменту знань для досягнення конкурентних переваг [1].

Не менш важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності є ефективне стратегічне управління технологіями та інноваціями. Сучасні тенденції формування інноваційної конкурентоспроможності визначають: зростання ролі науки і знань у виробництві, зростання наукомісткості

продукції, скорочення тривалості інноваційних процесів, зростання швидкості та інтенсивності процесів дифузії інновацій. Обсяг і тип інновації повинен відповідати стратегії організації. Формування портфеля інновацій є необхідною умовою стійкої інновації та зростання організації.

Відповідно, модель інновації слід розуміти як основу створення інноваційної стратегії і розробки портфеля, що відповідає загальній стратегії. Модель управління інноваційним процесом включає етапи: генерація ідей, попередні технологічні і ринкові дослідження, концептуальні технологічні і ринкові дослідження, розробка продукту, тестування і перевірка продукту, виробництво і виведення продукту на ринок, післяпродажний аналіз.

Модель інновації слід розуміти як основу створення інноваційної стратегії і розробки портфеля, що відповідає загальній стратегії. Сучасні моделі «Alpha/Beta Ship», «Time To Market», підходи стрімкої інновації, Stage/Gate («Етап/Прохід») та Phase/Gate («Фаза/Прохід»), відслідковування проектів з використанням Орегонської матриці продуктивності покращують лінійну модель інновацій, прискорюючи інноваційний процес скороченням певних етапів, участю керівництва в управлінні проектами, створенням єдиної команди, формуванням знань про ринкову ситуацію і можливості організації, застосуванням концентрації ресурсів та інтеграції учасників проектів [2, 3].

Отже, потрібно зазначити, що конкурентоспроможність стає визначаючим фактором успішного менеджменту і передбачає використання сучасних ринково-адаптованих методів управління. Таким чином, ми провели аналіз управлінських технологій, який визначив ефективний інструментарій управління конкурентоспроможністю підприємства, використання якого доцільне на основі ситуаційного підходу. Реалізація потенціалу удосконалення продукції, розвитку технологічної складової, формування конкурентних переваг забезпечить ефект синергії на основі вдалого використання управлінських технологій в межах стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства. Для посилення конкурентної позиції підприємства визначилися заходи за визначеним рівнем розривів між

стратегією і потенційними можливостями підприємства на основі системного аналізу стратегічної позиції підприємства. Інновація є головним засобом досягнення стратегічних цілей організацій. Основами конкурентних переваг інновацій є: радикально новий продукт, прогресивний процес чи метод, маркетингова інновація забезпечення диференціації пропозиції, організаційно-управлінські зміни.

Література:

1. Стратегический менеджмент : учебник /Н. И. Алмазовой. – М. : ООО «Издательство Проспект», 2003. – 336 с.
2. Давіла Тоні. Працююча інновація: Як управляти нею, вимірювати її та здобувати з неї вигоду / Давіла Тоні, Епштейн Марк Дж., Шелтон Роберт. ; за наук. ред. Т.Ф. Козицької ; пер. с англ. – Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2007. – 320 с
3. Майкл Л. Стремительные инновации / Л. Майкл , В. Джеймс, В.Х. Кимберли; пер. с англ. – К. : Companion Group, 2006. – 350 с.

Дончак А.,
студентка,

Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

Науковий керівник:

Шерман О.М.,

доктор політичних наук, доцент,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ ЮЛІЇ ТИМОШЕНКО

Імідж політика — це цілеспрямовано створений образ, який виникає завдяки наполегливим зусиллям як самого лідера, так і його команди — іміджмейкерів, спічрайтерів, піарменів та ін. Позитивний імідж політичного лідера — це не лише один із головних етапів виборчої кампанії, а й запорука його успішної діяльності, і тому політики дуже багато уваги приділяють іміджу. З-посеред українських політиків, на думку науковців, найбільш цікавим є імідж Юлії Тимошенко, який пройшов тривалу еволюцію. Розглянемо її основні етапи.

Політична кар'єра Тимошенко почалася 1996 року, коли вона балотувалася до Верховної Ради України у мажоритарному Бобринецькому виборчому окрузі №229 Кіровоградської області. 9 лютого 2001 року Юлія Тимошенко виступила ініціатором створення «Форуму національного порятунку» (ФНП) — громадського об'єднання, до складу якого увійшли "Батьківщина", Українська республіканська партія, Українська консервативна республіканська партія та ряд інших політичних сил. У листопаді 2001 р. «Форуму національного порятунку» перейменовують на «Блок Юлії Тимошенко».

Тоді візуальний імідж Тимошенко був дуже простим, банальним. Вона носила звичайні ділові костюми та стрижку «каре», волосся було темне. На початках своєї політичної кар'єри Тимошенко була схожа на звичайну бізнес-леді.

Наприкінці 1990-х рр.. імідж Тимошенко починає змінюватися: з'являється знаменита коса. Змінюється також колір волосся: з брюнетки вона перетворюється на блондинку. Світлий відтінок освіжив її погляд, зовнішність, зіграв позитивну роль у її іміджі.

Довго експериментуючи над зачісками, Юлія Володимирівна обрала косу в стилі Лесі Українки, і завдяки їй почали впізнавати краще, ніж будь-якого іншого політика або бізнесмена. Вперше з'явившись на публіці у новому іміджі з волоссям, заплетеним у косу та закладеним довкола голови, вона поєднала природну стать та архаїчну селянську жіночість.

Іміджмейкерам Тимошенко вдалося створити чудовий образ, образ Берегині свого народу, який доповнили елементи народного одягу, як частина повсякденного дрес-коду. Зачіска Тимошенко навіть породила новий тренд, і деякі жінки почали зачісуватися так само.

Час від часу Юлія Тимошенко "зраджувала" своїй косі і розпускала волосся, робила романтичні хвилі та кучері. Також політик неодноразово змінювала колір волосся, а точніше - його відтінки [1].

Юлія Тимошенко знайшла безпрограшну формулу успіху у виборців: треба бути красивою, скромною і привабливою. В якості одягу вона обирала як відомі бренди, так і речі вітчизняних модельєрів. Носіння одягу українських

модельєрів, зокрема Аїни Гасе, було вдалим кроком. Це не лише патріотично – носити одяг вітчизняного виробника, а й дозволяє замаскувати вартість свого образу. Адже важко вирахувати ціну костюму, котрий пошитий в Україні ще й індивідуально.

А ось вибір дорогих речей відомих на весь світ брендів зіграв не на її користь? На це звернули увагу її політичні опоненти. Порахувавши середню зарплатню лікаря за рік, вони прийшли до висновку, що це приблизна вартість лишень однієї сумки «Louis Vuitton». Це було недопрацювання зі сторони іміджмейкерів. Адже політичний діяч, котрий дбає за свій народ, має образ «матері-берегині», не може витратити такі «шалені» кошти на аксесуари та вбрання.

Зараз Юлія Володимирівна постає перед нами вже з іншим зовнішнім іміджем. На мою думку, зі зміною зачіски, а саме без своєї коси, вона втратила свою ж родзинку. У своєму теперішньому обрізі Тимошенко, схоже, загубила харизму «матері-берегині» але тим не менше залишається одним із перших політичних діячів у нашій державі.

Література:

1. Як Тимошенко розпустилася: резонансні образи Юлії Володимирівни : [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://www.depo.ua/ukr/life/chomu-rozpletena-kosa-evolyutsiya-zachisok-timoshenko-16022016103500>.
2. Тимошенко Юлія Володимирівна [Електронний ресурс]// // Вікіпедія. – Режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%AE%D0%BB%D1%96%D1%8F_%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ, ІСТОРІЇ, ПСИХОЛОГІЇ, ФІЛОЛОГІЇ

Хлівнюк Т.П.,
доктор політичних наук, доцент,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова

АКТИВІЗМ ЯК ПРОЦЕС ДЕКОНСТРУКЦІЇ ПРИНЦИПІВ УНІВЕРСАЛЬНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

У зв'язку з поширенням терміна «активізм» постало питання його змістовної відмінності від термінів, які традиційно використовувалися для визначення форм суспільно-політичної участі – у тому числі «протестної».

Використання терміна «активізм» у вітчизняному дискурсі супроводжувалося негативними конотаціями і набувало особливого аксіологічного значення (авантюризм, відчуття особистої і групової непогрішності, абсолютна впевненість в особистій або груповій правоті, політична безкомпромісність). Його почали використовувати як антиномічний термін до поняття «активність».

Вперше у ХХ ст. термін «активізм» було використано у роботі К. Хіллера «Про місце активізму» для позначення нових тенденцій в літературі, що увійшли в історію під назвою «експресіонізм» [1, с. 846-850].

Отже, історія походження терміна «активізм» підкреслює зв'язок з експресивною дією, з демонстративною опозиційністю наявній системі. Демонстративна опозиційність, безкомпромісне заперечення стереотипу супроводжує змістовні особливості будь-яких форм активізму. Згідно з цим виникає негативне сприйняття «активізму» як комплексної дії антисистемної спрямованості.

На особливості ідеологічного усвідомлення поняття «активізм» вказують автори словника з філософії за редакцією А. Івіна: «Активізм – це філософська концепція, яка вважає активність та діяльність сутністю реальності; уявлення про те, що сутність людини не у спогляданні, а в діяльному перетворенні зовнішнього світу; моральна вимога завжди переходити від теоретичних висновків до практичних дій. Активізм означає переконання, що адекватне рішення проблеми істини не може бути знайдено за допомогою абстрактного теоретизування; предметна діяльність, що перетворює світ, є ключем до істини [Цит. за : 2].

Поняття «політичний активізм», звужуючи поняття «активізм» взагалі, пов'язане з феноменом системної дії активних суб'єктів, які спрямовують зусилля на усвідомлену, демонстративну участь у політиці.

За визначенням енциклопедичного словнику Д. Джері, «політичний активізм – це активне членство у політичній партії, групі тиску або спорідненій політичній організації, наприклад, «активіст тред-юніонів» [3].

Сучасний політичний процес зіткнувся із явищем надмірного використання поняття «акціонізм», в результаті чого традиційна активність перетворюється на екзальтовану експресіоністську форму – «активізм». Під «акціонізмом» розуміють практику специфічних групових та індивідуальних дій, спрямованих на формування інформаційного послання, що мають риси театралізованої презентації. Для дослідження групових самопрезентацій застосовується інтерпретативна антропологія та її метод соціальної драматургії, розроблений І. Гофманом як бази для аналізу публічних акцій [4]. І. Гофман звернув увагу на «безвідповідальну активність», яка не передбачає діалог, вважаючи його зайвим, оскільки відповіддю визнає власну дію, яка зводиться до демонстрації своєї «безапеляційної позиції».

Послаблення ролі національної держави наприкінці ХХ ст. та приватизація примусу призвели до використання насильства недержавними структурами. Держава втрачає монополію на уособлення загальнонаціональної ідеї, що обертається децентралізацією, конкуренцією змістів колективного існування, перенасиченістю та переплетенням змістів усіх існуючих ідеологій,

що призводить до колапсу в системі. Це означає перехід в епоху з новими етичними і естетичними нормами.

Отже, активізм є формою перенасиченого постмодерну. Виникнення активізму пов'язують з процесами деконструкції принципів модерну, зокрема принципу універсальної раціональності. На противагу традиційній системі політичної участі та активності виникає беззмістовний активізм, коли «активність» вважається «стратегією» долання системності. Активізм стає синонімом до «ненормативної позасистемної політичної присутності», але не «залученості» і не «участі».

Таким чином, активізм є формою «відшкодування», «компенсації» громадської соціально-політичної незатребуваності в умовах неможливості реалізації форм стандартної, європейської демократії, виступаючи формою екстремальної дії – протесту проти «демократичного перформансу». В активізмі виявляється давня ірраціональна сутність «варварської» демократії, яка відшукує «раціональне» у зверненні до розпливчастого «духу» більшості, що згуртовується на великих майданах.

Література:

1. Хиллер К. О месте активизма / Курт Хиллер // Семиотика и Авангард : Антология; [Ред.-сост. Степанов Ю. С., Фатеева Н. А., Фещенко В. В., Сироткин Н. С.; Под общ. ред. Ю. С. Степанова]. – М. : Академический Проект, Культура, 2006. – С. 846-850.
2. Фридман П. За пределами традиционного активизма; [Электронный ресурс] / П. Фридман // Режим доступа : <http://dvslive.blogspot.com/2011/05/blog-post.html>
3. Джерри Д. Д. Большой толковый социологический словарь русско-английский, англо-русский / Д. Дэвид, Дж. Джери. – М. : Вече – АСТ, 1999. – Т. 1 – 544 с.
4. Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни; [Пер. с англ. и вступ. статья А. Д. Ковалева] / И. Гофман. – М. : Канон-Пресс – Кучково поле, 2000. – 304 с.

кандидат політичних наук, доцент,
Одеський торговельно-економічний інститут Київського
національного торговельно-економічного університету

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ

Одна з важливих завдань економічної психології - це дослідження впливу особистісних факторів на різні сторони економічної поведінки, в тому числі на ставлення до грошей [6]. Грошові операції є основою економічної поведінки і можливість використовувати вільні гроші для тих чи інших цілей визначає економічну активність громадян, що виражається в різних формах інвестиційної поведінки. Під інвестиційною поведінкою ми розуміємо сукупність установок, намірів і дій людини, пов'язаних з вкладенням коштів у ті чи інші сфери життя або економічні галузі.

В даному виступі зроблена спроба проаналізувати зв'язок інвестиційної поведінки з деякими особистісними характеристиками студентів. Проблема актуальна, в тому числі у зв'язку з необхідністю переходу України до інноваційної економіки і вимогою інтенсифікації різних її економічних галузей. Вважається, що ефективною інвестиційною поведінкою є така, яка приносить максимальний дохід при мінімальних витратах і ризиках. Студентська молодь є індикатором найбільш економічно перспективної соціальної групи [2].

Ефективною інвестиційною поведінкою може вважатися та поведінка, яка економічно вигідна, та несе в собі надалі або доходи, або підвищення добробуту в інших формах. При цьому інвестиційна поведінка може бути менш або більш ризикована. При цьому ефективною ризикованою інвестиційною поведінкою з представлених може вважатися вкладення коштів в свій або чужий бізнес. До ефективної неризикованої поведінки можна віднести вкладення коштів в ощадні фонди. При цьому рівень доходу може бути дуже невисокий, але в той же час ризики, пов'язані з вкладенням коштів, мінімальні. Важливо підкреслити, що слово «ефективне» не говорить про те, що буде

гарний результат, воно говорить лише про те, що люди прагнуть до того, щоб домагатися максимальної економічної вигоди від своєї діяльності, в даному випадку від вкладення коштів, і при вдалому збігу обставин їх дохід може бути значним.

Неефективна стратегія вкладення коштів – це вкладення коштів в товари, трата грошей на задоволення і розваги, так як, найчастіше, вони не приносять значного доходу в майбутньому. Прагнення до вкладення коштів в себе, в людський капітал, не відноситься ні до ефективної, ні до неефективної поведінки, оскільки результат залежить від чіткого розуміння респондентом, що в ньому необхідно розвивати, і готовності докладати зусиль для цього. Кошти можуть бути витрачені на підвищення професійного рівня, професійної компетенції, поліпшення здоров'я, що сприяє продуктивній праці і ефективному просуванню по кар'єрних сходах в професійному середовищі, але має бути яскраво виражене прагнення до досягнення цих цілей. Гроші також можуть бути витрачені марно, якщо неправильно оцінені власні перспективи, тоді навчання по тій чи іншій програмі не принесе будь-якого додаткового доходу [1].

Встановлено, що у непрацюючих студентів економічних спеціальностей найбільш віддається перевага напрямкам вкладення коштів у свій бізнес. У непрацюючих студентів неекономічних спеціальностей на перших місцях прагнення збільшити споживчі витрати або зберегти гроші на майбутнє. Останні ранги займають показники готовності вкладати гроші в чийсь бізнес і людський капітал. Вкладення коштів в чужий бізнес максимально ризиковано і ситуативно. Для більшості студентів, мабуть, такий випадок перспективного бізнесу не представився.

Слабке бажання вкладати гроші в здоров'я, освіту, особистісне вдосконалення можливо пов'язано з тим, що для даної вікової групи саморозвиток в тій формі, яка в даний момент можлива, є і без додаткових грошових вливань. Студентам, напевно, немає сенсу вкладати вільні гроші в своє навчання, так як вони і так отримують освіту. На даному етапі професійного розвитку не ясна необхідність додаткового навчання, так як

студенти точно не знають, які саме компетенції і професійно важливі навички можуть їм знадобитися, коли вони влаштуються на роботу [4].

Виходячи з аналізу відмінностей чоловіків і жінок, жінки відрізняються прагненням більше коштів спрямувати на споживання. У чоловіків в середньому вище готовність вкладати гроші у власний бізнес. Студенти економічних спеціальностей більшою мірою схильні до цього, ніж студенти неекономічних спеціальностей.

В цілому на підставі проведеного аналізу можна сказати, що студенти різних спеціальностей в значній мірі готові бути активними економічними суб'єктами і вкладати свої кошти в різні сфери з метою отримання економічної вигоди. Більшою мірою таку готовність виявляють студенти економічних спеціальностей, що ймовірно пов'язано з освітою і особистим досвідом.

Важливою характеристикою особистості, яка визначає багато сторін спрямованості поведінки і активності, є самооцінка. Ставлення до себе, погляд на свою власну особистість, переживання про себе є первинними по відношенню до економічних установок. Виходячи з цього, ми припускаємо, що ті чи інші складові самооцінки можуть впливати на інвестиційну поведінку [3].

Результати аналізу взаємозв'язків проявів самооцінки та інвестиційної поведінки свідчать про те, що прагнення до вкладення коштів у власний бізнес найбільш характерна для осіб з завищеною самооцінкою, некритичним ставленням до себе. Можливо, це пов'язано із завищеними очікуваннями щодо ефективності власної діяльності.

Зовсім інша картина у людей із заниженою самооцінкою, з вираженою ірраціональністю і проблемами прийняття рішення, схильністю до самоізоляції. Для них більш характерне прагнення вкладати кошти в розвиток себе як особистості, професійних якостей і професійної компетенції, здоров'я, людський капітал. Ймовірно, вони хочуть змінитися, змінити свої внутрішні ресурси, для того, щоб здійснювати свою діяльність більш ефективно, а також позбутися від сумнівів в собі. При цьому вони не схильні вкладати гроші у власний бізнес і заощадження.

Стратегію вкладення коштів в споживання вибирають люди з вираженою соціальною залежністю, тобто люди, які в своїх діях і вчинках значною мірою залежать від оточуючих, в тому числі від релевантних груп і соціальних мереж.

Можна сказати, що найбільше значення мають такі стилі саморегуляції, як планування і програмування. Планування – це якість, яка говорить про здатність і готовність людини, до побудови реалістичних, деталізованих планів своєї майбутньої діяльності. Програмування - це здатність людини продумувати свої дії у вигляді деталізованої програми, для виконання якихось дій, для досягнення поставленої мети.

Для осіб, які прагнуть вкладати гроші в людський капітал, не характерно ні планування, ні програмування і, в цілому, саморегуляція діяльності не виражена. Для осіб, які прагнуть вкласти кошти в ощадні фонди, навпаки, планування характерне.

Виходячи з даних про вплив самооцінки на інвестиційне поведінку, можна припустити, що на прагнення вкладати кошти в ті чи інші сфери життя впливає і тривожність. У людей, схильних до вкладення коштів у власний бізнес напруга, а разом з тим і тривожність, відносно невеликі. У студентів, які в більшій мірі схильні витратити гроші на саморозвиток або товари, навпаки, емоційність і тривожність відносно більше виражені [5].

В цілому, можна припускати, що самооцінка і пов'язані з нею якості особистості, що визначають саморегуляцію і адаптивність, позначаються на виборі стратегії інвестиційної поведінки. Висока самооцінка і ефективна саморегуляція сприяють прагненню вкладати гроші у власний бізнес. Низька самооцінка і дезадаптація підштовхують людину вкладати вільні кошти в розвиток своєї особистості, в власний людський капітал.

Література:

1. Андрущенко А. В. Основні недоліки методів вкладення коштів на сучасному етапі розвитку системи фінансів населення / А. В. Андрущенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 1. – С. 204–209.
2. Богоявленський О. В. Розвиток фінансового посередництва як фактор оптимізації інвестиційної поведінки населення / О. В. Богоявленський // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – № 2. – С. 110–114

3. Дегтяренко Т. В. Інтелектуально-особистісний потенціал як провідна детермінанта адаптивної спрямованості поведінки людини / Т. В. Дегтяренко, Ю. О. Курунова // Інтегративна антропологія. – 2015. – № 2. – С. 56–59.
4. Крамаренко В. В. Методика створення конструкторів запитів до баз даних бізнес-систем / В. В. Крамаренко, В. В. Завгородній, К. М. Ялова // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Технічні науки. – 2011. – № 1. – С. 87–93.
5. Одінцова В. М. Професійна самооцінка як елемент структури професійної «Я-концепції» / В. М. Одінцова, Л. В. Діброва // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Психологічні науки. – 2013. – Вип. 1.– С. 78–82.
6. Переверзева А. В. Роль економічної психології в мотивації праці: національний аспект / А. В. Переверзева // Бізнес Інформ. – 2013. – № 4. – С. 298–302.

Лабач М.М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

ДЕЯКІ ІДЕЇ УКРАНСЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ НОВІТНІХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

На вістрі сучасних глобалізаційних процесів загострилися чи не всі суспільно-політичні, гуманітарні проблеми в усіх країнах світу, і, звичайно, ці процеси не оминули педагогічну науку також. Стрімке входження в життя людини новітніх інформаційних технологій, розширення рамок усього інформаційного простору, конфлікти й кризи («криза» з гр.crisis – зміна напрямку, рішення, вибір, суд), різноманітні загрози, що виходять з інтернет-мережі («Синій кит» тощо) – все це (і не тільки це) спонукає до пошуків нових продуктивних векторів розвитку сучасної педагогічної науки, яка дуже активно

почала використовувати термін «інноваційні педагогічні технології». Учені, які над подібними проблемами працюють, дають, наприклад, таке визначення цього поняття: «... цілеспрямоване систематичне та послідовне впровадження в практику прийомів, способів педагогічних дій і засобів, які охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до одержання очікуваних результатів... Комплексний, інтегрований процес, що охоплює суб'єктів, ідеї, спроби організації інноваційної діяльності і забезпечує результативність нововведення» (2, с.71). «У цьому контексті, - зазначає, наприклад, Ілона Дичківська, - вважають інноваційними підходи, що перетворюють характер навчання щодо його цільової орієнтації, взаємодії педагога й учнів, їхні позиції в навчальному процесі» (2, с.71). Усі ці педагогічні технології відповідно класифікують (за рівнем застосування, за провідним чинником психічного розвитку, за філософською основою, за науковою концепцією засвоєння досвіду, за ставленням до дитини, за орієнтацією на особисті стосунки, за типом організації та управління пізнавальною діяльністю тощо), виокремлюють певні їхні ознаки, характерні риси, прийоми і таке інше.

На тлі сучасних інноваційних процесів, які відбуваються (а часто, на жаль, імітуються) в сучасній освіті, коли дуже багато питань виникає щодо нового «Закону про освіту», коли ми спостерігаємо іноді бездумне наслідування різних освітніх процесів, які відбуваються, наприклад, у країнах Західної Європи, насторожує, можливо, не завжди продумане захоплення «чужими інноваційними педагогічними технологіями». Натомість наша національна педагогічна спадщина, яка має глибокі традиції й міцно закорінена в менталітет українського народу, використовується неналежним чином, а подекуди й ігнорується.

Так наприклад, у багатьох працях, адресованих педагогам, студентам педагогічних спеціальностей маємо активну пропаганду ідей таких, без сумніву, видатних і цікавих західноєвропейських і навіть російських педагогів, як Марія Монтесорі (Італія), Петер Петерсен (Німеччина), Рудольф Штейнер (Німеччина), Селестен Френе (Франція), Володимир Біблер (Росія), Жан-Овід Декролі (Бельгія) та ін. Зокрема, в Україні зараз великої популярності

набувають «школи Монтессорі» - навіть у Львові є вже така школа. Зупинімося на деяких ідеях цих педагогів і співставмо їх з ідеями, наприклад, Василя Сухомлинського, який у темні часи тоталітаризму зумів створити «школу радості» в селі Павлиш на Кіровоградщині і в 70-х роках ХХ століття саме до Павлиша з'їжджалися делегації педагогів з усього світу, щоб вивчити досвід українського педагога і запровадити його в себе.

Отже, «світове визнання технологія Монтессорі здобула завдяки гуманістичному підходу до виховання і навчання дітей, вірі у безмежні можливості розвитку дитини, опорі на її самостійність та індивідуальність. Виховна мета цієї технології полягає в розкритті духовного та інтелектуального потенціалу дитини, засобами її досягнення є не зовнішні впливи на особистість, а спеціально сформоване середовище, своєрідна «духовна екологія» (2, с.80). Педагогічні концепції Василя Сухомлинського також базуються на подібних засадах, і про це пише його дочка Ольга Василівна Сухомлинська в передмові до книги великого педагога «Серце віддаю дітям»: «Василь Олександрович виводить дітей за стіни класу, школи, розкриває перед ними навколишній світ у всьому розмаїтті його проявів і рухів, воліючи пробудити в дитини допитливість, пізнавальні здібності й можливості, які дримали до певного часу. Він як учитель керує цим процесом, майстерно спрямовуючи його в потрібне річище, перебуваючи при цьому на задньому плані, спонукаючи активність дітей і створюючи в них відчуття, що це вони самі міркують, роблять відкриття, тобто, рефлексують. Він створює інтелектуально-духовне поле, в якому постійно присутні природа, люди, діти, вчитель, тварини, птахи. Це поле наче пульсує, відображаючи, викликаючи, пробуджуючи думки, почуття, емоції» (3, с.7).

Вдумливі дослідники педагогічної спадщини Василя Сухомлинського давно побачили, що він близький своїми ідеями й до відомих європейських педагогів, праць яких він в принципі не міг знати, оскільки жив у «закритому» радянському суспільстві. Так, скажімо, названий вище Рудольф Штайнер, який започаткував, так звану, «вальдорфську педагогіку» (назва походить від назви тютюнової фабрики «Вальдорф-Асторія», директор якої в 1919 році зніціював

відкриття в Штутгарті першої школи, в якій провідними стали ідеї антропософії), відстоював «феноменологічний підхід до навчання і виховання дітей: живий досвід, спостереження, опис, осмислення, дослідницький характер праці, звернення до казок як жвавого та образного освоєння світу, погляд на вчителя як на духовного наставника» (3, с.9). Чи не ці ідеї є провідними й у праці «Серце віддаю дітям» та інших роботах українського педагога?

Що вже казати про педагогічну технологію француза Селестена Френе під назвою «Школа успіху і радості», яка ґрунтується на ідеях гуманізму й любові до особистості дитини. Пригадаймо «Школу радості» Василя Сухомлинського, модель якої передбачає «панування чотирьох культів»: Вітчизни (України, тобто), Матері, Книги, Рідного Слова (у В. Сухомлинського всі ці поняття пишуться з великої літери – М.Л.). Цілком очевидно, що пріоритет ми повинні б надавати все-таки опануванню, вивченню й застосуванню принципів нашого вітчизняного педагога, оскільки всі ці поняття, ідеї, з ними пов'язані, глибоко закорінені в національний ґрунт і ментальні особливості українців.

Без сумніву, педагогічні ідеї таких наших педагогів, як Григорій Ващенко, Софія Русова, Костянтин Ушинський та інші заслуговують на те, аби в сучасній українській школі активно впроваджувалися їхні методика, педагогічні концепції, щоб в Україні були відкриті їхні школи, подібні до «шкіл Монтесорі».

Свою фундаментальну працю «Дім дитини» Марія Монтесорі закінчує словами: «Тільки той, хто експериментував, може сказати, які багаті будуть жнива від такого засіву». На жаль, ані Василь Сухомлинський та інші українські педагоги, ані їхні попередники, які працювали в умовах тоталітарного режиму й бездержавності, не побачили своїх багатих жнив, бо й сіяли вони під жорстким контролем. Але їхні ідеї не менш продуктивні, а головне, ментально рідні нам – треба тільки їх пропагувати і втілювати в життя.

Література:

1. Ващенко Григорій. Вибрані педагогічні твори. - Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1997. - 214с

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.

3. Сухомлинська О.В. У пошуках справжнього. // Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. – Акта, 2012. – с.5-23.

Куций О.А.,
кандидат психологічних наук, доцент,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

ПСИХОЛОГІЯ КАР'ЄРНОЇ КРИЗИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Не буде новиною той факт, що українське суспільство переживає глибоку кризу у більшості сфер його функціонування, що свідчить про сукупність факторів, які у комплексі суттєво гальмують процеси розвитку України. Одним з таких факторів є система кар'єрного просування персоналу в органах державного управління. Він має психологічну складову, що функціонує як основа всього комплексу з наявних стандартів, потенційних можливостей, шляхів реалізації процесів, критеріїв оцінки діяльності, визначення дійсних причин невдач чи провалів та відповідного ефективного планування. Очевидно, що психологічна складова кар'єрного просування в різних сферах суспільної практики недостатньо врахована. Якщо без толерантного визначення – вона ігнорується в абсолютній більшості ситуацій. Підтвердженням цьому є серія призначень та звільнень у державній сфері управління, що вже перестало дивувати, а викликає обурення та гнів. Таким чином, ресурси витрачаються, а результати від діяльності менеджменту всіх рівнів якщо й мають позитив, то далекий від потенційно можливого.

Сучасне уявлення про кар'єру як самоздійснення кар'єрного росту істотно відрізняється від попередніх. Особливості становлення і розвитку

кар'єри сучасного фахівця полягають не тільки в широті кар'єрного вибору і варіативності кар'єрних траєкторій, але і в тому, що сучасному фахівцеві потрібно володіти знаннями набагато більш глибокими і широкими. І кар'єра на сучасному етапі є суб'єктивно усвідомленою власною поведінкою та позицією, що пов'язані з трудовим досвідом і діяльністю протягом робочого життя людини. При цьому необхідним є дотримання умови взаємної зацікавленості в розвитку кар'єри як підприємства, так і самого працівника. Крім того, кар'єра – це комплексне утворення, яке включає багато важливих позитивних аспектів трудової діяльності та особистого життя, а саме: мотивацію до досягнення успіху, знання самого себе, успіх і самовіддачу, самоконтроль і працездатність, упевненість у собі й об'єктивність. Тому організації, керівники яких розуміють важливість управління діловою кар'єрою своїх співробітників, роблять серйозний крок на шляху до процвітання компанії.

Значна частина сучасного суспільства замислюється про свою людську природу, про своє призначення і намагається жити щасливо. При цьому такі люди не пов'язують щастя з просуванням службовими сходинками чи здобуттям певного становища в соціумі. Усе частіше люди відмовляються від звичних цілей життя, від залежності від суспільства й переорієнтовуються на власне «Я», свою сім'ю. До того ж, від професійного розвитку часто відмовляються «профі», які вже здобули багато чого. Такі люди забезпечили себе матеріально, і на перший план у них виходять абсолютно інші потреби. Найбільша небезпека полягає в тому, що така різка зміна спрямованості особи є для неї не такою безпечною, як для організації, з якою вона «руйнує», розриває стосунки. У цьому випадку перед керівниками стоїть достатньо складне питання: а хто ж зможе замінити такого працівника з мінімальними втратами?

За даними І. Малик, опитування, проведене в компанії HeadHunter Україна, виявило майже половину офісних працівників, що час від часу замислюються про звільнення, а кожен п'ятий серйозно налаштований змінити робоче місце. Головною причиною пошуку нової роботи є незадоволеність заробітною платою. Матеріальне питання є вирішальним для чотирьох з п'яти

опитаних. Двоє з п'яти починають шукати іншу роботу, якщо не мають можливостей для особистісного зростання або є поганими умови праці. А кожен третій побоюється скорочень, тому підшукує варіанти «про всяк випадок». Серед інших причин «білі комірці» називають роботу в іншому колективі і конфлікти з керівництвом.

Кожний етап має свої характерні особливості, про що вказувалось раніше. Усвідомлення людиною власного життєвого і професійного шляху, конфлікти, а особливо внутрішньоособистісні, є тими чинниками, що формують схильність до дауншифтингу. Розуміння ж цих стадій, їхніх особливостей створює передумови для підтримання високого рівня трудової мотивації.

I. Дахно вказує, що психологи вирізняють три групи професійних криз:

1. Професійне вигорання (пов'язане більше з професією).
2. Криза досягнення (криза побудови кар'єри, коли працівнику здається, що він досягнув певного рівня, але наступні вершини він підкорити вже не може, оскільки перебуває на кар'єрному плато).
3. Нудна робота (працівник ще бачить свої кар'єрні перспективи, але йому стало нудотно працювати).

Продовжуючи тему, доцільно звернути увагу на дослідження Т. Санталайнен, Е. Воутілайнен. Вони вказують на складнощі, що підстерігають перш за все керівників посередині службової кар'єри, коли в якийсь момент наступає етап «бродіння». На їхню думку, посередині службової кар'єри людина усвідомлює, що є смертною. Одночасно бачить обмеженість і постійне звуження власних можливостей. У багатьох на перший план знову виступають суперечності і відчуття, що властиві молодості. З цих причин у службовій кар'єрі знижується мотивація до роботи, збільшується число проблем на роботі й удома. У цей час просування зазвичай іде досить поволі з двох причин:

- чим ближче до вершини організаційної піраміди, тим менше місць, і навіть якщо працівник може працювати на новому рівні, то немає вакансій;
- вакансія може бути, але працівник втратив або можливість, або бажання її займати.

У інших дослідженнях описуються чотири типові синдроми, які «несподівано» вражають управлінців, що, як правило, перебувають 10–15 років на посадах середнього і нижчого керівного рівня:

- синдром «перегорання працівника»;
- синдром «професійного самогубства», який несподівано з'являється у здібних, енергійних керівників;
- синдром «набутої безпорадності»;
- синдром «кар'єрної кризи».

Усі чотири синдроми є результатом «відчуження» керівника від організації справ у фірмі. Причиною є самозаперечення керівника («Не зміг...»; «Не зумів...»; «Не встиг...»; «Не повезло...»; «Не думав...»; «Не врахував...»), тобто заниження його самооцінок в умовах, коли проблеми, що постійно навалюються, «переламують» його. Це породжує парадокс «публічності самоти», що виникає, як правило, через розвал команди односторонців, через відсутність стимулів до роботи, втрату «зворотних зв'язків» з власними працівниками, які готові його відкрити як відпрацьоване.

З останніх досліджень кар'єрної кризи наведемо такий приклад: група дослідників з Гарварда виявила справжні причини «синдрому успіху». Виявляється, робота в команді має один досить несподіваний, вкрай неприємний недолік. Так, у різних галузях діяльності найбільш цінні і ефективні співробітники зазвичай змушені існувати під градом дрібних прохань і запитань від колег. Дуже часто все це закінчується тим, що ці співробітники «перегорають» і звільняються. Це є «синдромом успіху». Чим більшу цінність працівник становить для компанії, тим більше навантаження на нього навалюється. Найбільш досвідчені працівники підрозділів HR в Україні вважають, що причиною такого стану справ є «феноменальний вибух інтенсивності у сфері командної роботи» за останні 10 років. Є і менш очевидний фактор – розвиток структури компаній (найбільш успішні організації схиляються до менеджменту матричного типу і подвійної звітної системи). Так, співробітники компанії отримують вказівки і звітують перед, як мінімум, двома вищими менеджерами. Більше того, у багатьох галузях люди

мають настільки специфічні знання, що представники різних департаментів просто змушені працювати спільно. На перший погляд, це може здатися прекрасним. Але... Навіть найдосвідченіші керівники можуть не помітити «темні сторони» командної роботи, а точніше те, що найцінніші співробітники в результаті виявляються перевантажені і починають думати про звільнення. А все тому, що лівова частка навантаження, яку ці люди змушені тягти, «невидима» для оточуючих, особливо для начальників. У результаті кращих співробітників буквально рвуть на частини і начальники, і колеги. А коли вони вкрай втомлюються і починають гірше працювати або зовсім звільняються, начальство розводить руками.

Зазначені явища присутні й в українських реаліях і вони суттєво впливають на кар'єрне просування персоналу, а також його успішність у професійній діяльності.

Бабіна В.О.,
кандидат політичних наук,
Одеський національний політехнічний
університет

ІДЕЇ ПОЗИТИВНОГО ПРАВА ЯК КЛЮЧОВЕ ПОНЯТТЯ СВІТОВОЇ ПРАВОВОЇ НАУКИ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ

Новий світогляд, видозміни в політико-правовій думці, які проявилися з початком епохи Відродження, позначилися, иерш за все, на визначенні природи та функції права в суспільстві. Інтерпретація природи людини як автономної індивідуальності зумовила нові пошуки для обґрунтування сутності держави і права. Проте зосередження уваги в даний період на ідеї позитивного права не виключало активного використання природно-правових ідей і уявлень. Крім того, підвищеною увагою користувалися римське право, так як воно трактувалося як оптимальна об'єктивна норма природної справедливості, а також як історично апробований фактор суспільного життя.

Одним з перших мислителів-гуманістів епохи Відродження, який активно вплинув на формування нової теорії права, можна вважати Лоренцо Валла. Спираючись на фундаментальний аналіз римського права, Л. Валла створив фундамент для подальших розробок в галузі юриспруденції. Розглядаючи в якості підстави юридичної етики особистісний інтерес та інтерпретуючи його в якості морального критерію, Л. Валла намагається оцінювати людські вчинки не абстрактними моральними або правовими принципами, а конкретними життєвими умовами, детермінуючими вибір між корисним і шкідливим, хорошим і поганим [1, с. 351-359].

Крім того, антропоцентризм епохи Відродження не міг не сприяти розвитку гуманізму. Вся культура даного періоду наповнена визнанням цінності людини як особистості, її права на вільний духовний розвиток і прояв своїх здібностей. Відбувається свого роду всебічна реабілітація природи людини, що знайшла своє вираження в принципі вільної людської індивідуальності.

В соціально-правовій сфері гуманізм Відродження в якості головних орієнтирів розглядає вільнодумство і відповідно справедливе влаштування суспільно-державного життя (варто відзначити, що саме в цей період виникають такі відомі твори як «Утопія» Т. Мора і «Місто Сонця» Т. Кампанелли). Однак ідеальні уявлення про соціально-політичні аспекти часто знаходилися в дисгармонії з реальністю. Так, Нікколо Макіавеллі у своїй праці «Володар» [2], розглядаючи сутність права і суспільства, виходив з передумови про егоїстичність людини. Саме через егоїстичність людини не існує меж для прагнення до матеріальних благ і до влади. Держава ж має ґрунтуватися на потребі індивіда у захисті від агресивності інших членів соціуму. При відсутності сили, яка повинна стояти за законом, неминуче виникає анархія. Саме для запобігання анархії необхідний сильний правитель, який в змозі утримати владу будь-якими засобами. У працях Н. Макіавеллі «політична думка прагне відокремитися від спекулятивного мислення, етики та релігії... Природно, цей різкий поворот від гуманізму пояснюється, за великим рахунком, новою політичною ситуацією, що склалася в той період. Криза

моральних цінностей призвила до розриву між тим, що є (речі, як вони реально існують), і тим, що повинно бути» [3, с. 681].

Варто відзначити, що саме в період Відродження відбувається своєрідний перегляд питання про природу права. На місце уявлень про його трансцендентне передумовлення (наприклад, в силу його релігійних підстав), приходять погляди, які виводять природу права з розуму, досвіду політичної прагматики. Так, на думку дослідників цього напрямку, Н. Макіавеллі, Т. Кампанелла, згодом – Дж. Гоббс, Б. Спіноза, Г. Гроцій, у подальшому – Ж.-Ж. Руссо, Фіхте, Г. Гегеля стали розглядати державу як спільність людей, виводити її природні закони з досвіду, а не з теології [4].

Уявлення про сутність законів в період Античності, Середньовіччя та Відродження виступають в ролі інтродукції до сучасних політико-правових доктрин. Однак генеза західної культури ґрунтується на акцептуванні (іноді, досить активному) культурної спадщини. Так, неможливо говорити про сучасну цивілістику без урахування тієї ролі, яку відіграли в її формуванні римське право і «Дигести» Юстиніана. Говорячи про формування теоретичних основ сучасних політико-правових доктрин (фундаторами яких виступили Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є та ряд інших мислителів), необхідно зауважити, що вони в тих чи інших аспектах співвідносяться з тим теоретичним пластом, який був сформований у попередні століття. Політичні зміни, що відбулися в кінці XVII століття в Англії (повалення Якова II Стюарта і сходження на престол Вільгельма Оранського), увійшли в історію під найменуванням «Славної революції». Саме з цього періоду відбувається становлення конституційної монархії. Політико-правові підсумки «Славної революції» знайшли теоретичне обґрунтування в працях видатного англійського філософа і теоретика права Дж. Локка. Політичні концепції природного права та суспільного договору, проблема утворення держави і концепція розподілу влади знайшли виклад у такій фундаментальній праці як «Два трактати про правління».

Формуванню суспільства і держави, за Дж. Локком, передують природний стан. У природному стані, коли ще не виявляються початкові аспекти державності, згідно з положеннями Дж. Локка, панує природний закон, закон

свободи. Втіленням природної рівності виступає початкова готовність людей слідувати розумним природним законам. Дж. Локк не допускає ситуації, що людство у своєму генезисі коли-небудь існувало без порядку і закону. Визначення законів природи відбувається за допомогою розуму. Саме так оцінюються поняття про добро і зло, якщо ж природний закон порушується, то право покарати винного з'являється у кожного. Тобто, в природному стані кожен володіє виконавчою владою, яка виникає з природних законів. Закон природи, виступаючи квінтесенцією розумності людської природи, виступає в якості основи світу для всього людства. Людина, відповідно до вимог розумності, перебуваючи в природному стані, переслідує власні інтереси і відстоює власну свободу, життя чи власність, при цьому, прагнучи не зашкодити іншому. Цікаво, що Дж. Локк інтерпретує даний стан як відображення якоїсь природної початкової гармонії.

Тобто, природний стан – це стан необмеженої свободи щодо розпорядження своєю особистістю і майном, стан рівності, при якому будь-яка влада і будь-яке право є взаємними. Захист природного закону і втілення його в життя в природному стані забезпечується владою кожної окремої людини.

Література

1. Лосев А. Ф. Эстетика Возрождения / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1978. – 623 с.
2. Макиавелли Н. Сочинения / Н. Макиавелли. – СПб. : Кристалл, 1998 – 656 с.
- 3 Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. От Возрождения до Канта / Д. Антисери, Дж. Реале. – СПб. : «Пневма», 2002. – 880 с.
4. Андрощук С. Принцип верховенства права: визначення, співвідношення із суміжними поняттями, особливості законодавчого закріплення і реалізації [Електронний ресурс] / С. Андрощук. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2008>

Дяченко О.В.,
ст. викладач,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова

ВИКОРИСТАННЯ МОВНО-МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ

Політичний конфлікт являє собою одну з найбільш небезпечних форм конфлікту, оскільки передбачає залучення великої кількості учасників та може викликати перехід до військової операції зі значними людськими жертвами. Отже аналіз особливостей, відмінних рис та стадій становлення, протікання, врегулювання та вирішення конфлікту представляє значний науковий інтерес. Аналіз мовно-маніпулятивного впливу на різних етапах протікання політичного конфлікту дасть змогу краще зрозуміти його сутність та фактори, що сприяють як його загостренню, так згортанню та вирішенню, що обумовлює актуальність цієї проблеми у теперішній час.

Одним із факторів, що сприяє зародженню та розвитку політичного конфлікту, є політичне маніпулювання, в тому числі використання мовно-маніпулятивних прийомів та технологій під час політичного конфлікту. Такий вплив може стати потужним засобом як загострення, так і, в окремих випадках, врегулювання ситуації. Все залежить від лінгвостратегії, яку оберуть учасники конфлікту, а саме: конфронтації чи кооперації. Перша може призвести до значного розгортання конфлікту та виходу ситуації з-під контролю, а друга – навпаки, сприятиме вирішенню протиріччя [Див. детал.: 1].

Розглянемо особливості застосування мовно-маніпулятивного впливу на різних етапах розвитку конфліктної ситуації.

Слід зазначити, що на передконфліктній стадії вже можливо використання маніпулятивних технологій. Так, одним із способів залучення людей в політичні події, в тому числі і політичні конфлікти, є політичне маніпулювання, яке передбачає особливі способи і прийоми прихованого управління політичною свідомістю і поведінкою людей з метою примусити їх діяти (або не діяти) всупереч власним інтересам.

Г. І. Козирев виділяє наступні способи політичного маніпулювання на цій стадії:

1) маніпулювання, засноване на брехні і обмані; якщо маніпулятор враховує недостатню інформованість людей, їх емоційно-психологічний стан і бажання слухати його, то люди починають йому вірити і самі стають ретрансляторами (передавачами) неправдивої інформації;

2) маніпулювання, засноване на популізмі – маніпулятор, володіючи хорошими ораторськими даними і здібностями переконувати, обіцяє людям вирішити їх найбільш нагальні проблеми, наприклад підвищити пенсії, знизити податки і т. д. При цьому він може маніпулювати цифрами, результатами досліджень, доводячи, що виконати дані обіцянки не складе труднощів. Насправді маніпулятор усвідомлює нездійсненність своїх обіцянок, але люди йому вірять, бо чують те, що хочуть почути від потенційного представника влади;

3) створення соціальних міфів, що яскраво проявляється у тоталітарних режимах. Так, більшовики створили міф про майбутній комуністичний рай, який неминуче настане для всього людства; фашистський режим в Німеччині створив міф про велику німецьку (арійську) націю, яка має правити світом. Слід відзначити, що політичне міфотворення відбувається і зараз;

4) навішування ярликів – для компрометації своїх опонентів маніпулятор без вагомих доказів наділяє особистість або соціальну групу (політичну партію) принизливою та образливою назвою або епітетом, наприклад: «фашисти», «націоналісти» та інші;

5) «підтасовка карт» або спотворення фактів – за допомогою відвертої фальсифікації, спотворення дійсних фактів або сфабрикованих опитувань громадської думки людям навіюють думку про неминучу перемогу певної партії або політичного лідера. При цьому маніпулятор може і не дискредитувати своїх головних опонентів, але нав'язливо натякає на те, що дана партія або лідер не мають жодних шансів і голосувати за них безглуздо;

6) контроль за засобами масової інформації – один з найбільш дієвих способів маніпулювання; дозована подача інформації створює позитивний образ одних і негативний образ інших. Найбільша проблема полягає в тому, що опоненти не мають можливості висловлювати думку і захищати свої інтереси

(оскільки не мають власних ЗМІ);

7) маніпулювання на «довірі» або помилковій значущості об'єкта маніпулювання. Такий вид маніпулювання використовується в ході залучення молоді в різні радикальні (екстремістські, націоналістичні) організації. Суть його полягає в тому, що людям з не цілком сформованою психікою і світоглядом нав'язують думку про те, що саме їм випала історична місія взяти участь в даних політичних подіях, звільнити країну від ненависного режиму або від «неповноцінної» раси, стати реальними творцями історії і т. д. На думку дослідників, в сучасних умовах «мода на пенсіонерів на мітингах вже пройшла», і тепер політичні гравці, користуючись романтичними або кон'юнктурними устремліннями молоді, використовують її в політичній боротьбі в ролі «піхоти» [2, с. 213-214].

Широке використання подібних способів маніпулювання може призвести до серйозних політичних конфліктів. В такому випадку відбувається перехід з передконфліктної стадії до стадії розгортання конфлікту. Головне питання цієї стадії, з точки зору мовно-маніпулятивного впливу на учасників конфлікту, полягає у виборі лінгвостратегії кооперації чи конфронтації кожною зі сторін. В разі, коли обидві сторони оберуть стратегію кооперації можливо швидке згасання конфлікту та його вирішення. Зовсім інша ситуація складається в разі, коли одна із сторін або дві сторони обирають стратегію конфронтації. Такі дії можуть призвести до ескалації та стрімкого розвитку конфлікту, який в подальшому буде дуже складно згасити та вирішити, а можливо вдасться лише заморозити.

На стадії вирішення політичного конфлікту використання маніпулятивних технологій також є вкрай несприятливим, оскільки може призвести навіть до ескалації нового конфлікту. Тому найбільш ефективною стратегією поведінки на стадії завершення конфлікту є кооперація. Вона сприятиме вибору компромісу, співпраці, пристосування в якості стратегії завершення конфлікту, що дозволить значно пришвидшити досягнення миру.

Слід зазначити, що одним із найважливіших етапів розвитку конфлікту є постконфліктна стабілізація ситуації. Саме ця фаза сприятиме попередженню появи нових конфліктів.

На важливість стабілізації вказує вітчизняна практика. В українському суспільстві не завжди закінчення чи вирішення політичного конфлікту характеризується миром і співпрацею сторін. Інколи закінчення одного конфлікту може стати причиною для розвитку іншого, який, як правило, ще більш небезпечний, ніж попередній. Наприклад, політичний конфлікт кінця 2013 – початку 2014 року щодо подальшого розвитку українського суспільства в євроінтеграційному напрямку закінчився достроковими виборами Президента України і підписанням угоди про асоціацію. Але цей політичний конфлікт став причиною дестабілізаційних процесів на сході країни та анексією Кримського півострова. Це вказує на те, що необхідно продовжувати здійснення заходів по примиренню учасників конфлікту уже на постконфліктному етапі. Найбільшу небезпеку на цій стадії представляє використання маніпулятивних технологій.

Відтак, на сучасному етапі суспільного розвитку політичний процес досить часто проходить в формі політичного конфлікту. Використання мовно-маніпулятивних технологій в ході конфлікту представляє значну небезпеку, оскільки пронизує всі фази розвитку конфлікту. На постконфліктній стадії одним з найбільш популярних прийомів політичного мовного маніпулювання є «створення образу ворога», що дає змогу не тільки уникнути відповідальності, а й перекласти її на політичного опонента.

Подальше дослідження вказаних стратегій та прийомів мовно-маніпулятивного впливу дасть змогу напрацювати ефективні методи виходу із кризової ситуації, вирішення та попередження конфлікту.

Література

1. Білецька Ю. В. Політичні конфлікти: сутність та способи вирішення (специфіка прояву в політичному процесі сучасної України):: дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Ю. В. Білецька. – Одеса, 2015. – 213 с.
2. Козырев Г.И. Политическая конфликтология: учебное пособие / Г. И. Козырев. – М.: ИД «ФОРУМ»: ИНФРА-М, 2008. – 432 с.

Свекла К.А.,
аспірант,
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського

МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ОСОБИСТІТЬ: ОСНОВНІ ДОМИНАНТИ ТА ПРОЯВИ

Емоційна домінанта є найдієвішою у процесі маніпулятивного впливу на особистість, адже вплив на больові точки суспільної свідомості через пробудження та підтримання різного роду почуттів, стереотипів та міфів часто не усвідомлюється, має значну тривалість і ефективність та призводить до ситуації, коли громадяни не здатні здійснити свідомий вибір. Політичне маніпулювання створює видимість демократії, коли народом, що має природне право приймати рішення, управляють умілі маніпулятори, які нав'язують йому необхідні рішення. Відтак відбувається не просто обман чи прямий примус, а приховане управління, яке перетворює громадянина із суб'єкта в об'єкт політики.

Беззаперечним є той факт, що громадянська культура як чинник обмеження маніпулювання у виборчому процесі передбачає оволодіння максимумом політичних знань, умінням оперувати логічними поняттями політичної сфери. Така культура сприяє підвищенню усвідомлення політичного вибору через зменшення рівня політичного неучтва та емоційності, зростання обережності та уміння розпізнавати маніпулятивну суть тієї чи іншої політичної пропозиції.

Право громадян брати участь в управлінні державними справами, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування є фундаментальною засадою демократичного суспільства. Таке право закріплене і для громадян України. Однак декларація такого права не

свідчить про існування в нашому суспільстві ситуації, яка дала б змогу його членам свідомо користуватися правами і виконувати свої обов'язки. Це можливо лише тоді, коли громадяни нашої держави матимуть змогу робити свідомий вибір на користь тих політичних сил, які реально, а не на словах, прагнуть демократичних перетворень, блага своєму народові, визнають необхідність чесного змагання за довіру населення. Все це акумулюється в комплексі цінностей, вмінь та знань, які забезпечують громадянам свідому участь і позицію в політичному житті, можливість виокремити власні політичні інтереси і зіставити їх з інтересам інших людей та всього суспільства.

Більшість досліджень, присвячених політичному маніпулюванню, зосереджують свою увагу на технологічних аспектах використання маніпулювання. Розвиток та значне поширення маніпулятивних технологій зумовлюють необхідність наукового обґрунтування обмеження їх використання, особливо під час виборчих кампаній, та формування інформаційно-психологічної безпеки особи та суспільства як однієї з центральних для теорії та практики політичної науки.

На основі аналізу різноманітних підходів до трактування маніпулювання встановлено, що останнє являє собою приховане спонукання адресата до переживань відповідних станів, прийняття рішень чи виконання дій, необхідних для досягнення ініціатором такого впливу власних цілей. До основних ознак маніпулювання відносять передусім психологічний та прихований характер впливу, який потребує значної майстерності і знань.

Під політичним маніпулюванням вбачається процес впливу на здійснення політичного вибору. Такий процес, зазвичай, має прихований характер та формує у громадян так звану ілюзію вибору та уявну реальність, за якої об'єкт впливу переконаний у своєму свідомому управлінні власними думками та поведінкою. Насправді ж відбувається негативний вплив на свідомість людини, формується політичне нецтво, яке призводить до неможливості людиною сформулювати цілісний образ політичної ситуації [1].

Політичне маніпулювання створює видимість демократії, коли народом, що має природне право приймати рішення, управляють умілі маніпулятори,

нав'язуючи йому необхідні рішення. Йдеться про процес формування нової форми політичного режиму, який можна назвати маніпулятивною демократією, для якої характерне перетворення людини в маріонетку із запрограмованими бажаннями, думками, оцінками, реакціями. Людина не усвідомлює, що нею маніпулюють, продовжуючи вважати себе вільною та самостійною, такою, що робить свідомий вибір. Провідною є думка, що політичне маніпулювання – це не просто обман чи прямий примус, а приховане управління, яке перетворює громадянина із суб'єкта політики в об'єкт, це своєрідне насильство над внутрішнім світом, свідомістю та волею людини [2].

Серед основних передумов, які визначають значну ефективність маніпулювання, виділяємо, насамперед, високий професіоналізм в організації маніпулятивних впливів, появу нових форм та засобів прихованого впливу на індивідуальну, групову та масову свідомість, відсутність психологічних механізмів захисту від маніпулятивних впливів у більшій частині населення, відсутність соціальних механізмів контролю і нейтралізації інформаційно-психологічних впливів, відсутність концептуального (науково-методичного) забезпечення у сфері захисту від негативних інформаційно-психологічних впливів [3].

Однак діапазон маніпулятивних технологій настільки широкий, що сучасне законодавство ще не прописане стосовно їх більшості. Отже, покладатися на застосування правових норм за використання маніпулювання у різних сферах не слід, варто шукати та використовувати інші способи захисту, що підтверджується подіями останніх років.

Література

1. Кучма Л. О. Маніпулятивні впливи у політичному процесі та способи захисту від них /Л. О. Кучма // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія: Філософські науки. – 2015. – № 8. – С. 257–267.
2. Сергєєв А. Г. Політична активність крізь призму політичного маніпулювання та політичного відчуження / А. Г. Сергєєв // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2014. – № 19. – С. 108–113.
3. Нормативні межі маніпулювання електоратом у виборчому процесі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://knowledge.allbest.ru/political/d3c0a65635b3ad68b5c43b88421306c37.html>.

Гавриш А. В.,
студентка,
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
НУЦЗ України

СУТНІСТЬ ДЕВІАЦІЇ ТА ОСНОВНІ ТОЧКИ ЗОРУ НА ЇЇ ПРИЧИНИ

У перекладі з латинської «девіація» означає відхилення. Початковим для розуміння сутності девіантної поведінки є поняття «норма». Соціальні норми – це засновані на цінностях правила поведінки, очікування і стандарти, які регулюють дії та вчинки людей, соціальних груп, зміцнюючи стабільність та єдність суспільства. Норми втілюються в юридичних законах, моралі, етикеті. Вихід за ці норми розцінюється суспільством як девіантна поведінка. У більшості випадків вона підлягає соціальним санкціям – від суспільного осуду до кримінального покарання.

Соціальні відхилення – це не випадкові факти, а процеси, що набули певного поширення в суспільстві. Для того щоб індивідуальні негативні відхилення набули якості соціальних, потрібні такі умови: однакова спрямованість таких відхилень у подібних груп людей в однакових умовах; близькість причин, які викликають ці відхилення; повторюваність, стійкість зазначених явищ.

Слід зауважити, що не завжди просто кваліфікувати той або інший вчинок як девіацію. Справа в тому, що норми, стандарти в суспільстві рухливі, відносні, по-різному сприймаються різними групами.

У будь-якому суспільстві є поведінка, яка відхиляється від суспільних норм. Причому вона буває не тільки зі знаком «—», а й зі знаком «+», як прогресивна, що випереджає цей стан суспільства. В останньому випадку вона виступає як засіб розвитку суспільства (наприклад, дисидентство). Пригадаємо діяльність академіка А.Д. Сахарова, що виходила за межі прийнятих серед респектабельних радянських учених норм поведінки. Тут дуже доречно навести

тезу відомого дореволюційного російського юриста П.А. Олександрова. Він говорив, що обличчя державних злочинців часто дуже мінливе. Те, що вчора вважалося державним злочином, сьогодні або завтра стає високошановним подвигом громадської доблесті. Державний злочин нерідко є висловленим вченням передчасного перетворення, проповідь того, що ще недостатньо визріло і для чого ще не наступив час.

Негативні форми відхилень – це соціальна патологія (злочинність, наркоманія тощо). Ці вияви відхилень – дисфункціональні, завдають шкоди суспільству і особистості.

Найбільше девіація виявляється в періоди перетворень суспільних систем, коли руйнуються старі норми, цінності, стереотипи, і люди втрачають орієнтири. Саме через це ця галузь соціології дуже актуальна для сучасного стану нашого суспільства. Вона має встановлювати загальні причини тих або інших видів девіації, щоб допомогти суспільству відновити контроль за поведінкою, запобігти розпаду суспільства, нейтралізувати центробіжні тенденції.

Загальноприйнятої точки зору на причини девіації немає. Є кілька теоретичних підходів у поясненні цього феномена.

Біологічний підхід. Наприкінці XIX ст. італійський лікар Чезаре Ломброзо (1835–1909 рр.) встановив зв'язок між кримінальною поведінкою і специфічними анатомо-фізіологічними ознаками злочинця. На основі антропологічних вимірювань засуджених він дійшов висновку щодо існування «природжених злочинців», які становлять до 40 відсотків загальної кількості засуджених (інші – це випадкові злочинці), їм властиві особливі фізичні риси: сплющений ніс, рідка борідка, низький лоб, великі щелепи, високі вилиці («атавістичні» риси особистості, повернення до більш ранньої стадії еволюції людини). Ця теорія була популярною на початку XX ст., але згодом її витіснили інші теорії (таблиці, складені Ломброзо, не підтвердилися подальшими дослідженнями).

Відомий американський лікар і психолог У. Шелдон встановив зв'язок між будовою тіла і характерними особистими рисами. Ендоморфу (людині помірної

повноти з м'яким і дещо округлим тілом) властиві товарищескість, уміння жити в злагоді з іншими людьми і потурання своїм бажанням. Мезоморф (той, чиє тіло відрізняється силою і стрункістю) виявляє схильність до неспокою, активний і не дуже чутливий. Ектоморф (відрізняється тонкістю і крихкістю будови тіла) схильний до самоаналізу, наділений підвищеною чутливістю і нервозністю. З цих трьох типів найбільш схильними до девіації вважали мезоморфів.

Останнім часом біологічний підхід виявляється в спробах пояснення девіації аномаліями статевих хромосом девіанта.

Активно розроблявся психологічний напрям у поясненні девіації. Вже в ХІХ ст. зверталася увага на значення таких станів і характеристик особистості, як «розумові дефекти», «дегенеративність», «дебільність», «психопатія». З. Фрейд запропонував гіпотезу, згідно з якою девіація зумовлюється внутрішньою конфліктністю, властивою самій особистості. Він ввів поняття «потенційний злочинець з почуттям провини». Є люди, які хочуть, щоб їх піймали і покарали, оскільки вони відчують себе винними. Проте навряд чи серед злочинців знайдеться багато таких, які по своїй волі прагнули б потрапити до в'язниці.

Тепер психологи стверджують, що особливості особистості та мотиви її дій впливають на всі види девіації (хоч є і тісний зв'язок з соціальними чинниками). Одним із механізмів формування девіації є аддиктивна модель поведінки (аддикція – згубна пристрасть до чого-небудь). Сутність її в тому, що людина прагне змінити свій психічний стан, приймаючи деякі речовини або фіксуючи увагу на якихось предметах, видах діяльності. Процес вживання таких речовин (алкоголь, наркотики), пристрасть до якогось предмета чи діяльності (азартна гра тощо) супроводжується розвитком інтенсивних емоцій і набуває таких розмірів, що починає керувати життям людини, позбавляє її волі до протистояння аддикції. Така форма поведінки характерна для людей з низькою здатністю переносити психологічні труднощі, таких, котрі важко адаптуються до швидкої зміни обставин. У такий спосіб вони прагнуть просто і швидко досягти психофізичного комфорту. Аддикція для таких людей – універсальний засіб втекти від реального життя. Для самозахисту люди з

аддиктивним типом поведінки використовують механізм, який у психології називається «мислення за бажанням»: усупереч логіці причинно-наслідкових зв'язків вони вважають реальним лише те, що відповідає їхньому бажанню. В результаті порушуються міжособові відносини, люди відчужуються від суспільства.

Найбільш різноманітним і поширеним є соціологічний напрям у поясненні девіації.

Велику увагу девіації приділяв класик соціології Е. Дюркгейм (його праця «Самогубство» з'явилась у 1897 р.). Він ввів в соціологію поняття «аномія», яке означає: стан суспільства, за якого для його членів втратили значущість соціальні норми і цінності; старі норми вже не працюють, а нові ще не склалися; як наслідок цього для членів такого суспільства не існує еталонів, стандартів порівняння з іншими людьми, які б дали можливість оцінити своє соціальне становище і вибрати взірці поведінки; індивід не відчуває солідарності з конкретною групою, перебуває у невизначеному стані; невідповідність, розрив між універсальними цілями і очікуваннями (які схвалюються в цьому суспільстві) та соціально прийнятними, «законними» шляхами досягнення їх; внаслідок практичної недосяжності таких цілей для всіх членів суспільства це штовхає багатьох людей на незаконні шляхи їх досягнення.

«Промислове суспільство» (капіталізм), на думку Е. Дюркгейма, заохочує однакові для всіх цінності індивідуального успіху. Проте більшість людей, позбавлених багатства, високого престижу, неминуче виявляються в конфлікті з соціальними нормами або розцінюють своє життя як невдале. Останній аспект розуміння аномії активно розробляв американський соціолог Р. Мертон.

Сучасне українське суспільство, на жаль, є ідеальним прикладом стану аномії. За останнє століття воно переживає вже другу докорінну ломку цінностей та норм. Спочатку вікові підвалини суспільної свідомості, сформовані релігією, були порушені під час перевороту 1917 р. Потім упродовж життя кількох поколінь, склалися нові, соціалістичні цінності. Тепер вони оголошені неправильними. Суспільство знову втратило орієнтири. Заклик

до індивідуального успіху в підприємстві та інших сферах суспільного життя для абсолютної більшості громадян України поки що звучить як щось нереальне. Багато людей шукають шляхи реалізації своїх прагнень поза законом. Склався ґрунт, дуже придатний для різноманітних форм девіації.

У соціологічній теорії конфлікту є пояснення, згідно з яким девіація – результат того, що ця поведінка заснована на нормах іншої культури (автор американець А. Коен). Злочинець розглядається як носій певної субкультури, конфліктної по відношенню до домінуючого в цьому суспільстві типу культури. Наприклад, революціонер не вважає свою діяльність злочинною, а для правосуддя вона є саме такою.

Деякі вчені (наприклад, російський соціолог Я.А. Гилінський) як головне джерело девіації розглядають наявність у суспільстві соціальної нерівності, високий ступінь відмінностей у можливостях задоволення потреб для різних соціальних груп. Особливо це стосується сучасної ситуації, коли доцільний коефіцієнт, що характеризує диференціацію суспільства, дуже високий (10 відсотків найбільш забезпечених в Україні в 10 разів перевищують за своїми доходами 10 відсотків найменш забезпечених, а «середнього класу» практично немає. У Росії цей коефіцієнт становить 13,5; у США – 20; у колишньому СРСР він дорівнював – 6,5). Крім того, як уже зазначалося, колишні соціальні норми і регулятори значною мірою перестали працювати. Як бачимо, спектр точок зору на цю проблему широкий. Найімовірніше, девіацію зумовлює комплекс соціальних і психологічних чинників, тому жодна окрема теорія не може пояснити ці явища в суспільстві. Ці теорії слід розглядати як такі, що взаємодоповнюють одна одну.

Література

1. Гилінський Я. Й. Соціологія девіантного поведіння як спеціальна соціологічна теорія // Социс. - 1991. - №4.
2. Кудрявцев В.Н. Правове поведіння: норма і патологія. - М., 1982.
3. Ленцова Л.А., Шурупова М.Ф. Соціологічна теорія девіантного поведіння / / Соціально-політ. журнал. - 1993. - №4.
4. Смелзер Н. Соціологія. - М., 1994. - Гл.7.
5. Сорокін П. Чоловік. Цивілізація. Общество. - М., 1992.

6. Балабанова Л.М. Судебная психопатология (вопросы определения нормы и отклонений). - Донецк, Сталкер, 1998.
7. Кудрявцев С.В. Изучение преступного насилия: социально-психологические аспекты // Психол. журн. - 1988. - №2.
8. Кузнецова Н.Ф. Проблемы криминологической детерминации. — М., МГУ, 1984.
9. Реан А.А. Агрессия и агрессивность личности // Психолог. журн. — 1996. - №5.
10. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. - М., 1994.

УДК 94(477:100)“190/1914”

*Лозинський А.Ф.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
та соціальної роботи Львівського
державного університету безпеки
життєдіяльності*

ГЕОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ ПРОВІДНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ В КОНТЕКСТІ ВИНИКНЕННЯ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Дослідження проблематики українського вибору політичних партій і громадських організацій в контексті виникнення Першої світової війни є важливим і актуальним напрямом сучасних історичних пошуків. Воно має як теоретичне, так і практичне значення для розуміння особливостей вироблення програмних завдань цих інституцій щодо війни і шляхів здобуття української державності.

В очікуванні наближення Першої світової війни перед українськими політичними силами постало питання визначення своєї позиції щодо майбутньої війни та вироблення відповідної тактики діяльності. Українці, які опинилися між двома ворогами – Росією і Австро-Угорщиною, зосередились на конкретних національних завданнях з метою досягнути своєї цілі здебільшого легальними формами і засобами, зумовленими реальними можливостями того

часу. Зокрема, на львівській нараді соціал-демократів у березні 1911 р. за участю провідних діячів УСДРП А. Жука, В. Степанківського, Л. Юркевича, В. Кушніра, громадського діяча з Волині В. Липинського та ін. йшлося про консолідацію українських політичних сил державницької орієнтації [1, с. 35]. Іншу тактику – підтримки царської Росії, пропагувала частина українських соціал-демократів на чолі із С. Петлюрою і В. Винниченком, які об'єднувались навколо московського журналу “Украинская жизнь”. Нейтрально налаштоване Товариство українських поступовців досить критично поставилося до позиції діячів “Украинской жизни”.

Галицькі москвофіли утворили в Києві “Карпато-русский освободительный комитет”. Напередодні війни вони видали пропагандистську брошуру “Современная Галичина. Этнографическое и культурно-политическое состояние ее в связи с национально-общественными настроениями”, яку повинен був мати кожний російський офіцер, що їхав на галицький фронт. У ній давалися вказівки, як розпізнавати серед місцевого населення ворогів – “мазепинців” та відділяти їх від друзів – “руських” (москвофілів) [3, с. 120]. Прихильно віднісся до москвофілів російський імператор Ніколай II, який прийняв на аудієнції лідера галицьких москвофілів В. Дудикевича.

Таким чином, українські політичні сили Російської імперії зайняли доволі лояльну позицію щодо царського уряду напередодні Першої світової війни.

Більш рішучу, самостійницьку позицію займали українські діячі, які вимушено опинилися на австрійській території внаслідок репресій царизму. Наддніпрянські політичні емігранти в 1912 р. утворили у Львові Український Інформаційний Комітет для пропаганди за кордоном “українського питання”. З наближенням війни А. Жук, В. Дорошенко, Д. Донцов, М. Залізник, М. Меленевський, О. Скоропис-Йолтуховський та ін. утворили Союз визволення України (СВУ) безпартійну політичну організацію для захисту національних та економічних інтересів російських українців. СВУ проголосив своїм завданням боротьбу за державну самостійність і соборність українських земель та виробив концепцію щодо ролі України в європейській політиці [4]. Основною метою діяльності СВУ було утворення самостійної української

держави або принаймні формування політичних основ української державності у формі автономії на українських землях поза межами Російської імперії, зокрема в Австро-Угорщині. На звільненій території вони сподівалися збудувати “Нову Січ”, що мала стати зародком нового життя України [5]. Незважаючи на те, що Центральні держави напередодні Першої світової війни відкрито не заявляли про свої плани щодо можливого практичного розв’язання “українського питання” як політичної проблеми, члени СВУ вибрали орієнтацію саме на Австро-Угорщину й Німеччину вважаючи, що в ході війни вони зможуть зайняти якщо не всю, то хоча б частину Наддніпрянської України. Крім цього, СВУ виходив з гіпотетичної можливості утворення на українських землях Австро-Угорщини національної державно-правової одиниці. В такому випадку наддніпрянці не повинні пасивно спостерігати за діями Центральних держав, а мають робити рішучі кроки для втілення в життя своїх визвольних прагнень.

Ідею консолідації національно-демократичних сил підтримали і галицькі політичні організації. Так, на початку грудня 1912 р. була оголошена спільна заява трьох галицьких українських партій – УНДП, РУРП та УСДП, де Австро-Угорщина визнавалася єдиним зовнішньополітичним орієнтиром українців на випадок майбутньої війни. У зв’язку з цим висловлювалася ідея утворення української автономної області у складі Габсбурзької монархії як єдиної реальної вимоги українців напередодні війни. Такі кроки спонукали українських політиків до активних дій, вироблення чітких позицій, створювали сприятливий ґрунт для нових консолідаційних заходів щодо вирішення “українського питання” [6, с. 317].

Загострення міжнародної ситуації влітку 1914 р. змусило український політикум розпочати конкретні заходи щодо утворення єдиного міжпартійного центру. Завдяки активній діяльності М. Павлика, Л. Цегельського та К. Левицького три основні галицькі українські політичні сили – націонал-демократи, радикали і соціал-демократи створюють у Львові Головну Українську Раду (ГУР) – координаційний центр захисту інтересів українців Австро-Угорщини, під керівництвом К. Левицького. В основу тактичної

діяльності ГУР поклала орієнтаційний принцип. Українські галицькі політики пов'язували ідею досягнення незалежності із зовнішньополітичними планами Центральних держав. У цьому плані важлива роль відводилася переговорним процесам й налагодженню контактів серед австрійських та німецьких державних кіл. Слід зауважити, що більшість українського населення підтримало таку тактику ГУР наголошуючи на тому, що вони є патріотами своєї держави й щодо неї виконують свій обов'язок, бо “боротьба за будучність Габсбурзької монархії є для них боротьбою за будучність України” [2, с. 14].

Однак, у політичному середовищі Центральних держав були сили, що неприхильно ставилися до вирішення “українського питання”. Зокрема, німецькі соціал-демократи займаючи ворожу позицію до російського самодержавства, були противниками й національних інтересів українців. Один із їхніх лідерів К. Каутський у праці “Die Vereinigten Staaten Mitteleuropas” (Сполучені Штати Середньої Європи, 1916 р.) піддав сумніву окремішність української нації, зазначаючи, що українці повинні прагнути до кращої долі в Росії з соціал-демократами інших поневолених народів [7, с. 28].

Таким чином, загроза війни призвела до кристалізації політичних поглядів і тактики українських політичних сил, де виділялися три основні напрямки шляхів досягнення державності: проросійський, проавстрійський та власне український. Перші два носили урядовий характер в Росії і Австро-Угорщині, на цих позиціях стояли найбільш впливові українські політичні партії. Третій напрямок – був ще досить слабким, адже прихильники самостійницьких ідеалів вбачали майбутню модель реалізації державності, в основному, у вигляді конституційної монархії (гетьманату) на чолі з представником династії Габсбургів чи Гогенцоллернів, що однозначно не задовольняло більшість українців.

Список використаної літератури

1. Головченко В.І. Українське питання в роки Першої світової війни: монографія / В.І. Головченко, В.Ф. Солдатенко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 448 с.

2. Горбовий М. За кращу долю України: спогад зперед 20-ох літ / М. Горбовий // Календар “Просвіти” на рік 1935. – Львів : Накладом т-ва “Просвіта” у Львові, 1935. – С. 12-16.

3. Любченко В.Б. Карпато-руський освободительний комітет / В.Б. Любченко // Енциклопедія історії України / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – К. : Вид-во “Наукова думка”, 2007. – Т. 4: Ка-Ком. – С. 120.

4. Патер І. Союз визволення України: заснування, політична платформа та орієнтація / І. Патер // Вісник Львівського ун-ту. Серія історична. – 1999. – Вип. 24. – С. 331-339.

5. Патер І. Союз визволення України: спроби консолідації національно-демократичних сил. Історичний нарис / І. Патер. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 1998. – 38 с.

6. Расевич В. Діяльність українських політичних організацій у Відні під час Першої світової війни / В. Расевич // Вісник Львівського ун-ту. Серія історична. – 1999. – Вип. 34. – С. 317-330.

7. Україна у міжнародних відносинах ХХ століття: навч. посіб. / За заг. ред. Я.Й. Малика. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка ; ЛРІДУ НАДУ, 2004. – 468 с.

СОЦІАЛЬНІ І МАСОВІ КОМУНІКАЦІЇ

Наумкіна С.М.,

доктор політичних наук, професор,

ДЗ «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПОНЕНТА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ

Національна безпека – наукова й практична проблема, що характеризується станом політичних інститутів, які забезпечують ефективну діяльність з підтримки оптимальних умов існування й розвитку особистості й суспільства. Національна безпека, як категорія політичної науки, відображає зв'язок безпеки з націями, що включає суспільні відносини й суспільну свідомість, інститути суспільства і їхню діяльність, які забезпечують реалізацію національних інтересів у конкретній історично сформованій обстановці.

У сучасних вітчизняних політичних і політико-юридичних документах національна безпека характеризується як одна з головних проблем українського суспільства.

Пріоритети сучасного незалежного розвитку будь-якої держави значною мірою залежать від того, наскільки чітко й недвозначно сформульовані його національні інтереси, а також від правильного розуміння шляхів і засобів реалізації цих інтересів. Серед пріоритетних цілей стійкого розвитку держави на першому місці стоїть забезпечення національної безпеки в усіх її формах і проявах.

Національні інтереси мають об'єктивно-суб'єктивну природу. Їхня об'єктивність обумовлена реальними потребами особистості, суспільства й держави в забезпеченні економічної, політичної, соціальної й духовно-моральної стабільності в суспільстві, міцного суверенітету держави, його територіальної цілісності й міжнародного авторитету.

Суб'єктивна сторона національних інтересів полягає в тому, що їхніми носіями й конкретними виразниками є індивіди (особистості), держава й суспільство із властивими тільки їм соціальними цінностями й потребами, прагненнями й установками в забезпеченні власної безпеки й умов для розвитку.

Інформаційна безпека, як і політична безпека, є складовою загальної національної безпеки й стрімко розвивається як в усьому світі, так і в Україні. Інформаційні зв'язки в системі національної безпеки такі ж складні й багаторівневі, як і її структура. В узагальненому вигляді їх можна представити як сукупність груп взаємозв'язків. По-перше, це обмін інформацією між суб'єктами охорони національної безпеки, що забезпечують утворення організаційної цілісності системи. По-друге, інформаційні зв'язки між людьми, діяльність яких безпосередньо й опосередковано пов'язана із забезпеченням функціонування системи національної безпеки. По-третє, інформаційні зв'язки між технічними компонентами системи, оскільки частина інформаційних функцій, надлишкових для людини, але необхідних для забезпечення національної безпеки, у сучасних умовах передається різноманітним технічним засобам [1].

Геополітичні параметри держави є визначальними в дихотомії «захист інформаційного простору – інформаційна безпека», оскільки саме вони визначають в умовах формування нового світового порядку специфіку й можливості держави здійснювати захист інформаційного простору й відповідно забезпечувати свою інформаційну безпеку.

Будь-яка держава, приступаючи до формування своєї інформаційної політики або вносячи в неї корективи, повинна враховувати вплив геополітичних факторів і тих загроз, які вони провокують. Сама ж геополітична

обстановка стосовно питань забезпечення інформаційної безпеки держави здобуває геостратегічне значення [Див. детал.: 2].

Інформаційна безпека є найважливішим критерієм оцінки стабільності системи соціальних, духовних, політичних відносин сучасного суспільства в інформаційній сфері, що розглядається державою як особливе поле діяльності.

Актуалізація проблеми захисту інформаційного простору і його впливу на інформаційну безпеку безпосередньо пов'язана з існуючими реальними й потенційними загрозами й викликами безпеці держави, рівень і масштаби яких в останнє десятиліття істотно зросли й придбали досить небезпечний характер. Виходячи з того, що інформаційна безпека на початок третього тисячоліття виходить на перше місце в системі національної безпеки, формування й проведення єдиної державної політики в цій сфері здобуває пріоритетне значення.

Отже, однією з основних складових системи забезпечення національної безпеки є інформаційна безпека, що виступає важливою об'єднальною ланкою всіх основних компонентів державної політики в єдине ціле.

Література:

1. Програма ЕС «Creative Europe 2014» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/index_en.htm
2. Maxwell T. Towards a model of information policy analysis [Електронний ресурс] / Т. Maxwell. – Режим доступу: <http://dblp.uni-trier.de/db/journals/firstmonday/firstmonday8.html#Maxwell03>

Проноза І. І.

кандидат політичних наук,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Головчук М.

студентка,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в усі сфери громадського життя істотно підвищило залежність суспільства, кожного конкретного індивіда від надійності функціонування інформаційної інфраструктури, достовірності використовуваної інформації, її захищеності від несанкціонованої модифікації, а також протиправного доступу до неї. Сучасна людина, її повсякденне життя стали усе більш залежними від масової комунікації. Інформаційні технології як реальний соціальний ресурс адаптації людини до життя стали активно використовувати для маніпулювання свідомістю. Набули поширення методи інформаційного управління людьми. Відбувається формування «підпорядкованості» свідомості ідеям, які пропагуються ЗМК, що робить людину відкритою і беззахисною перед маніпулятивними технологіями.

Таким чином, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій несе з собою не тільки нові можливості, але й цілий ряд загроз, здатних дестабілізувати життя людей. Однією з таких загроз є інформаційна війна. Тому закономірно, що тема інформаційної війни останнім часом стає усе більш популярною серед експертів і вчених. Серед них найбільш відомими є А. Крутських, А. Федоров, О. Калиновський, С. Гриняєв, М. Павлютенкова, І. Шаравов, В. Петров, І. Рабінович, Д. Фельдман та ін. Характер інформаційної війни був докладно представлений Д.А. Волкогоновим.

Інформаційні війни розглядається також як технології, що відкривають нові можливості для політичного протиборства.

Поняття «інформаційна війна» («information warfare») з'явилося вперше в документах Міністерства оборони США в 1990 р. Саме з цього моменту було розпочате дослідження даного феномена. Всіх дослідників поняття «інформаційна війна» можна умовно поділити на три головні групи.

Перша група дослідників, яка віддає перевагу соціально-комунікативному підходу, розуміє інформаційну війну як окремі інформаційні заходи, інформаційні способи й засоби корпоративної конкуренції, ведення міждержавного протиборства, збройної боротьби, комунікаційні технології впливу на масову свідомість.

Друга група вчених, до якої входять, в основному, представники військових відомств, відносить інформаційну війну до сфери військового протиборства й розглядає її як комплексне спільне застосування сил і засобів інформаційної та збройної боротьби (військово-прикладний підхід). Цей підхід викликає заперечення у деяких вчених, які вважають, що термін "інформаційна війна" у відношенні сучасних інформаційних способів ведення війни не зовсім адекватний і було б більш вірно йменувати цей вид воєнних дій інформаційною боротьбою, розглядаючи його як інформаційну складову бойових дій.

На думку третьої групи дослідників, інформаційна війна - це явище мирного періоду міждержавного протиборства, яке дозволяє вирішувати зовнішньополітичні завдання несилowym у традиційному розумінні методом [1, с. 289].

Основа інформаційної війни - маніпулятивний вплив на аудиторію. Технології подібного впливу різноманітні, але головний засіб універсальний - це інформаційне повідомлення, передане по каналах комунікації. І від того, наскільки ефективно сконструйоване повідомлення залежить його маніпулятивний потенціал, ступінь впливу на аудиторію. Тому, одним з найважливіших завдань для суб'єкта інформаційної війни є вміння кодувати повідомлення, розповсюджені в період інформаційної війни.

У політичній сфері це явище пов'язане з прагненням дискредитації реального стану в якій-небудь країні, для того, щоб показати світовій громадськості обмеженість історичної можливості перебороти існуючу небезпеку для політичної структури країни.

В економічній галузі робиться все, щоб послабити економіку в маніпульованій країні, викликати різного роду труднощі - за допомогою

дискримінаційних заходів у сфері торгівлі, економічних зв'язків, блокування вивчених обмінів і контактів.

У галузі духовного світу використовується неправда, наклеп, агітація людей, спрямована на зміну політичного ладу, вплив на сферу теоретичної свідомості (ідеологію, політичні концепції, певні соціальні принципи) і на сферу повсякденної свідомості [2, с. 99-100].

В умовах інформаційних війн об'єктами руйнування стають ціннісні орієнтири суспільства, національний менталітет, суспільний ідеал. Одним з основних інструментів деструктивного інформаційного впливу стають мас-медіа.

Розвиток технологій, що підвищують інформаційну й ідеологічну вразливість політичної системи, викликає відповідну реакцію держав і транснаціональних структур, які всіма доступними методами - і юридичними, й апаратно-програмними - намагаються підсилити контроль за цими технологіями. У результаті цього вибудовується своєрідна система «загальної піднаглядності, управління свідомістю й поведінкою як конкретного індивіда, так і соціальних груп і цілих націй, що готує фундамент для активізації в найближчі десятиліття неототалітарних політичних процесів. Комп'ютерні технології відкривають нові можливості для контролю над суспільством [1].

Інформаційна зброя здатна ефективно впливати і на психіку, свідомість людей, і на інформаційно-технічну інфраструктуру суспільства й армії. На даний час створено багато нових засобів впливу на психіку людей, управління їхньою поведінкою.

Отже, аналіз основних теоретико-методологічних підходів до дослідження поняття інформаційної війни, дозволяє виділити два підходи, що затвердилися в сучасній науковій літературі. Перший з них виходить із опису явища інформаційної війни через її вплив на масову свідомість, маніпулятивний потенціал і психологічний вплив інформаційних повідомлень. Другий підхід розглядає явище інформаційної війни як автономну систему в сучасному суспільстві за допомогою технічного, математичного понятійного апарата.

Інформаційна війна припускає порушення, ушкодження, модифікацію інформаційних ресурсів і знань людей про самих себе та навколишній світ і впливає на суспільну думку та думку еліт, міри дипломатичного характеру, пропагандистські та психологічні кампанії, підривні акції в галузі культури й політики, дезінформацію та впровадження в місцеві медіа-канали, проникнення в комп'ютерні мережі й бази даних, технічне сприяння дисидентським і опозиційним рухам і надання їм інформаційної підтримки.

З розвитком технічних засобів збільшується число прийомів ведення інформаційної війни: від «інформаційної боротьби першого покоління», що розглядалася її авторами як розширення класичної радіоелектронної боротьби, до «інформаційної боротьби третього покоління», у якості якої обговорюються операції на основі ефектів. Саме операції на основі ефектів сьогодні є основою реалізації зовнішньої політики розвинених держав в інформаційну епоху.

Література:

1. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення! [Електронний ресурс] / Ю. Бабенко. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>
2. Боднар І. Р. Сучасні реалії інформаційного суспільства: проблеми становлення та перспективи розвитку [Текст] : монографія / Боднар І. Р. - Л. : Вид-во Львів. комерц. акад., 2013. - 319 с.
3. Інформаційна безпека: проблеми, методологія, система забезпечення [Текст] : монографія / Певцов Г. В. [та ін.]. - Харків : Цифрова друкарня №1, 2014. - 271 с.

Ткачук Ю.В.,
кандидат політичних наук, доцент,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕКТОРУ В СУСПІЛЬСТВІ ЯК

ПОТРЕБА ЧАСУ

При розробці інформаційної політики особлива увага повинна приділятися відповідним завданням держави, громадського та приватного секторів. Немає сумнівів у тому, що держава несе відповідальність за розробку і реалізацію сприятливої політики, а також за створення належного нормативно-правового середовища, що сприяє розвитку інформаційного сектора, ефективній роботі інформаційно-насичених організацій та безперешкодному функціонуванню соціальної сфери інформаційного суспільства. З іншого боку, необхідною умовою розвитку інформаційного суспільства є відкрита і демонополізована система телекомунікацій. Телекомунікаційні інфраструктури в більшості випадків спочатку створювалися як державні монополії. Однак у розвитку та забезпеченні послуг зв'язку все більшу участь приймає приватний сектор. Його можливості щодо фінансування даної сфери та сприяння її процвітанню надзвичайно важливі. Послуги та електронна торгівля, доступність яких забезпечують нові технології, стають основним джерелом фінансових коштів для їх розвитку і основним показником рівня технологічного та економічного розвитку.

Основне завдання будь-якого уряду в сучасних країнах, зокрема в Україні – прагнути компенсувати недосконалість ринкових механізмів, доповнювати і по можливості коректувати вплив ринкових сил в тих випадках, коли не можна розраховувати на те, що вони будуть відповідати згаданим вище стратегічним цілям НПП, наприклад демократизації доступу. Ще один аспект – це встановлення тарифів. Вартість надання послуг зазвичай виявляється найбільш низькою в міських центрах і найбільш високою в сільській місцевості. Таким чином, виключно ринкові сили скоріше будуть сприяти встановленню низьких цін в міських районах (де витрати невеликі і рівень конкуренції вище), і високих цін у сільських районах. Уряди більшості країн прагнуть за допомогою політичного регулювання забезпечити рівну вартість телекомунікаційних послуг по всій країні. Інтернет не може розвиватися без державної політики, державного фінансування і субсидування. Не можна домогтися істотного розвитку багатомовності та полі культурності в Інтернеті без участі держави.

Ринкова неефективність також є причиною низького рівня безпеки Інтернету. Компаніям виробникам програмного забезпечення вдалося встановити стандарти, що знімають з них відповідальність за фальсифіковану продукцію. Крім того, під тиском термінів виведення товару на ринок виробники програмного забезпечення змушені випускати продукцію в максимально стислі терміни, проводячи мінімум тестових перевірок або взагалі відмовляючись від них. У поєднанні зі зростаючою складністю програмного забезпечення це, по суті, обумовлює можливість дефектів, які можуть призвести до уразливості з погляду безпеки. Користувачі не отримують інформацію про різні рівнях безпеки різних продуктів через закритість джерел.

Потенціал ІКТ як відповідних засобів, що сприяють підтриманню процесу розвитку, може бути повністю реалізований тільки за умови ефективності політики у сфері ІКТ. Важливою умовою її ефективності є забезпечення активної участі представників уряду, приватного сектора, громадянського суспільства і, по можливості, міжнародних організацій у розробці та реалізації НПП. Уряди грають найбільш істотну роль у розробці політики у сфері ІКТ і таким чином визначають, як країни можуть скористатися перевагами доступних їм технічних можливостей. Уряди можуть виділити пріоритетні тематичні області або орієнтувати всю національну стратегію на вирішення ключових питань, у тому числі таких, як інфраструктура і з'єднання, скорочення цифрового розриву, підготовка людських ресурсів для сектора ІКТ [1, с. 82].

Аналіз національних та міжнародних передових методів розробки НПП також сприяє виявленню нових цілей у результаті розробки керівних принципів політики. Після визначення позиції держави в даному питанні, в тому числі попередніх тимчасових рамок досягнення узгоджених цілей, починається розробка політики і стратегій, які, в свою чергу, будуть оперативно реалізовані.

Завдання державних службовців, відповідальних за хід процесів НПП, полягає у використанні їх результатів і вже наявних розробок після оцінки їх послідовності і точності. Необхідно провести діагностику електронної готовності. Електронна готовність визначає ступінь готовності країни виступати в якості ініціативного представника в різних секторах і на різних рівнях

інформаційного суспільства, а також вигідно використовувати можливості участі, які надає нове економічне і технологічне середовище.

Література:

1. Национальная информационная политика: базовая модель / в рамках Программы ЮНЕСКО «Информация для всех»; пер. с англ. – М.: МЦБС, 2013. – 172 с.

Лясовська К.,

студентка,

Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В.Ю.Шкрібляка

ІНТЕРНЕТ І СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ: КОРИСТЬ ЧИ ШКОДА

Internet - глобальна комп'ютерна мережа, що охоплює увесь світ. Internet утворює ядро, що забезпечує зв'язок інформаційних мереж, які належать різним установам в усьому світі. Якщо раніше мережу використовували як середовище передачі файлів і повідомлень електронної пошти, то сьогодні вирішуються складніші завдання розподіленого доступу до ресурсів.

Обрана мною тема досить актуальна в наші дні. Сьогодні Інтернетом користуються майже всі. Дехто перебуває у мережі щодня, інші зрідка знаходять інформації і перевіряють пошту. Дуже багато людей користується електронною поштою, спілкується в чатах і за допомогою програм миттєвого обміну повідомленнями спілкуються між собою, перебуваючи на відстані. На даний момент Інтернет слугує суспільству не тільки листуванням і розвагами, але й помічником, створюючи різні програми для вивчення іноземних мов, більш глибокого пізнання фахових дисциплін й не тільки.

Такий розвиток в мережевій структурі, окрім помітного зниження тимчасових і просторових бар'єрів в розповсюдженні інформації створює хороші умови для навчання.

Але Інтернет і допомагає і приносить шкоду. Адже з появою Інтернету сучасна молодь «із головою» занурилася у всесвітню павутину, проводячи при цьому менше часу із своїми близькими та рідними. Це призводить до проблем у сім'ї. Часті сварки, образи і занурені підлітки у «свій світ», шукають відповіді у соціальних мережах, де знаходять їх у своїх однолітків.

Провівши опитування серед своїх однолітків, на тему: «Яким соцмережам надають перевагу студенти?», 6 із 10 відповідей були «Вконтакте», пояснюючи це можливістю спілкуватися із друзями не виходячи із дому, і можливістю мати свій мікросвіт, де нема батьків.

Дві відповіді були: « Facebook» і «Twitter»-мережі де можна викласти свої фотографії, відео, та переглянути оновлення відомих відеоблогерів. І тільки одна з відповідей була: « Більше подобається спілкування у реальному житті». Підлітки шукають світ, де нема батьків. Адже там можна пофантазувати, - це, ніби, вважається модним. Батьки же в свою чергу намагаються привернути увагу своїх дітей до себе, до навколишнього світу, намагаються навчити всьому, що може знадобитися у дорослому житті. Але це не завжди вдається зробити, чи то батьки не знаходять спільну мову із дітьми, чи то самі підлітки відмовляються просто вислухати. В цей момент підлітки шукають порятунку, і знаходять його в соціальних мережах, цим самим відгороджують себе від навколишнього живого світу.

Інтернет - ідеальна можливість реалізувати себе і показати з усіх добрих сторін, зарекомендувати, як хорошу особистість. Як цим не скористатися, особливо підліткам, яким легко нав'язати чужу думку, вплинути на світосприйняття. На підлітків буквально звалюється потік інформації, значну частину якої вони просто не в змозі адекватно сприйняти. Частина матеріалів, поданих в упередженому виді, здатна привести до моральних деформацій, породити агресію, прагнення до прояву насильства. У такі ранні роки дуже легко потрапити під вплив не зовсім хороших соцгруп. Підліток може легко виявитися втягненим у спілкування груп, здатних нав'язати йому негативні соціальні думки. Навіть при неглибокому пошуку в мережі Інтернет легко знайти сайти, де позитивно оцінюються такі явища, як сатанізм, педофілія,

наркоманія і т.п. Молоді люди з слабкою психікою при відвідуванні подібних сайтів можуть активно сприйняти пропагандовані тут погляди і перенести їх у своє повсякденне життя. Крім того, в Інтернеті розміщені матеріали відвертого націоналістичного, фашистського, расистського змісту, рецепти виробництва наркотичних і вибухових речовин і т.д. Все це справляє вплив на психіку підлітка і на його відносини з рідними. Адже кожне зауваження старших в сторону комп'ютера сприймається «на голках», а часто і з істериками.

Провівши спостереження, я побачила негативний вплив на підлітків Інтернетом. Все це починається із ранніх років. Початком всього цього є прості ігри в режимі онлайн. Продовжується це все переглядом мультфільмів а недовзі і фільмів із вмістом агресії, що негативно впливає на психіку і сприяє створенню внутрішнім комплексам. Продовженням всього цього є замкненість у собі, пошук себе і моральної підтримки у соц. Мережах, реєстрація у соц. Групах, знайдення моральної підтримки і часто комплекси у собі. Все це може привести до не зовсім хороших наслідків: депресії, припинення спілкування із рідними і недовзі із близькими людьми, замкненість у собі і, можливо, навіть захворювання психіки. Щоб цьому запобігти потрібно не закриватися у собі, довіряти свої проблеми рідним, а основне - спілкуватися із батьками, адже вони завжди допоможуть, підтримають і порадять.

У наш час комп'ютерних технологій без Інтернету важко, адже багато навчальних закладів працюють за новою програмою і нові книги потрібно шукати у Інтернеті. Тому обійтися без Інтернету важко, але й ізолювати підлітка від комп'ютерних комунікацій не можливо, але занурюватися із головою у всевітню павутину не варто. Багато чого цікавого відбувається навколо нас і якщо ми пропустимо ці дивовижні моменти, ми просто марно проживемо життя.

Література:

1. Войскунский А.Є. Психологічні дослідження феномена Інтернет-аддикции // Тези доповідей 2-ї Російської конференції щодо екологічної психології. М.:ЭкопсицентрРОСС. 2000.С.251-253.

2. Балонов І.М. “Комп’ютер і підліток” М., 2002 р.стр.32-58.Ребрина А. С. Причины формирования компьютерного жаргона // Тезисы докладов студенческой научной конференции по итогам работы за 1998 г. – Воронеж: ВГПУ, 1999. –133 с.

КУЛЬТУРА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Chubina T. D.,

Doctor of History, Professor,

The Head of the Chair of Social Sciences

Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes

NUCP of Ukraine

Korotyayev S. I.,

Candidate of Historical Sciences

The Head of the Department of Practical Training of Methodics Centre of Civil

Protection and Life Safety of Cherkasy Region

PROFESSIONAL CULTURE: THE RESULTS OF WORK AND MORALITY

Community development is inevitably associated with labor, with professional activities of the individual. To be ready to work, every member of society should take care of his development, forming himself as a professional. This requires some knowledge, practical skills and later experience.

Formation of professional knowledge is inextricably linked to culture and morality. Especially there is a close relationship with the multifaceted phenomenon as culture of work.

Professional activity is based on professional self-affirmation and professional skills.

Professional skills can be conditionally separated into three phases:

- the process of understanding his purpose by a person, which consists of adaptation, review of specific functional responsibilities and labor activity. These are the first steps under the supervision of a mentor;

- the process of formation of a person as a professional. It is characterized by full autonomy in work, the acquisition of certain skills, development of identity, culture of work, etc.;

- achieving the heights of skills, formation of a person as a professional, which, of course, not everyone can do.

It is also important that professional self-affirmation can not be detached from the cultural and moral state of society. Being conditioned by the society professional self-affirmation underlies it, forming, core of values as cautions against many negative phenomena. In particular, against rudeness, conflict, careerism, pride, conceit, humiliation of importance of their colleagues and so on. It should be noted that the process of self-affirmation must be regulated by moral norms, habits established in the team.

V. Bliumkin considers professional skills in two areas: broad and narrow. In a broad aspect, it is assumed that every person who is professionally engaged in specific activities, has the necessary knowledge and skills, is professionally trust worthy and. In a narrow aspect a master is not just a specialist, but a good specialist, who reached high skills and art in his work. This is a high social and moral characteristic of professional activity of a person.

Professional mastery in a narrow understanding have their own features and components. It has a high level of theoretical preparedness; productive activity and talent; high moral qualities of a specialist and his upbringing, correctness, developed social senses.

Among these basic features of mastery talent and social senses are particularly noteworthy. When we speak about talent we mean a high degree of individual abilities of SES employee connected with service activities, high level of sophistication, and talents as well as results in service activities.

Talent - is an innate quality. It is clear that not everyone can be a talented employee of SES, because we believe it is more a natural factor and it depends on individual intelligence. Talented ones must be sought through competitive recruitment in SES and during the time of service such conditions must be created that this talent could contribute to the final results.

Not less important feature of social mastery is social feelings of an employee of SES. They are characterized by a professional type of emotional experience that has clearly defined legal and moral character and a certain stability. In official

activities we can talk about the ability of an employee to accept someone else's grief as his own. But without fuss, emotions he can take concrete steps to solve the problem. In other words a worker of SES should be ready for effective responses, to respond to relatively weak information about a violation.

Professional culture is impossible without personal moral qualities of an employee. The moral content of work activity is the basis of professional culture. Because at the service there are a lot of rules of behavior adopted in everyday life For example, decency, sociability, friendliness, attentiveness and these are properties that characterize a human-collectivist.

The problem of professional mastery is a problem of professional ethics as well, because it (morality) consists primarily of such activities, the object of which is a person. Work with people has its own unique situations, difficulties and contradictions that must be solved and overcome during the activity itself.

Professional ethics has the task of helping the person to find the right choice in performing his duties, to implement the best decision in practice. Professional ethics has its specific features of regulation that dictate establishing rules - specific behavior, execution of functional responsibilities, implementation of their acts.

Structural elements of professional culture are activities (primarily productive), morality (including professional ethics) and general culture (culture of behavior of a person).

Now we can formulate a definition:

We believe that professional culture is the results of work that are caused by a high degree of professional ethics and generally accepted norms of behavior culture of a person.

The analysis of structural elements of professional culture leads to the conclusion that it can be divided into separate types.

Professional culture should be seen as a combination of professional, moral and technological culture.

Currently it is difficult to imagine a good professional without psychological preparation, thorough psychological knowledge. Though the level of preparation of specialists in psychology has increased significantly, but in practice very little

attention is paid to this issue. Therefore, professional and psychological culture should be regarded as the third type of professional culture.

This dissection is explained by the basic principles of professional culture: self-affirmation and professional mastery. As self-affirmation is primarily a moral and psychological evaluation of a specialist, professional and moral culture is characterized by the level of morality of a person, especially professional ethics, the embodiment of these rules and principles in practice.

Using the term professional psychological culture we mean the ability to have a knowledge of the laws of thought, memory features etc. The development of will plays a leading role in it, because the goal is to become a master of the craft - is possible only by overcoming difficulties that arise along the way. Fight with various obstacles develops and strengthens the will and perseverance.

The degree of mastering skills required for performance of official duties, ability to creatively apply them, particularly in unusual situations must be included in professional and technological culture. It enables a specialist to carry out his work efficiently and freely, leading to gaining credibility and recognition of his mastery.

It should be noted that these types of professional culture do not exist separately from one another, they are interrelated. They even mutually complement, enrich and develop each other. Their unity is especially manifested in difficult production problems, conflicts and critical moments etc.

The main subject of activity of the service is SES personnel.

The presence of such professional element of culture as professional ethics (part of general morality) in official work is confirmed by the fact that the object of this activity is a man. The nature of the relationship with a SES employee with population has non-standard, non-typical, unique situations. There are various differences, difficulties solution of which requires appropriate moral, legal controls, valuations, rules, regulations, customs, requirements.

Professional ethics is a system of moral and legal norms regulating actions and behavior of individuals in their professional activities.

The subject of professional culture of SES employees is ascertain of methodology, purpose and nature of activity, patterns of activity, specific moral

formation of official relations, studying the principles of building structures, critical analysis of the current SES system.

Professional culture of SES officer is caused by specific activities (civil and professional), a set of characteristics and qualities (universal, class, professional etc.), which find their external manifestation in professional activity of SES employees.

Culture of official activities of SES includes: the development of intellectual and emotional areas of moral and aesthetic consciousness that make up changes, internal culture of SES employee behavior; knowledge of regulations, orders, instructions, SES guidelines where, detailed principles and morality in relation to the activities of SES are specified;

Transformation of this knowledge into belief and this belief into an active living position implemented in the activities and behavior of employees; developing manners and behaviors adequate to internal culture.

Qualified, conscientious and careful execution work processes relates to professional culture of SES employees. In addition to this, professional culture is impossible without improving prevention activities; timely and full disclosure of crimes; training; of professional mastery of employees; improving their knowledge.

SES employee is a creative person, he is a carrier of culture. Therefore, his professional culture is impossible without elements of psychological and pedagogical culture. Because while performing service duties it is important to be able to understand the psychological structure of a person, patterns of thinking, memory and other features of a person. For psychological culture The development of will of SES employee which increases his combat effectiveness, inspires confidence in his actions, develops determination in making decisions gains great importance. Characteristics of pedagogical culture ensure the development of such qualities as observation, prudence, courtesy, tact, etc. Knowledge of the laws of psychology and pedagogy helps SES employees to influence the situation, to overcome internal contradictions to adjust their behavior and so on.

Therefore professional culture of SES employee - is the result of professionalism, understanding legal phenomena, belief in the value of the rights

which are caused by scientific organization of labor, intelligence of SES officer, morality, psychological and pedagogical skills and etiquette.

Therefore, speaking about professionalism of a SES employee we should understand the degree of knowing law, practice of professional activity, skills of application of legal norms, the art of communication, which is reflected in the daily habit.

Professionalism in the professional culture promotes the growth of the rank of a person. SES employee being confident in their professional training need to know with sufficient certainty the prospect of advancement in the service. However, this requires a legal regulation that is based on scientifically grounded system of gradual promotion of certain head positions and optimum evaluation of their activity will exclude promotion of incapable and untrained workers to the respective positions.

SES employee activities, his professional culture is inconceivable without pedagogy and psychology of work. Understanding legal phenomena significantly affects his professional culture. The purpose of SES employee is to give a correct, objective assessment of the different legal phenomena, associate them with the laws of social development and so on.

Legal phenomena are one of the components of professional culture of SES employee. In particular this is applied to justice, legal norms, relationships.

For the professional culture legal status is the methodological basis, it affects professional discipline, behavior of SES employees, legality, service relationship, labor and others. This is an additional incentive for service activity, it promotes the professional growth.

Legal status of SES employee, in addition to legal, in our view, is also caused by other factors, including moral, economic and political. These factors characterize the general state of society.

Along with legal status socialization of SES employee has a significant influence to the level of professional culture. There are three stages of socialization: pre-labor, labor and post-labor. While in labor stage of socialization SES employees accumulate some experience, form themselves as professionals. This formation occurs in three areas: activities, communication, self-awareness. In each of these

areas professional knowledge, skills expand, professional habits and working style develop and this characterizes the culture of professional work.

Literature:

1. Ziaziun I. A., Sahach H. M. The Beauty of Pedagogical Action: Tutorial / I. A. Ziaziun, H. M. Sahach. – K., 1997.
2. Stepanov O. M., Fitsula M. M. Fundamentals of Psychology and Pedagogy: Tutorial / O. M. Stepanov, M. M. Fitsula. – K., 2006.
3. Khoriev I. O. Improving the Effectiveness of Cognitive Activity of Students of Higher Military Educational Institutions: Tutorial. / I. O. Khoriev. – K., 1999.
4. Komarov V. D. Service Etiquette / V. D. Komarov. – L., 1990.
5. Slyvka S. S. Professional Ethics of a Police Officer / S. S. Slyvka. – Lviv, 1995.
6. Fedorenko E. H. Professional Ethics / E. H. Fedorenko. – K., 1989.
7. Malakhov V. Ethics. Lecture Course / V. Malakhov. – K., 2000.

Білека А. А.

кандидат юридичних наук, доцент,
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Пасинчук К. М.

кандидат педагогічних наук,
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ
ПІДРОЗДІЛУ ДСНС УКРАЇНИ**

Особливості умов проходження служби у підрозділах ДСНС України детерміновані регламентованим розпорядком дня, екстремальністю, владним характером діяльності, високими психічними та фізичними перевантаженнями, підвищеною відповідальністю, суворою дисципліною, дисциплінарною відповідальністю тощо. Професійна діяльність працівника підрозділу ДСНС України вимагає спеціальної підготовки, наявності певних професійно значущих якостей, професійної компетентності, професійної культури тощо.

Феномен професійної культури досліджувався багатьма провідними фахівцями в галузі соціології праці, економічної соціології та соціології культури. Як слушно зазначає Н. Б. Крилова, у другій половині ХХ ст. професійна культура (як частина загальної культури) вже розглядається не тільки як форма людської діяльності, але і як найважливіший аспект життєдіяльності особистості, як соціальна діяльність, що складається із взаємозалежних цілісних феноменів, які не зводяться лише до певного комплексу знань, умінь і навичок [6].

На думку академіка Д. С. Ліхачова, професійна культура - це міра, якість діяльності людини у визначеній, чітко обмеженій сфері його професії; у тому виді діяльності, де вона відчуває себе комфортно, впевнено і розкуто [8].

Варто констатувати, що у дослідженнях професійної культури нерідко наводиться спрощене її визначення, відсутнє чітке обґрунтування змісту і обсягу цього поняття тощо. Зокрема, потребують подальшого вивчення зміст, закономірності, принципи, шляхи формування професійної культури рядового і начальницького складу органів і підрозділів ДСНС України.

Основи професійної культури закладаються шляхом всебічної підготовки фахівця, яка, на нашу думку, включає: фундаментальну методологічну й світоглядну підготовку; широку гуманітарну підготовку; психологічну підготовку; теоретичну й практичну підготовку з професійно-орієнтованих дисциплін; творчу підготовку за фахом; підготовку в галузі науково-технічної роботи, формування навичок самостійної творчої діяльності тощо. Зазначені головні напрями підготовки включають ряд взаємозалежних, більш часткових

за змістом форм підготовки: економічну, математичну, соціологічну, соціально-психологічну, педагогічну, управлінську, правову, екологічну та ін. Їх обсяг і зміст орієнтовані на спеціальність і співвідносяться з потребами кожної конкретної галузі у суспільстві.

Професійна культура персоналу підрозділу ДСНС України - це його здатність до розвитку і вдосконалення своїх творчих можливостей у розв'язанні нестандартних завдань, у здійсненні професійних обов'язків тощо.

На нашу думку, можна виділити такі основні елементи професійної культури персоналу підрозділу ДСНС України: духовна культура (світоглядна, чуттєво-емоційна, моральна); система професійно значущих знань, умінь та навичок; здатність до творчої праці; професійно значущі види особистісної культури (комунікативна, мовленнєва, дослідницька, екологічна, фізична); активна життєва позиція, потреба у самовдосконаленні тощо.

Професійна культура виконує ряд функцій, серед яких: формування почуття моральної відповідальності; суворе дотримання усталеного позитивного стереотипу поведінки; вироблення моральної обґрунтованості службових взаємовідносин; готовність виконувати службовий обов'язок; вироблення культури професійних дій; недопущення професійної деформації [11].

Таким чином, у професійній культурі фахівця ми простежуємо структурний ланцюг або комплексну систему елементів, а саме: професійне мислення, професійний інтерес, професійні знання, уміння, навички й здібності, професійний досвід, ступінь готовності особистості до конкретного виду діяльності, професійний світогляд, професійна майстерність, адаптованість до професійного середовища, професійна мораль тощо.

Професійна культура персоналу ДСНС України формується поетапно. Насамперед, на етапі усвідомлення фахівцем свого призначення, коли відбувається певна адаптація, ознайомлення зі службовими й посадовими обов'язками та специфікою роботи підрозділу ДСНС України. Це фактично перші службові дії під контролем наставника.

Етап формування співробітника як професіонала характеризується

повною самостійністю у службовій діяльності, набуттям окремих навичок, виробленням власного стилю і культури праці тощо.

Етап досягнення вершин майстерності, становлення працівника як професіонала, настає після багатьох років (для кожного індивідуально) служби або взагалі не настає.

Зазначені етапи формування професійної культури впливають на професійну мораль співробітника ДСНС України, основу якої становлять регулювання службових взаємин, допомога у здійсненні правильного вибору при виконанні службових обов'язків, оптимальній реалізації прийнятого рішення у практичній діяльності.

Отже, професійна культура персоналу підрозділу ДСНС України - це сукупність світоглядних і спеціальних знань, якостей, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій особистості, які проявляються у професійній діяльності особистості і забезпечують її ефективність. Професійна культура включає в себе володіння спеціальними вміннями та навичками професійної діяльності, культуру поведінки, емоційну культуру, загальну культуру мови і культуру професійного спілкування. Професійна культура особового складу ДСНС України покликана визначати межі поширення моральних норм на службову діяльність; утверджувати загальнолюдські цінності, українські національні традиції та звичаї, теоретично обґрунтувати їхню необхідність, сутність та специфіку вияву на практиці, відображати норми службової поведінки персоналу, піддавати її критично-ціннісному аналізу, сприяти доцільному вибору тих чи інших правил взаємовідносин та принципів професійної моралі.

На нашу думку, Кодекс професійної етики співробітника підрозділу ДСНС України повинен визначити стандарти та норми поведінки і етики співробітників, гарантії їх дотримання і відповідальність за їх порушення.

Література:

1. Білека А. А., Горбаченко Ю. М., Кришталь Т. М. До питання про організаційно-правове забезпечення регулювання моральної культури рядового і начальницького складу органів і підрозділів ДСНС України / Білека А. А.,

Горбаченко Ю. М., Кришталь Т. М. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». - Ужгород: Ужгородський національний університет, 2016. - Випуск 41. - Том 2. - С. 30-33.

2. Білека А. А., Кришталь Т. М. Кодекс професійної етики співробітника підрозділу ДСНС України: рекомендації щодо розробки та впровадження / Білека А. А., Кришталь Т. М. // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». - Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2017. - № 1.

3. Грязнов І. О. Система морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників: монографія / І. О. Грязнов; Нац. акад. держ. прикорд. служби України. - Хмельницький: НАДПСУ, 2004. - 370 с.

4. Діуліна В. В. Соціально-педагогічні умови формування морально-етичної культури майбутнього керівника у сфері управлінської діяльності: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.: 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / В. В. Діуліна; Харків. нац. ун-т ім. В. Каразіна. - Х., 2002. - 187 с.

5. Крук С. Л. Методологічні підходи до формування етичної культури особистості військовослужбовця / С. Л. Крук // Зб. наук. пр. № 15. Ч. 2. (спецвипуск). - Хмельницький: Нац. акад. ПВ України, 2001. - С. 187-190.

6. Крылова Н. Б. Формирование культуры будущего специалиста. - М.: Высшая школа, 1990. - 142 с.

7. Лаврецький Р. В., Мовчан І. О., М'якуш І. І. Професійна етика та етикет працівника МНС: навч. посібник / Р. В. Лаврецький, І. О. Мовчан, І. І. М'якуш; вид. 2-ге, перероблене і доповнене. - Львів: «СПОЛОМ», 2010. - 208 с.

8. Лихачев Д. С. Культура как целостная среда / Д. С. Лихачев // Новый мир. - 1994. - № 8. - С. 3-8.

9. Нинюк М. А. Моральна культура державних службовців: сутність, стан та особливості формування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата наук з державного управління: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / М. А. Нинюк. - Київ, 2000. - 20 с.

10. Професійна етика та культура поведінки працівника органів внутрішніх справ України: метод. посіб. для працівників ОВС / В. Л.

Ортинський [та ін.]; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. - Л: ЛьвДУВС, 2009. - 128 с.

11. Сабатовская И. С. Проблема профессиональной культуры в современной отечественной социологической литературе / И. С. Сабатовская // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». - 2002. - Т. 9. - С. 206-214.

Капітан Н. О.,
викладач,
Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА: ДОСЛІДЖЕННЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

Життя людей на Землі неможливе без основ моральної культури, яку свого часу великий мислитель Іван Огієнко означив як позитивну духовну цінність, як систему світогляду моральних і культурологічних знань, переконань, почуттів і навичок, норм і відносин, інтересів і потреб, культурно-морального досвіду і безпосередньої поведінки, спрямованої на самовдосконалення й самореалізацію [4, с.72].

У сучасній науці все частіше звертаються до проблем трактування сутності та змісту моральної культури, структури і засобів, форм та методів її формування, оскільки тема духовно-морального безкультур'я на сьогодні є чи не найгострішою проблемою людства.

Особливо плідними у царині дослідження сутності і змісту моральної культури є дослідження в аспектах гуманітарних наук, а саме філософії, етики, психології, педагогіки тощо.

Ще з п'ятдесятих років ХХ століття представники вітчизняної філософії (В. Андрущенко, В. Давидович, І. Даниленко, В. Зоц, В. Кремень, В. Шинкарук та ін.) намагалися актуалізувати питання аналізу моральної культури та зосередити

увагу на її світоглядній і функціональній ролі в житті суспільства, обґрунтувати взаємозв'язок загальнолюдського і національного в моральній культурі. Дещо пізніше (середина 80-х років ХХ ст.) продовжуючи попередні дослідження науковці (І. Надольний, Н. Кириченко, В. Пазенок та ін..) моральну культуру трактували через співвідношення свободи суспільства і свободи особистості. Представники філософської герменевтики (Г. Гадамер, Г. Дільтей, Е. Кассіер, П. Рікер, Ю. Хабермас, М. Хайдеггер, Ф. Шлейермахер) свою увагу зосереджували на з'ясуванні ролі моральної культури в системі людської комунікації. Цікаві факти можна знайти у дослідженнях представників релігійної філософії, адже ще з перших років існування християнства в Київській Русі, ідеї культури, моралі були головними для українських релігійних, культурно-освітніх діячів (Ярослав Мудрий, Іларіон Київський, Володимир Мономах, Феофан Прокопович, Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Іван Франко, Андрій Шептицький). Фундаментальними в цьому плані є праці Г. Ващенка, О. Вишневського, Л. Москальової, І. Огієнка, Я. Яреми тощо. Питаннями моральної культури також завжди цікавилися як у зарубіжній, так і вітчизняній психології (І. Бех, Н. Чепелева Дж. Хілман, Г. Херханс, Е. Фромм, В. Франкл тощо), педагогіці (В. Сухомлинський) тощо.

Проте залишається відкритим питання, чи на сучасному етапі вітчизняні науковці продовжують дослідження аспектів моральної культури особистості. Наше дослідження показало, що ці питання досі залишаються в епіцентрі уваги вчених ХХІ ст. У нашому дослідженні ми спробуємо проаналізувати вартісні, як на нашу думку, праці деяких з них.

Високий рівень науковості у дослідженні окресленої проблеми засвідчує професор М. Савчин. Вченого цікавлять передусім духовні витoki моральної культури суспільства й особистості, методологічні контексти виховання моральної культури, питання мотивації відповідальної діяльності індивіда, а також спадкові чинники розвитку особистості, зокрема її здатності набувати справжню моральну культуру. У цьому сенсі нам надзвичайно імпонує думка вченого про здатність особистості ідентифікувати себе не лише із представниками свого етносу, а й усього людства, оскільки сьогодні світ динамічно

глобалізується, стає невідворотно «ближчим» для кожної людини. М. Савчин доводить, що сучасна людина не має права втратити свої автентичні здатності: віру, надію, любов, здатність творити добро, здатність до творчої діяльності [6]. Надто важливим у набутті здатності до моральної культури є постійна праця особистості над собою. Це означає, що особистість має бути здатною до самовизначення, забезпечення особистісного зростання, саморегуляції та самореалізації. Крім того, рівень моральної культури особистості визначається і тим, наскільки вона здатна до внутрішніх переживань, мислення, рефлексивної дії тощо.

В. Малахов розглядає моральну культуру особистості через призму головних категорій етики: обов'язок, відповідальність, честь і гідність людини, її совість, свідомість і самосвідомість, вчинок і діяльність тощо. Особливе місце у структурі моральної культури у науковому аналізі вчений надає поняттям «толерантність», «повага», «співчуття», «добро», «милосердя», «любов» та ін. Не менш важливим, на нашу думку, є і те, що учений-етик акцентує на винятково важливій ролі культури спілкування у відносинах між людьми. Він пише, що сьогодні ми маємо підстави говорити «...про своєрідний «комунікативний поворот» не лише у філософії XXI століття, а й у людській культурі загалом, поворот, котрий, як ми бачили, спонукає до поглиблення уявлень про людинотворчу роль спілкування в найрізноманітніших її проявах» [2, с. 313].

Привертає увагу монографічне видання Л. Москальової «Виховання у майбутніх учителів морально-етичної культури: теоретичний та методичний аспекти» [3]. Вчена простежує розвиток моральної культури в Україні і здійснює ґрунтовний аналіз виховання морально-етичної культури особистості в сучасних умовах роботи вищих навчальних закладів. Надзвичайно ціннішим, на нашу думку, є і те, що автор розробила та зарепрезентувала систему виховання морально-етичної культури майбутнього учителя, вибудувала модель цього виховання, а також запропонувала умови впровадження авторської системи виховання. Оскільки праця носить експериментальний характер, то це дозволяє вченій дійти висновків важливих для педагогічної практики, зокрема: а) необхідності більш активного протистояння професорсько-викладацького складу,

адміністрації, громадськості різним проявам антикультури, агресії, як з боку студентів, так і педагогів; б) узгодити взаємовідношення між системою навчання і виховання. «У вищій освіті гіпертрофована навчальна функція, а, як відомо, навчання майбутніх педагогів має не тільки орієнтувати на підготовку до роботи в умовах сучасних технологій, на споживання великої кількості інформації, але сприяти їхньому виходу на новий рівень морально-етичної культури, що відповідає розвитку цих технологій і поступовому відкриттю змісту тих або інших текстових повідомлень. Отже, зневага до впровадження культури, застосування науки, наукових досліджень без опори на етичні й моральні повчання призводить до глобальних катастроф, ставить існування людства під загрозу. Саме тому велика увага повинна приділятися освіті моральній, яка має започатковуватись у педагогічних вузах країни» [3, с. 422 – 423]; в) виховання моральної культури є специфічною діяльністю, алгоритм реалізації якої повинен бути не лише доцільним з практичної точки зору, а й засновуватися на загальнолюдських та загальнонаціональних цінностях [3, с. 423 – 424]; г) реалізація процесу виховання морально-етичної культури майбутніх учителів неможлива без розробки і впровадження їх у певну систему професійної підготовки, оскільки у подальшій практичній діяльності педагогові необхідно взаємодіяти з різними людьми при вирішенні різноманітних справ [3, с. 424].

Суттєвий внесок у розробку проблеми моральної культури здійснила М. Сітнікова, яка висвітлила методологічні засади формування моральної культури особистості, простежила її взаємозв'язок з професійно-педагогічною самореалізацією викладача сучасної вищої школи, обґрунтувала педагогічні умови продуктивного формування моральної культури педагога засобами сучасних інноваційних технологій. Вчена також дослідила основні суперечності, характерні для процесу виховання моральної культури викладача вищої школи та здійснила обґрунтування найбільш вірогідних шляхів їх розв'язання [7].

У дисертаційному дослідженні А. Павленко розкриває можливості формування моральної культури учнів професійно-технічних навчальних закладів у процесі вивчення предметів суспільно-гуманітарного циклу [5]. Автор на основі системного, діяльнісного та культурологічного підходів доводить, що функції

суспільно-гуманітарних дисциплін у формуванні загальнокультурної компетентності, у тому числі й моральної культури учнів, є визначальними. Натомість не всіма керівниками закладів ПТО на належному рівні це усвідомлюється. Вчена у своєму дослідженні визначає сутність, структуру, критерії та показники загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів, а також обґрунтовує доцільні шляхи впровадження структурно-функціональної авторської моделі формування цього феномену у навчально-виховний процес [5, с. 8 – 10].

Формування моральної культури молодших школярів засобами етнопедагогіки знайшло своє відображення у дисертаційній праці О. Гордійчук [1]. Вчена акцентує увагу на тому, що світогляд молодших школярів ще значною мірою не сформований, а тому вчитель має бути максимально уважним до кожного вихованця, він має добре знати сімейні традиції дитини, релігійні уподобання, враховувати не лише розумовий, а й почуттєвий розвиток дитини.

Серед дисертаційних досліджень, присвячених окресленій нами проблемі вирізняються і ті, що розкривають специфіку вияву моральної культури у різних сферах діяльності особистості: військова сфера; медична сфера; сфера права; торгово-економічна сфера та ін. До них відповідно відносимо: Т. Ісаєнко, С. Крук, Н. Тимченко, М. Левина, О. Денищик, І. Марчук, Л. Бурдейна та ін.

Отже, проаналізований матеріал свідчить, що сучасна наука має представників, які намагаються боротися з кризою моралі. Все частіше в гуманістиці можна побачити монографічні видання та дисертаційні дослідження з проблем моральної культури та вихованості. Оскільки на сьогодні моральні цінності дуже рідко є предметом поваги, тоді є гостра причина все активніше обговорювати та досліджувати цю проблему, знаходити шляхи вирішення проблеми моральної деградації.

Література:

1. Гордійчук О. Моральне виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / О. Є. Гордійчук. – Тернопіль: Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2008. – 280 с.
2. Малахов В. Етика: курс лекцій. 4 видання / В. Малахов. – К.: Либідь, 2002. – 382 с. с. 313
3. Москальова Л. Виховання у майбутніх учителів морально-етичної культури: теоретичний та методичний аспекти: монографія / Л. Ю. Москальова. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. – 464 с.
4. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / Іван Огієнко. К.: Фірма «Довіра», 1992. – 141 с.
5. Павленко А. Формування загальнокультурної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів у процесі вивчення предметів суспільно-гуманітарного циклу: автореф. дис. ... канд. наук: 13.00.04 / А. Павленко; Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2015. – 20 с.
6. Савчин М. Здатності особистості: монографія / М. Савчин. – К.: ВЦ «Академія», 2016. – 288 с.
7. Ситникова М. Формирование культуры профессионально-педагогической самореализации преподавателя высшей школы: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Ситникова М. И. : ГУО ВПО «Белгородский ун-т». – Белгород, 2008. – 406 с.

Груєва О.В.,
аспірант,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»

ПОЛІТИЧНИЙ СТРИТ-АРТ ЯК ПРОЯВ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ АКЦІОНІСТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Поява політичного стріт-арту засвідчує, що у XXI столітті методи засвоєння людиною вимог ролевої поведінки, політичних цінностей і орієнтирів стрімко модернізуються. Стріт-арт – один із проявів постмодерну, коли практикуються креативні форми політичної активності, виникають нові формати політичної поведінки. Політичний стріт-арт як новітня форма політичної дії створює ефект емоційної підзарядки та відчуття спільної справи, разом із тим дає змогу учасникам відволіктись від буденності. Він доводить, що сучасна політична дія має бути емоційно забарвленою, щоб бути ефективною.

Представники політичного стріт-арту кермуються ідеєю, що «на війні діють всі засоби», а тому хтось бере до рук зброю, а хтось - фарбу. Політичний стріт-арт – своєрідний дух часу, свіже віяння, додатковий комунікативний плацдарм, засіб мистецької боротьби. Майстри політичного стріт-арту освоюють сірі стіни міст, руйнуючи авангардними малюнками соціальні шаблони та політичні авторитети, Цей вид художньої практики є відповіддю на виклики, що надходять людині від урбаністичного середовища.

Публічні простори населених пунктів (особливо великих міст) зазвичай стають територіями, якщо не відкритих конфліктів, то територією потужних метаморфоз. «Битва» за простір важлива та стратегічна, бо мова йде не тільки про простір публічний, а про простір для спротиву. Політичне вуличне мистецтво стріт-арту розглядається як майданчик, який знайомить перехожих із новими політичними реаліями. Стріт-арт особливо увиразнюється під час різноманітних криз, конфліктів; тоді він стає своєрідним висловлюванням політичної позиції, перетворює публічні місця в простір декларації своїх позицій. Стріт-артери звертаються до сили фарб, трафаретів, гасел, щоб озвучити певні ідеї.

Політичне вуличне мистецтво визначається естетичною та ідеологічною конфронтацією з владним середовищем і наративами в державі, особливо у кризові періоди. Вуличне мистецтво постає як візуалізована історія альтернативних сил, своєрідних опис соціальної тканини поселення, відображає рівень соціально-політичної напруженості. Стріт-арт формує один із нових режимів міської свободи. Він, як візуальне деформування міського простору,

документує, архівує та відображає середовище, для котрого характерне зростання нерівності, соціальна невизначеність, маргіналізація тощо. Вуличне мистецтво виконує завдання формування суспільної думки. Це децентралізована, демократична форма, у якій контроль за змістом здійснюють самі автори.

В очах громадськості стріт-арт сприймався довгий час як маргінальне явище, яке засуджувалося. Але аналіз соціального середовища політичних стріт-артерів, проведений грецькою дослідницею М. Цилімпуніді, засвідчив, що стріт-арт практикує насамперед освічена молодь 25-35 років, із уже сформованими політичними установками, вихідці з благополучних сімей, які мають стабільний, зазвичай середній, дохід, хорошу освіту та робоче місце [1, с. 227]. Це суперечить домінуючій у громадській думці уяві про вуличне мистецтво як реакцію незадоволеної, розчарованої молоді, своєрідних антисистемних бунтарів.

Стріт-арт є політично мотивованим вуличним мистецтвом, хоч за характером може бути як політичним, так і аполітичним. Він стає маркером альтернативної думки. Політичний стріт-арт є своєрідною спробою репрезентувати соціальний протест чи політичну ідею, тобто «перевести» політичну дію на мову метафор і символів, донести її у простір художньої комунікації, наситити додатковими культурними кодами та смислами. Конкретна ситуація задає рамки особливого смислового простору, інтерпретацією якого займається стріт-артер, а його акція слугує своєрідним катализатором уваги до суспільно значимої проблеми.

Вуличне мистецтво відзначається демократизмом, широтою творчості, великою кількістю сюжетів, використанням елементів гумору та сатири. Для політичного стріт-арту характерна яскрава спрямованість на глядача, комунікаційна природа його створення та існування, що у сукупності з вищевикладеними чинниками надає йому безперечних ознак видовищності та запам'ятовуваності. У роботах відомих стріт-артерів можна знайти явні відсилання до найрізноманітніших ідеологій: анархізму, анти- та альтерглобалізму, антифашизму; стріт-арт протестує проти воєн, расизму,

гомофобії та інших форм дискримінації, порушень прав людини, ігнорування проблем біженців. Стріт-арт завжди реагує на резонансну подію, наприклад, сплеск стріт-артової активності викликав теракт 11 вересня 2001 року, розстріл учасників Революції Гідності, вбивства цивільного населення у сирійському Алеппо і т. д.

Відтак, стріт-арт як вид вуличного мистецтва виявляє цікаві політичні інтенції (наміри) та часто використовується у рамках неформальної громадянської активності. Політичний стріт-арт - ситуативний, часто виконаний у недосконалій художній техніці, у значній кількості випадків – анонімний. Утім, ця форма урбан-мистецтва наділена потужними засобами впливу на глядача.

Література:

1. Цилимпуниди М. Если бы эти стены могли говорить»: стрит-арт и городская идентичность в Афинах времен кризиса / М. Цилимпуниди // *Laboratorium*. - 2015. - № 7 (2). - С. 226-230.

Асауленко У.Т.,

студентка,

Львівський державний університет

безпеки життєдіяльності

Науковий керівник:

Шерман О.М.,

доктор політичних наук, доцент,

Львівський державний університет

МАДОННА – ЖІНКА, ЯКА СТВОРИЛА СЕБЕ З НУЛЯ

*Я свій власний експеримент, і свій же
шедевр*

Мадонна

В сучасному світі формування іміджу є важливою складовою успіху, особливо у шоу-бізнесі. Вдало створений імідж дозволяє актору чи виконавцю протягом тривалого часу бути зіркою і мати мільйони прихильників. Наочним доказом цього є творча біографія американської співачки Мадонни, імідж якої відомий не менш, ніж її творчість. Багато разів скептики пророкували Мадонні захід її слави, однак в свої 58 років вона і не думає йти зі сцени. У творчому житті Мадонни були і злети і падіння, але вона стала однією з найяскравіших і неповторних зірок в історії поп-музики. У своїй роботі я хотіла б розповісти про шлях створення її образу «Королеви поп-музики».

Мадонна з самого початку кар'єри сміливо використовувала релігійні теми та образи, відстоюючи при цьому право жінок вільно проявляти свою сексуальність. Вона могла з'явитися на екрані у провокаційному одязі з великим хрестом на грудях. Відверті фотосесії, які працювали на культ сексуальності, у поєднанні з якісною музикою швидко виокремили співачку з-поміж інших зірок. Водночас її скандальний імідж викликав суперечності з католицькою церквою та звинувачення в аморальності зі сторони ЗМІ.

Але сама Мадонна каже так: «Те, що я показала людям своє тіло без одягу, не означає, що я оголила кожний дюйм своєї душі» [2]. Для співачки епатаж був засобом привернення уваги, не більше. Так, під час концертного туру 2006 року Мадонна на кожному концерті повторювала скандальний трюк з підвішуванням на величезному католицькому хресті зі скла під час виконання «Live to Tell».

Ця пісня присвячена глобальним проблемам людства, в тому числі боротьбі з ВІЛ/СНІД. Як відомо, католицька церква до 2010 р. не схвалювала використання презервативів - одного з головних засобів проти ВІЛ-інфекції. Відповідно, шоу Мадонни з використанням католицької символіки було спрямоване на вирішення подібних протиріч.

Якщо інші зірки прагнуть розважити слухача/глядача, то Мадонна вміло використовує свою популярність і фантазію для вираження культурних і політичних поглядів. Хто ще міг приїхати в Стамбул і влаштувати стриптиз прямо на сцені під схвальні вигуки чоловіків, які за пару годин до цього шипіли на кожну жінку без паранджі?

У 2003 році співачка виступила проти війни в Іраку, знявши кліп за участю танцівниць в формі кольору хакі. У кадрах при цьому миготіли трупи американських військових і навіть двійник Джорджа Буша. Трохи пізніше в одному з інтерв'ю Мадонна порівняла колишнього президента з Саддамом Хусейном.

Також Мадонна не забуває і про благодійність. Після землетрусу на Гаїті в 2010 році співачка перерахувала 250 000 доларів до фонду постраждалих. До того ж вона бере активну участь у відродженні африканської республіки Малаві, звідки родом її прийомні діти.

Якщо активна соціальна позиція Мадонни залишається незмінною, то її зовнішній вигляд зазнав багато змін. На початку кар'єри вона використовувала образ вуличного дівчиська з великою кількістю дешевих прикрас. Потім вона прагнула бути схожою на Мерілін Монро і перетворилася на сексуальну білявку у вечірніх сукнях. Зараз Мадонна стала більш розсудливою, а її образ – менш епатажним. Вона більше не влаштовує громадських скандалів, підтверджуючи імідж самодостатньої і спокійною жінки.

Леді, яка зробила себе сама, не хоче зупинятися на досягнутому. «Я свій власний експеримент, і свій же шедевр», - заявляє вона [2]. Одне з її завдань – довести умовність поняття «вік». Мадонна виглядає і вбирається по-іншому, ніж жінки її віку, демонструючи, що людині стільки років, на скільки вона себе відчуває.

Важко залишатися скромною, непомітною «сірою мишкою», якщо ти - найбільш успішна співачка, яка встановила рекорд з продажу своїх записів - більше 250 мільйонів екземплярів альбомів і 100 мільйонів синглів.

«Королева поп-музики» - так звать її шанувальники. Можна довго міркувати про епатажні витівки Мадонни, але одного у неї не відняти: її імідж органічно доповнює музику. Співачка завжди була щирою, відкритою і вірною своїм переконанням: кожен її божевільний жест на сцені і поза нею лише підкреслював ідеї, висловлені в піснях.

Література:

1. Ромов Г. Мадонна: початок вартістю 37 доларів : [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://jeart.com.ua/people/sub160>.
2. Мадонна. Редкие высказывания и цитаты (ч.1) : [Електронний ресурс]// Режим доступу: http://www.spletnik.ru/blogs/pro_zvezd/18662_madonna_redkie_vyskazyvaniya_i_citaty_ch1.
3. Как менялась Мадонна на протяжении полувека : [Електронний ресурс]// Режим доступу: http://www.topnews.ru/photo_id_6727_8.html.

Федюк О.А.,

студентка,

Вижницький коледж прикладного мистецтва

ім. В.Ю.Шкрібляка

Науковий керівник:

Гринюк Г. М.,

викладач,

Вижницький коледж прикладного мистецтва

ім. В.Ю.Шкрібляка

ВПЛИВ МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Сьогодення дивує стрімким розвитком комп'ютерних технологій, вражає кількість та якість сучасних «гаджетів». Молодь не уявляє свого життя без

ноутбуків, смартфонів та планшетів, а використання інтернет-ресурсів стало для нас щоденною звичною справою. Адже за допомогою пошукової системи за лічені секунди людина має змогу знайти необхідну для неї інформацію, не прикладаючи для цього великих зусиль. Це благо розвитку цивілізації значно полегшило нам життя –тепер ми здатні, не виходячи за межі свого дому, забезпечити себе всім необхідним, організувати своє дозвілля, працювати через віддалений доступ, не перебуваючи в робочому кабінеті.

Якихось десять –двадцять років тому теперішні можливості здавались нездійсненними –тепер це настільки звичні речі, що складається враження, ніби так було завжди.

Але все ж є речі, що не залежать від розвитку технологій, вони не втрачають своєї цінності з часом, швидше навпаки. Це витвори мистецтва. Ніхто не сперечатиметься, що неможливо бути байдужим до творчості Ван Гога, Клода Моне, Сальвадора Далі, Рембрандта, Брейгеля, Левітана.

Картини художників-класиків мають не тільки естетичну цінність, а й завдяки своїй магнетичній енергетиці не залишають байдужими як знавців так і пересічних споглядальників.

Мені подобаються пейзажі, особливо морські, які особливо чітко передають силу стихії підчас шторму, чи непорушність морської поверхні в штиль, щедро забарвленої першими променями сонця, що сходить. Споглядаючи такі роботи, ніби переносишся на морське узбережжя, відчуваєш рух морського повітря, його запах. Передати точність форм, кольорів можна завдяки ретельному вивченню технік, передати ж характер стихії, її силу, динаміку –передбачає наявність неабиякого таланту.

Також мені імпонують картини сучасного художника Євгенія Лушпина. Хоча в його роботах конкретного сюжету немає, але дивлячись на них, захоплюєшся як майстерно він зображує місто. Особливо подобається кольорова гама, в якій виконані його роботи.

Сучасне образотворче мистецтво захоплює різноманітністю технік, матеріалів, також їхнім унікальним поєднанням. Але енергетика сучасних

картин також надихає, наповнює наш внутрішній світ, збагачує позитивними емоціями, чи навпаки напружує, вселяє неспокій.

Здатність передавати крім зображення ще й характер, емоції, подекуди навіть іронію притаманне багатьом поколінням художників, тож доцільно цікавитись творчими здобутками людства, адже гармонійний розвиток особистості є неможливим без долучення до культурного спадку.

Але це не означає, що кожную роботу художника можна віднести до цього культурного спадку. Дивлячись на деякі роботи сучасних експресіоністів, крім хаосу кольорів, важко розгледіти саму суть, ідею картини. Трапляються і такі роботи, де декілька кольорових плям і пара ліній (або ще гірше –полотно просто покрите одним кольором) називають вершиною сучасного мистецтва. Якщо це справді вершина мистецтва, то яку ідею воно може донести до свідомості людини? Нічого не донесе...Крім емоцій. Але не завжди емоції від таких картин бувають позитивними. Навпаки: хаос на картині може змусити людину відчувати тривогу.

Якщо вже говорити про емоції, то найкраще, на мою думку, людиною сприймаються пейзажі, так як природа завжди налаштовує на спокій. В пейзажах не часто зустрінеш «крикучі» кольори, (використовують їх не часто і тільки для акценту), на таких картинах у будь якому випадку не побачиш речі, які можуть викликати огиду.

Тому милуватись треба тими картинами, які несуть в собі якусь ідею, символізують щось, до чогось закликають, або хоча б не напружують і не наштовхують на негативні думки.

Так як мистецтво практично постійно оточує людину, то воно безпосередньо впливає на її самопочуття та настрої . Тому не рідко люди приходять на художні виставки, в галереї для того, щоб розрядити себе і почерпнути натхнення бо знають, що правильне мистецтво не матиме на них негативного впливу.

Але образотворчим мистецтвом можна не тільки милуватись, його можна самостійно створювати. Це приносить не менше задоволення. Таким чином можна позбутись стресу, негативних емоцій (яких за весь день накопичилось не

так аж і мало), корисно провести своє дозвілля і прикрасити сірі стіни своєї кімнати. Навіть якщо немає кому розповісти те, що тобі дійсно важливе, поділитись своїми проблемами, то все це можна вилити на папір, проявити всю свою фантазію і забарвити все в кольори залежно від настрою.

За допомогою мистецтва можна показати свою індивідуальність, цим самим зацікавити інших людей і знайти друзів та однодумців (мистецтво зближає), можна просто провести своє дозвілля, малюючи те, що тобі дійсно подобається, а можна і все своє подальше життя пов'язати із прекрасним.

Тобто мистецтво може вирішити і одну з найбільших проблем молоді, знайти те, чим людина займатиметься все своє життя, обрати собі професію.

Звісно, це не так легко, реалізувати себе як художника або людину, чия професія пов'язана з мистецтвом, але ,якщо це можливо, то варто спробувати. Адже працювати на роботі, яку ти любиш, це справді круто. Мабуть, це мрія кожного, робити те, що ти любиш і водночас заробляти собі на життя.

Отже, мистецтво завжди допоможе реалізувати людину в житті як особистість, знайти друзів, провести вільний час.

Ковальська Х.О.,
Вижницький коледж прикладного мистецтва
ім. В.Ю.Шкрібляка

КРИЗЬ ЛІНЗИ ЧАСУ: ВПЛИВ ЧАСУ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Все рухається по спіралі, повертається на крузі своя. Закони фізики говорять: «Любе тіло, яке рухається , створює гармонійні коливання».

Рухаючись по своїм орбітам, планети створюють коливання в просторі. Їх частота дорівнює числу повних циклів, здійснених за одиницю часу. Величина, обернена частоті, називається періодом. Саме ці закони використовують астрономи, додаючи і віднімаючи фази та антифази і порівнюють їх з частотами планет в момент народження людини. Момент народження є своєрідним унікальним паспортом людини, в якому кожна планета вносить свою унікальну частоту, яка впливає потім на нашу взаємодію і резонанс з оточуючим світом. Тому кожна людина, як епоха, відповідає своєму часу і місцю в просторі.

Мистецтву також притаманна циклічність. Напряма, який поширений зараз – примітивізм, дуже подібний на доісторичне мистецтво - наскальний живопис. А це свідчить про те, що культурологічне коло замкнулось і має відбутись перехід на новий рівень. Усі надбання минулого і сьогодення готують ґрунт для переходу і стануть основою для розвитку мистецтва та культури на ще вищому рівні.

Практикою доведено, що енергія людини, її думки, слова, а також музика впливають на молекулярну структуру води, яка складає 70% нашого тіла і покриває таку ж кількість поверхні Землі. Вплив енергетики на матеріальну структуру доведений і науковими дослідженнями за допомогою електронного мікроскопа, спеціальних чутливих сенсорів.

Спробую пояснити сторону сучасного мистецтва, яке пройшло стадію трансформації сприйняття від естетики до енергетики. Цією стадією був двадцятий вік. Естетика – це оригінальний стиль художника, його почерк. Мистецтво Рубенса... Якщо ми говоримо про витвори мистецтва, то під словом естетика маємо на увазі форму, зовнішні якості даного витвору.

Енергетика-це відчуття, настроїв, непомітний дотик, це відмінна хвиля , яку ми отримуємо від об'єкту мистецтва. Енергетика буває

різною. Але , вцілому, вона ділиться на гнітючу та життєстверджуючу. Наприклад, картини Левітана наповнені свіжістю та внутрішнім сильним рухом. Побувши деякий час біля картини, глядач візуально може відчутти природу, віяння свіжого повітря чи спеку. Глядач сповнюється енергетикою реальності. Це одна з вершин реалізму

Другий приклад-картини Модільяні. Вони не є реалістичним поданням природи,

але, тим не менше, внушають глядачу приємну енергетику. Модільяні добився сильної за звучанням мелодійної лінії , посилив ступінь поетичної складової та ноти колориту композиції. Стався перехід від сприйняття людиною зовнішніх якостей витвору мистецтва до його внутрішнього стану. Головне те, що енергетика стає важливіше естетики. Це означає, що витвір мистецтва уже оцінюється не тільки з точки зору художніх характеристик, але й з

точки зору деякого внутрішнього підтексту, який не читається оком, не може пояснюватись з деякої раціональної сторони, а просто відчувається людиною. Поки що людина не може дати оцінку внутрішній стороні живопису. Можливо, у майбутньому вчені створять прилад, який скануватиме витвір мистецтва та вимірюватиме його на ступінь сили енергетики. Я думаю, що мистецтво майбутнього уже взяло вектор на формування певної енергетики.

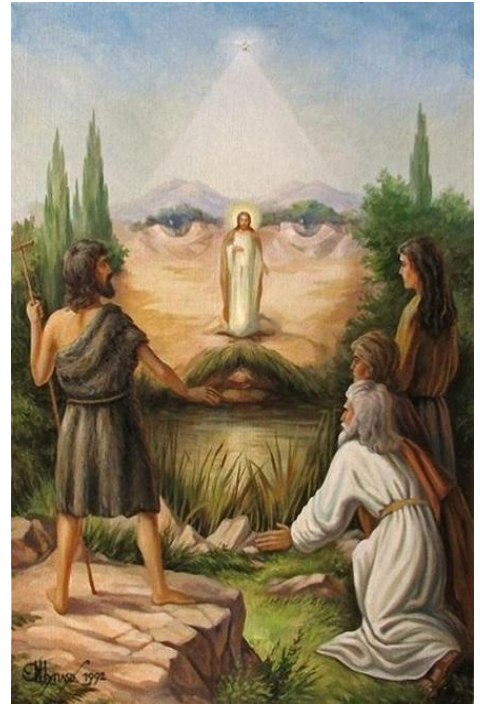
Сьогодні для сучасного художника, незалежно від жанру, ціллю є не передача зовнішніх якостей природи чи ідей, а енергії, визначеного енергетичного руху – чи то поетичне, радісне, сумне, похмуре, чи позитивне.

Якщо формувати роботу в негативному стані, мистецтво піде в деструктивному векторі. Картина почне видавати негативну енергетику. Вибір енергетики, яку

художник виливає в свою роботу, характеризує його як позитивного чи менш позитивного .

Тобто, мистецтво як людина, має не тільки зовнішню сторону – гарне чи не дуже, але і внутрішній стан . Зараз ступінь майстерності також важлива, але внутрішня сторона мистецтва набула більшого значення , ніж це було раніше. Це не тільки естетична прикраса інтер'єру, оригінальні дрібнички - це являється стабілізатором, акумулятором якоїсь визначеної енергетики. Картина видає хвилю і підтягує до себе подібні хвилі. Таким чином, створюється атмосфера, яка збирає і випромінює певний тип енергії. Якщо картина несе в собі негативну енергетику, відповідно вона буде тягнути подібну до неї енергію. В цьому сенс і для художника - появляється визначений критерій, який передбачає пошук гармонії в своєму мистецтві замість того, щоб іти в нікуди.

Література:

1. Желібо С.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник – К.: Каравела, 2002. -327с.
- 2,Бердяев Н. А. Дух и реальность. Основы богочеловеческой духовности // Бердяев Н.А. Философия свободного духа. - М.: Республика, 1994. - С.364-462.
- 3.Бодрийяр Ж. Прозрачность зла. - М.: Добросвет, 2000. - 260 с.
- 4.Дельоз Ж. Суспільство контролю. Post scriptum // Література Плюс. - 1999. - № 14. - С. 6-7.
- 5.Ясперс К. Истоки истории и ее цель // Ясперс К. Смысл и назначение истории. - М.: Республика, 1994. - С. 28-286.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Коваль Г. В.,
доктор наук з державного управління, професор,
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Проблема практичної підготовки та професіоналізму майбутніх соціальних працівників є найбільш актуальними проблемами для майбутньої та сучасної Української держави.

Феномен професіоналізації висвітлювали у своїх працях В. Бакуменко, М. Іжа, О. Д. Лазор, О. Я. Лазор, В. Луговий, П. Надолішній, Н. Нижник, О.Оболенський, В. Олуйко, О. Турчинов, С. Черноног та інші науковці. Соціологічному аналізу професіоналізму та процесу професіоналізації присвячені роботи Т. Л. Олександрової, В. Л. Погрібної, С.Г.Струмиліної, В.А. Цвик та інших.

В педагогічній науці та практиці йде пошук шляхів оптимізації процесів навчання соціальній роботі, звертається увага на аналіз і вивчення зарубіжного досвіду та можливостей його використання у створенні систем підготовки соціально-педагогічних кадрів.

У процесі оволодіння спеціальністю соціального працівника теоретичні знання обов'язково повинні підкріплюватись практичними навичками, отриманими безпосередньо на місцях роботи майбутніх фахівців, при залученні їх до виконання реальних професійних завдань. Тому проходження різних видів практики в процесі навчання є важливою складовою всього освітнього процесу майбутніх соціальних працівників, що передбачає застосування теоретичних

знань, набутих при вивченні відповідних предметів для вироблення конкретних навичок на практиці.

Посилення уваги до практичної підготовки соціальних працівників обумовлено рядом обставин: побудовою в Україні громадянського суспільства – суспільства соціальної справедливості, яке потребує спеціалістів, здатних забезпечувати соціальний баланс; приєднанням України до Болонського процесу, де питання про якість практичної підготовки постає на новому, більш високому рівні [2].

Практична підготовка відіграє важливе значення у становленні майбутнього професіонала, тому вона вимагає постійного удосконалення видів, етапів, технологій і методів її організації. Удосконалення практичної підготовки майбутніх соціальних працівників повинно базуватися на основі гуманістичних підходів до навчального процесу, в межах яких головними механізмами удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців розглядається індивідуальне і диференційоване навчання, яке охоплює використання індивідуальних нормативів, посилення позитивної мотивації до навчання, активізацію творчого потенціалу студентів, стимулювання потреб у постійному професійному й особистому самовдосконаленні [1, с. 132].

Очевидно, що ефективність діяльності соціальних служб багато в чому визначається рівнем підготовленості і професійної компетентності кадрового складу. Ефективність професійного становлення студента безпосередньо залежить від потреби у співпраці кожної з сторін, наявності бажання і вміння передавати наявні знання, вирішувати існуючі проблеми [2].

У період практики найбільш інтенсивно відбувається процес формування професійних умінь і навичок. Цьому сприяють умови, максимально наближені до майбутньої професійної діяльності. Фактично, практика являє собою організацію самостійної практичної діяльності, спрямованої на вирішення конкретних професійних завдань.

Одним з основних принципів організації практики є її систематичність, безперервність і зв'язок з вивченням теоретичних курсів. Практика організується і проводиться цілеспрямовано, з ускладненням її змісту і завдань

від курсу до курсу, послідовним забезпеченням наступності методів і засобів її організації, керівництва практичною роботою студентів [4].

У процесі практики встановлюються зв'язки між соціальним закладом і вищим навчальним закладом, що, з одного боку, допомагає впровадженню нових елементів у діяльність соціальних закладів, з іншого — сприяє вдосконаленню навчальних планів і програм практики з підготовки спеціалістів.

Формування умінь і навичок соціальної роботи — цілісний процес, який включає такі компоненти: усвідомлення студентом-практикантом значимості професійних умінь і навичок у діяльності соціального працівника, знання їх системи й обсягу, необхідних соціальному працівнику в сучасних умовах; знання способів оволодіння професійними вміннями і навичками; виконання конкретних завдань з оволодіння вміннями і навичками; контроль і аналіз рівня сформованості умінь, коригування їх у разі необхідності.

У процесі проходження практики в соціальних установах різного типу студенти-практиканти разом із соціальними працівниками бази практики забезпечують роботу в найрізноманітніших напрямках.

Отже, підсумовуючи вищевикладений матеріал, можна зазначити, що наступність і технологічність практичної підготовки майбутніх соціальних працівників відіграє важливе значення в напрямі становлення їх як професіоналів, засвоєнні професійно важливих знань, умінь та навичок.

Перспективним напрямом підвищення якості практичної підготовки соціальних працівників є взаємодія в області розробки та реалізації міжнародних проектів, що дозволяють вітчизняним фахівцям освоювати конкретні технології та успішно їх застосовувати зарубіжними колегами. Прикладом такої співпраці може служити впровадження і апробація технології польової роботи, яка дає можливість створення відсутнього в сучасних умовах механізму надання соціальної допомоги вразливим групам дітей та молоді, а також технології роботи з людьми похилого віку [4].

Професійна підготовка фахівця із соціальної роботи основана на кваліфікаційних вимогах, що поєднують у собі сукупність професійних вимог,

характеристик, показників, цінностей, ролей, функцій тощо. Фахівець в галузі соціальної роботи має знати поняття і категорії, принципи та закономірності, форми та рівні соціальної роботи, специфіку пізнання, прогнозування і проектування соціальної роботи, сутність, зміст, інструментарій, методи та види соціальної роботи в різних сферах життєдіяльності та з різними особами та групами населення, професійно-етичні, організаційно управлінських та економічні засади та проблеми соціальної роботи, основи психології та ін.

Варто зазначити, що зміст професіоналізації полягає у засвоєнні індивідом певної системи знань, норм, цінностей, які дозволяють йому стати висококваліфікованим працівником.

Роки навчання у ВНЗ – важливий етап у професійному становленні особистості. В цей період починається засвоєння професійної ролі, відбувається первинна професійна адаптація. Майбутній фахівець у своєму розвитку проходить шлях від початкового інтересу і загального позитивного ставлення до професії, до оволодіння професійними знаннями, усвідомлення змісту і цілей професійної діяльності та ін.

Практика дає для студента систему можливостей, а саме: придбати первинний практичний досвід, познайомитися зі специфікою майбутньої професії та більш свідомо підходити до вивчення спеціальних дисциплін, оволодіти передовими методами діяльності, познайомитися з виробничими процесами, безпосереднє спілкування з професіоналами-практиками - фахівцями вищої категорії у виробничих умовах, перевірити свої знання, навчитися приймати правильні рішення в тій чи іншій виробничій ситуації тощо.

Література:

1. Куличенко Р. М. Социальная работа и подготовка социальных работников в современной России. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 1997. – 288 с.

2. Новые социальные технологии в сфере работы с молодежью и пожилыми людьми: Материалы 1 Междунар. науч.-практ. конф. – Иваново. Иван. гос. ун-т, 2003.

3. Попова Т.С. Організація та проведення дослідницької практики студентів спеціальності «Соціальна робота». – Режим доступу: <http://bibl.kma.mk.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2006/50-37-21.pdf>

4. Попович Г. М. Практика – основа професійної підготовки спеціалістів соціальної роботи (Методична розробка). – Ужгород, 2001. – 40с.

5. Програма переддипломної практики студентів спеціальності «Соціальна робота» (освітньо-кваліфікаційний рівень: спеціаліст). – Режим доступу: <http://library.iapm.edu.ua/metod/2164.pdf>

Шерман О.М.,
доктор політичних наук, доцент,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ У СФЕРІ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Формування сприятливої суспільної думки та налагодження ефективної двосторонньої комунікації з громадськістю є однією з ключових умов успішної діяльності соціальних служб, однак розуміння важливості цього напрямку роботи не означає відсутності комплексу серйозних проблем у сфері PR, обумовлених різними чинниками – соціальними, психологічними, фінансовими. Як одноставно зазначають сучасні українські дослідники, рівень інформування населення про діяльність соціальних служб в цілому та про окремі напрямки їхньої роботи є недостатнім. Так, лише 56% мешканців Харкова змогли назвати державні соціальні організації та установи міста, а про недержавні знало лише 15% [1]. У Запоріжжі, за результатами дослідження О.А.Васильченко, 40%

респондентів — представників неповних сімей – оцінили власний рівень поінформованості про діяльність соціальних служб як низький, 44% – як середній, 12% взагалі нічого не знають про їхню діяльність. Не дивно, що більшість неповних сімей, згідно з результатами опитування (56%) не зверталися до жодної організації [2].

Спробуємо охарактеризувати сутність та причини основних проблем соціальних служб у сфері PR.

1. Недостатня інформованість цільових груп. Хоча в теорії у розпорядженні соціальних служб є усі можливі канали масової комунікації, на практиці цього різноманіття можливостей виявляється недостатньо. Найбільш соціально вразливі групи населення мають найгірші можливості доступу до сучасних ЗМІ та ЗМК, а в окремих випадках (напр., особи без постійного місця проживання) головним джерелом поширення інформації виступають неформальні канали комунікації.

2. Брак фахівців з паблік рилейшнз. Робота з громадськістю повинна займати важливе місце в маркетингу соціальних послуг, однак на практиці обсяг цієї роботи та її результативність визначається не лише наявністю чітко поставлених цілей, а й присутністю у кадровому складі організації осіб, які володіють достатніми знаннями та професійними навичками, щоб реалізувати ці цілі. На думку дослідників, серед причин, які ускладнюють впровадження паблік рилейшнз в діяльність заходів соціального захисту населення, одне з провідних місць посідають проблеми кадрового забезпечення [3].

Безумовно, керівництво соціальних служб може використовувати й зовнішнє консультування, звертатись до незалежних піар-структур, однак на практиці цьому перешкоджає наступна проблема, а саме – недостатнє фінансування.

3. Фінансові питання. Наприклад, 30 секунд реклами на телеканалі «1+1» у будній день коштує 6116 грн без урахування ПДВ у ранковий та денний час і доходить до 20412 грн у прайм-тайм, коли кількість глядачів найбільша [4]. Враховуючи, що однією з умов успішної піар-кампанії є її регулярність, нескладно підрахувати, що лише та частина цієї кампанії, яка передбачає

використання можливостей телебачення, обійдеться щонайменше у 200-300 тис. грн. Висока вартість ефірного часу – одна з причин, чому ми відносно рідко бачимо соціальну телерекламу.

4. Існування комунікативних та психологічних бар'єрів. Інформація, яку поширюють про свою діяльність соціальні служби, не завжди сприймається у повному обсязі через існування певних психологічних бар'єрів у цільових груп громадськості. Наприклад, консерватизм людей похилого віку часто призводить до скептичного ставлення до новацій та ускладнює сприйняття нової інформації.

5. Існування упереджень та негативних стереотипів. Величезна кількість упереджень та негативних стереотипів, властивих масовій свідомості, стосується як тих суспільних груп, які виступають об'єктами соціальної роботи, так державних органів та установ. Наприклад, більшість українців негативно ставляться до багатодітних сімей, вважаючи, що ідеальною кількістю у родині є двоє дітей. в українському суспільстві побутує уявлення, що 9 та більше дітей мають люди, які безвідповідально ставляться до своїх батьківських обов'язків [5]. Ще більш показовою є ситуація із захистом прав дітей. Як зазначають фахівці, однією з основних проблем, що виникають на шляху практичного запровадження в Україні ювенальної юстиції, є негативне ставлення до цього інституту з боку громадськості, ряду науковців, церкви та інших інституцій [6]. Ювенальну юстицію вважають засобом руйнування традиційної сім'ї та батьківського авторитету.

Упереджене ставлення до ювенальної юстиції як інституту, який ще тільки планується створити, співпадає з упередженим ставленням до інституту, який давно існує, тобто до сиротинців та інтернатів, причому негативні стереотипи стосуються не лише умов перебування, а й їх вихованців.

Отже, ми можемо зробити висновки, що на шляху налагодження ефективної діяльності у сфері PR перед соціальними службами стоїть чимало перешкод, пов'язаних як з їх фінансуванням та структурою, так і з соціально-психологічними характеристиками суспільства, зокрема, з існуванням тих настанов та інших феноменів масової свідомості, які безпосередньо впливають

на сприйняття інформації, пов'язаної з діяльністю соціальних служб.

Література:

1. Головій В. М. Взаємодія органів влади, ЗМІ та організацій громадянського суспільства в реалізації державної соціальної політики : [Електронний ресурс] / В. М. Головій. // Державне будівництво. – 2008. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2008_2_42

2. Васильченко О. А. Організація соціального захисту неповної сім'ї: теоретичний і практичний аспекти : [Електронний ресурс] / О. А. Васильченко //Грані. – 2013. – № 11. – С. 74-79. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2013_11_16.

3. Дударьов В.В. PR у закладах соціального захисту населення: постановка проблеми / В. В. Дударьов. // Грані : Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ, 2015. – № 3. – С. 79-83.

4. Телеканали «1+1 Медіа» оприлюднили розцінки на політичну рекламу : [Електронний ресурс]// Громадська організація "Телекритика. - 29 серпня 2014 року. – Режим доступу: <http://vybory.mediasapiens.ua/2014/08/29/telekanaly-1-1-media-oprylyudnyly-roztsinky-na-politychnu-reklamu/>.

5. Українці негативно ставляться до багатодітних сімей : [Електронний ресурс]//УНІАН. – Режим доступу: <https://health.unian.ua/country/125097-ukrajintsi-negativno-stavlyatsya-do-bagatoditnih-simey.html>

6. Закірова С. Ювенальна юстиція в Україні: проблеми, перспективи : [Електронний ресурс]//Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2734:yuvenalna-yustitsiya-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350

Кривачук Л.Ф.,
доктор наук з державного управління, доцент
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Правове регулювання суспільних відносин в Україні перебуває в стані трансформації, розвитку та вдосконалення. У цьому контексті особливої уваги в сучасних умовах потребує, власне сфера соціальної роботи, зокрема розробка та вдосконалення механізмів державного управління у цій сфері.

У науковій літературі поняття “механізми державного управління” є широкоживаним, однак зміст його трактують по-різному. Зокрема, на думку В. Бакуменка та В. Князева, “механізми державного управління” – це “практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей” [1, с. 116–117], за визначенням О. Радченко, “механізми державного управління” – це “системна сукупність інституцій, структур, послідовних дій, форм, станів і процесів у державі як продукт організованої людської діяльності, що має на меті реалізацію інтересів і потреб людей та розв’язання нагальних суспільно-політичних проблем за рахунок державного впливу й регулювання суспільної життєдіяльності на основі усталених суспільних цінностей, норм і правил; є формою реалізації функцій держави та має суб’єктом органи державного управління” [4, с. 68]. Таким чином, можна стверджувати, що механізм державного управління є складним системним утворенням, яке поєднує в собі різні складові та має свою специфіку у кожній конкретній сфері.

Доцільно зазначити, що до механізмів державного управління у сфері соціальної роботи належать: правовий, організаційний, інформаційний, громадський, фінансовий. Разом з тим, правовий механізм державного управління у сфері соціальної роботи, на наш погляд, є базовим, оскільки через законодавчі та інші нормативно-правові акти забезпечує законність,

легітимність державно-управлінської діяльності у сфері соціальної роботи, забезпечує основу й межі управлінського впливу держави, регулює взаємини у сфері соціальної роботи.

Основою правового механізму є нормативно-правове забезпечення, що сформоване низкою нормативно-правових актів, тобто актів правотворчої діяльності компетентних державних органів. У цьому контексті вважаємо за доцільне уточнити, що під “нормативно-правовим актом” слід розуміти “офіційний документ, прийнятий офіційними суб’єктами правотворчості, який встановлює, змінює або скасовує норми права” [2, с. 191].

Цілком слушно зазначає Л. Приходченко, що основу правового механізму становить юридичне визначення засобів, інструментів, процедури реалізації державної влади стосовно відносин:

1) між державною владою (державними органами) і суспільством, громадянами;

2) між органами влади з приводу розподілу повноважень, визначення їх правового статусу;

3) державними службовцями і громадянами, залученими до державно-управлінського процесу, як з приводу професійного виконання обов’язків державними службовцями, так і з причин звернення в державні органи для розв’язання своїх проблем [3, с. 62].

Специфікою правового механізму державного управління у сфері соціальної роботи є його комплексність і водночас різноаспектність, позаяк нормативно-правове забезпечення сфери соціальної роботи, зокрема соціальної роботи з різними групами клієнтів та у різних сферах їх життєдіяльності, охоплює різні сфери державної політики: освіту, охорону здоров’я, соціальний захист, профілактику девіантних проявів та явищ тощо.

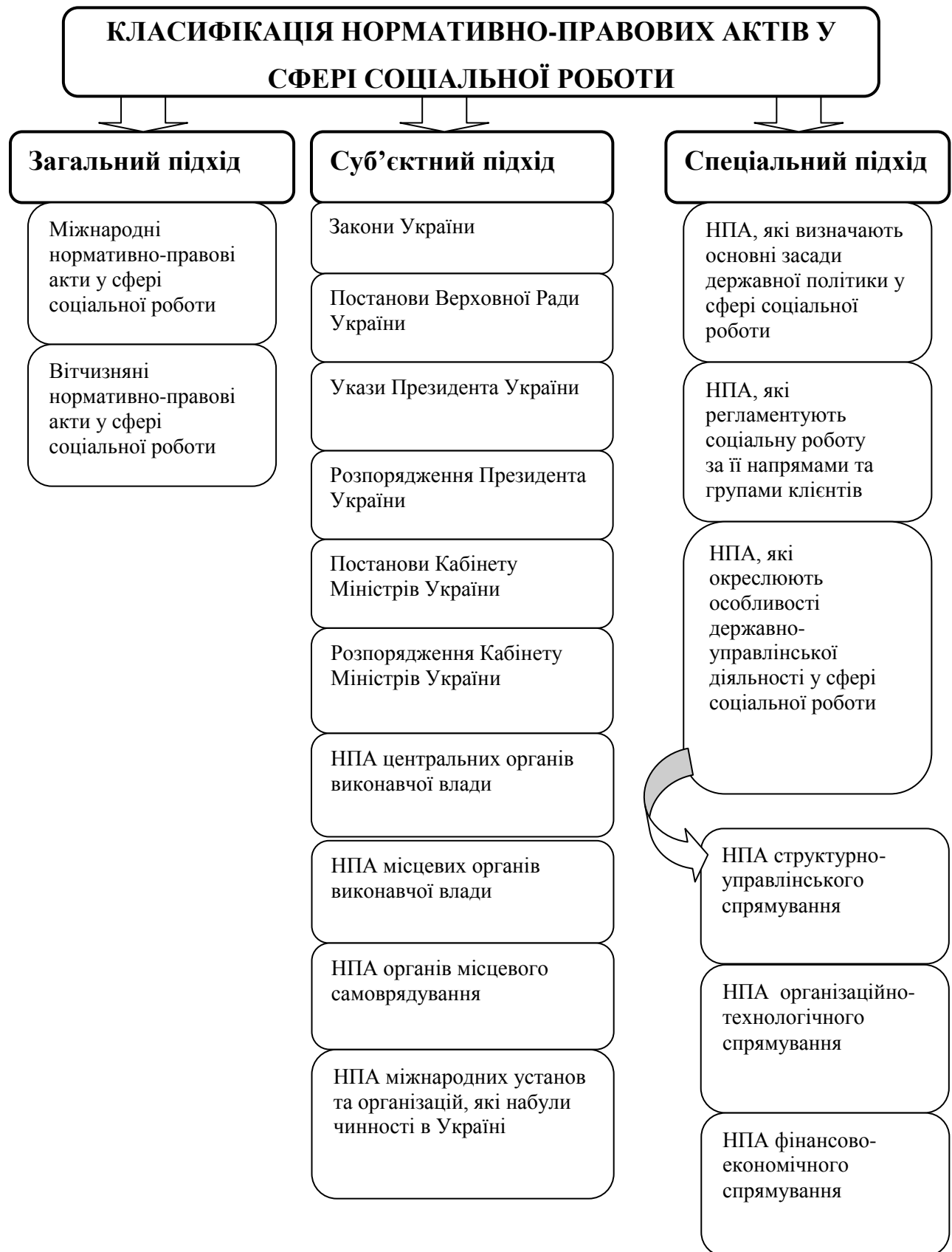

Рис. 1. Класифікація нормативно-правових актів у сфері соціальної роботи

Для ґрунтового аналізу та вивчення нормативно-правового забезпечення у сфері соціальної роботи пропонуємо застосовувати розроблену класифікацію нормативно-правових актів у сфері соціальної роботи за трьома підходами:

- 1) загальний (міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти);
- 2) суб'єктний (за суб'єктами видання нормативно-правових актів);
- 3) спеціальний (за різними напрямками та групами) (рис. 1).

Запропоновані підходи розглядаємо також як певну методику для аналізу, інкорпорації нормативно-правових актів у конкретній сфері, зокрема у сфері соціальної роботи. Тому, безперечно, у подальших публікаціях буде представлено детальний аналіз нормативно-правового забезпечення сфери соціальної роботи за кожним підходом з розглядом конкретних нормативно-правових актів кожної напрями та групи. Слід також зазначити, що нормативно-правове забезпечення у сфері соціальної роботи часто містить істотні недоліки, зокрема схематизм та декларативність окремих нормативно-правових актів, їх неузгодженість і суперечність між ними, суттєвим недоліком є також недостатнє фінансове забезпечення задекларованих правових норм у сфері соціальної роботи.

Література:

1. Державне управління : словник-довідник / [за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка]. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 228 с.
2. Загальна теорія держави і права / М. Цвік, О. Петришин, Л. Авраменко та ін. ; [за ред. М. Цвіка, О. Петришина]. – Х. : Право, 2009. – 584 с.
3. Приходченко Л. Л. Організаційно-правовий механізм забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади / Л. Л. Приходченко // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Харків : ХарРІ НАДУ, 2009. – Вип. 1 (24). – С. 59–66.
4. Радченко О. В. Категорія “механізм” у системі державного управління / О. В. Радченко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2009. – № 3. – С. 64–69.

Дулгерова О.М.,

кандидат історичних наук,
Черкаський інститут пожежної
безпеки імені Героїв Чорнобиля
НУЦЗУ

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ДОБРОВІЛЬНА РЕАКЦІЯ НА СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬСТВА З БОКУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Особливе значення для керівників має відповідальність перед суспільством. Адже кожна організація використовує у своїй діяльності матеріальні, фінансові та трудові ресурси держави і тому повинна усвідомлювати свій обов'язок, нести відповідальність перед суспільством, спрямовуючи частину своїх доходів та зусиль на його благо і вдосконалення.

Проблема соціальної відповідальності виникла ще наприкінці ХІХ— на початку ХХ ст., але й досі стосовно цієї проблеми не вщухають дискусії. Дуже часто при цьому згадують ім'я Е. Карнегі. Ендрю Карнегі — провідний бізнесмен у виробництві сталі, видав у 1900 році працю "Євангеліє процвітання", де виклав доктрину капіталістичної благодійності, відповідно до якої прибуткові організації повинні жертвувати частину своїх коштів на благо суспільства. Він вклав понад 350 млн дол. у соціальні програми і побудував понад 2000 публічних бібліотек. Не менш відомий американський бізнесмен Джон Д. Рокфеллер пожертвував 550 млн дол. і заснував фонд Рокфеллера, кошти якого використовуються для розв'язання соціально значущих проблем у сфері економіки, науки, культури. Ще одним прибічником соціальної відповідальності ділових організацій став Роберт Вуд — президент торговельної фірми "Сірс Рьобак енд К", який у звіті за 1936 рік нагадував своїм акціонерам про соціальні зобов'язання організації.

Звичайно, чимало прикладів участі у розв'язанні соціальних проблем можна навести і з практики України. Підтримка мистецтва, створення бібліотек,

тощо посідали важливе місце в діяльності українських промисловців, банкірів, представників ділових кіл.

У наш час повсякденна робота керівника все більше включає громадські справи і питання соціальних змін. Експерти менеджменту підкреслюють, що соціальні проблеми сьогодні такі ж важливі, як і питання прибутку, хоча в недалекому минулому керівників підприємств цікавив лише прибуток.

Який же зміст вкладають теоретики менеджменту в термін «соціальна відповідальність»?

Соціальна відповідальність - це готовність відгукнутися на потреби суспільства, жертвуючи при цьому короткостроковим прибутком. Вкладаючи в будівництво лікарень і шкіл, філантропічні програми, безпека і висока якість продукції без забруднення навколишнього середовища, - все це також підпадає під категорію соціальної відповідальності [5, с. 136-137].

Визнання підприємцями та менеджерами соціальної відповідальності має переваги і недоліки. Переваги соціальної відповідальності виявляються в:

- забезпеченні довгострокових перспектив розвитку суспільства;
- створенні можливості впливу на зміни суспільства;
- розв'язанні соціальних проблем, в тому числі й працівників організації;
- формуванні норм моралі в організації;
- встановленні доброзичливих відносин між підприємцями (менеджерами) та іншими членами суспільства тощо.

Водночас соціально відповідальна поведінка організації, менеджера пов'язана з певними проблемами, найістотнішими серед яких є:

- порушення принципу максимізації прибутку;
- зростання собівартості продукції у зв'язку зі збільшенням витрат на соціальні потреби;
- неможливість забезпечення високого рівня підзвітності суспільству.

Які аргументи переважатимуть у конкретних випадках, залежить від багатьох факторів, серед яких чи не на першому місці, стоїть позиція менеджменту ділових організацій. При цьому варто підкреслити, що соціальна

відповідальність не зводиться до благодійних акцій. Благодійність являє собою разові акції допомоги тим чи іншим групам населення за наявності коштів. Тобто це найпростіша і чи не найменш ефективна форма соціальної відповідальності, хоч і вона потрібна. Оскільки благодійні акції проводяться спонтанно, то нерідко менеджмент тут тимчасовий і недосконалий. Самі ж благодійні акції більше розраховані на зовнішній ефект. А кошти, що виділяються на благодійні акції через громадський характер управління цим процесом, дуже часто використовуються не за призначенням, нерідко навіть розкрадаються.

Зовсім інша річ — соціальна відповідальність. У цій сфері кожна організація ретельно визначає напрями цієї роботи заздалегідь, оприлюднює свої наміри, створює відповідні управлінські підрозділи, широко залучає громадськість, але не перекладає на неї управлінську діяльність. Соціальна відповідальність у такому випадку стає органічною складовою менеджменту фірми.

Все викладене вище в кінцевому підсумку в 70-ті роки зумовило створення концепції соціальної відповідальності ділових організацій.

Концепція корпоративної соціальної відповідальності була запропонована Кітом Девісом у 1975 році. Вона охоплює п'ять ключових положень, які цілком зберігають свою актуальність не тільки для зарубіжних, а й для вітчизняних політиків та бізнесменів.

1. Соціальна відповідальність виникає з суспільної влади. Органи влади мають створювати умови і показувати приклади соціальної відповідальності.

2. Бізнес має діяти як двостороння відкрита система: з одного боку, враховувати вплив суспільства, ринкові сигнали, а з іншого — бути відкритим у своїх операціях для громадськості.

3. Соціальні витрати мають бути ретельно обчислені й розглянуті з погляду правомірності їх віднесення до собівартості виготовлення того чи іншого продукту, надання послуг.

4. Соціальні витрати, що розподіляються за кожним продуктом, послугою, видом діяльності, в кінцевому підсумку оплачуються споживачем.

5. Ділові організації, як і громадяни, залучаються до відповідальності за розв'язання поточних соціальних проблем, які перебувають за межами звичайних сфер їхньої діяльності.

Сьогодні питання соціальної відповідальності активно обговорюється суспільством. Якщо раніше вважали, що менеджмент - це певна система влади, то нині він виступає як важливий ресурс суспільства. Як результат, існують як позитивні аргументи соціальної відповідальності, так і негативні. До аргументів на користь соціальної відповідальності відносять:

1. Сприятливі для бізнесу довгострокові перспективи. Підприємства, соціальні дії яких поліпшують життя місцевого населення і ліквідують необхідність державного регулювання, можуть мати власний інтерес через вигоди, які забезпечуються участю в житті суспільства.

2. Зміна потреб і надій широкої публіки.

3. Наявність ресурсів для надання допомоги у вирішенні соціальних проблем.

4. Моральні зобов'язання бути соціально відповідальними.

До аргументів проти соціальної відповідальності відносять:

1. Порушення принципу максимуму прибутку.

2. Витрати на соціальні потреби.

3. Недостатній рівень звітності широкій публіці.

4. Нестача вміння вирішувати соціальні проблеми, тобто невміння задовольнити соціальні потреби, непрофесіоналізм.

5. Застосування соціальної відповідальності тільки з рекламною метою.

Підприємці та менеджери мають вибирати такий варіант соціальної відповідальності, який забезпечував би переваги та сприяв усуненню чи послабленню недоліків [3, с. 135].

Організації повинні спрямувати частину своїх ресурсів і зусиль на користь місцевих товариств, в яких функціонує підприємство, його підрозділи та суспільство в цілому.

Отже, для успішного управління організація повинна вміти пристосовуватися і відгукуватися на проблеми, які виникають у соціальному

середовищі, щоб зробити це середовище більш сприятливим для організації. Витрати на соціальну відповідальність виправдані кращим відношенням суспільства до фірми. Це повинно вести до підвищення лояльності споживачів до виробників продукції, зниження рівня регулюючого втручання держави та загального покращання стану суспільства [4, с. 148-149].

Література:

1. Іваненко О. Визначення поняття, сутності та видів соціальної відповідальності: актуальні проблеми/ О. Іваненко //Право України. - 2006. - № 1. - С.60-64.
2. Лисогор В. Духовно-етична та соціальна відповідальність підприємництва/ Василь Лисогор //Підприємництво, господарство і право. - 2004. - № 5. - С. 133-137.
3. Міненко М. А. Механізм реалізації заходів соціальної відповідальності професійними виробничими об'єднаннями/ М. А. Міненко //Економіка АПК. - 2008. - № 10. - С.147-150.
4. Міненко М.А. Визнання принципів соціальної відповідальності професійними виробничими об'єднаннями та їх учасниками/ М.А. Міненко //Економіка АПК. - 2008. - № 7. - С.136-140.
5. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.

Грицанюк В.В.

кандидат політичних наук, доцент,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

**«СОС-ДИТЯЧЕ МІСТЕЧКО» ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА
СІМЕЙНОЇ ОПІКИ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ ПОЗБАВЛЕНИХ
БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ**

Одне з головних завдань будь-якого суспільства і держави – здійснення права дитини на виховання в сім'ї. Адже доведено, що саме сім'я сприяє всебічному розвитку особистості. Практична діяльність європейських країн більше орієнтується на розвиток прийомних сімей. В Україні ж процес деінституціалізації ще триває, громадська свідомість не в силі подолати певні стереотипи, щодо виховання дітей-сиріт, тому інститут прийомної сім'ї знаходиться у нас не настільки поширений як за кордоном. Серед різноманітних форм опіки, на нашу думку, заслуговує уваги СОС-дитяче містечко, як достатньо ефективна форма опіки над дітьми-сиротами та дітьми, які позбавлені батьківського виховання, про що свідчить широке використання її у високорозвинутих країнах.

Ідея організації «СОС-Кіндердорф» («Дитяче село») виникла у повоєнні роки в австрійця Германа Гмайнера. У 1949 році він побудував перший будинок майбутнього дитячого села для дітей, позбавлених батьківської опіки. Сьогодні діяльність організації «СОС-Кіндердорф Інтернешнл» поширилася на всі континенти, у світі діє 1690 установ «СОС-дитяче село» або «дитячих містечок», в яких проживає понад 58 тисяч дітей-сиріт. Найбільшим дитячим селищем в Європі вважається селище Хінтербрюль (Австрія). В ньому 24 будинки.

СОС-дитяче містечко – недержавна інституція повної опіки над дітьми сімейного типу. В основу функціонування містечок покладено чотири основні принципи – СОС-мати, брати і сестри, будинок, СОС-дитяче містечко. Метою їх діяльності є забезпечення максимально наближених до сімейних умов життя, задоволення фізичних і психічних потреб дитини, підготовка до самостійного життя. «Дитяче селище» – відкрита установа, яка не має ні огорожі, ні охоронців. За певним розкладом його можуть відвідувати як фізичні особи так і представники установ, які регулярно роблять пожертвування на його утримання, а також родичі дітей. До нього приймаються діти у віці до 10 років, хоча можуть бути прийняті і старші діти, якщо мають молодших братів і сестер, і їх рівень відповідає інтелектуальному розвитку.

СОС-дитяче містечко складається з кільканадцяти сімей, які проживають в 10-15 односімейних будинках на великій території, де розміщені ігровий і спортивний майданчики, приміщення для педагога, психолога, логопеда, адміністративно-господарської служби. Кожна сім'я має свій будинок, який є головним місцем проживання. У будинку живуть 6-8 дітей. Кожна дитина має своє ліжко, шафу, іграшки, наближені до природних умови проживання, визначені обов'язки, наприклад, опіка над молодшими тощо. Діти відвідують місцеві дошкільні заклади і школи, оскільки метою є інтеграція установи з місцевою спільнотою, що забезпечить підготовку дітей до нормального, повноцінного суспільного життя. У такому селищі діти навчаються справжніх цінностей, діляться обов'язками, налагоджують зв'язки, які часто тривають усе життя. Кожна дитина має бути оточена любов'ю. Через любов і підтримку можна зняти травми, залишені у психіці, будуючи довіру. Діти вчаться довіряти іншим і вірити у себе, можуть визначити і сповна використати свій потенціал.

Частина дітей може передаватися на усиновлення чи патронат. Після випуску у 15 років до остаточного життєвого самовизначення вихованці можуть знаходитися у "молодіжному домі", де передбачена посада наставника-вихователя.

СОС-мати – це, з одного боку, службовець, який отримує зарплату і має право на вихідні, відпустку (в цей час її підміняє СОС-тітка). І разом з тим, її служба – це не просто професія, а скоріше самовіддане служіння дітям, причому чужим дітям, бо вона відмовилася від своєї сім'ї.

При виході на пенсію мати-вихователька соціально захищена. Залишаючи свою службову кімнату в дитячому селі, їй надається можливість або поселитися в «Будинок для матерів».

В Україні міжнародна благодійна організація «Благодійний фонд «СОС Дитячі містечка» працює вже понад 13 років. Організація поширює міжнародні стандарти якості соціальних послуг та керується в роботі європейськими стандартами поза-домашньої опіки дітей «Якість на благо дітей» та Рекомендаціями ООН з альтернативного догляду за дітьми. Перше в Україні СОС-містечко було створене у 2006 році в м. Бровари, Київської області. У

2010 році відбулося офіційне відкриття цього СОС-містечка, у якому 45 дітей виховуються в 10 СОС-сім'ях.

Варто зазначити, що СОС-дитяче містечко, звичайно, не є ідеальною опікунською установою, хоча б через відсутність життя з біологічними батьками. Адже ніхто і ніколи повною мірою не замінить власних, природних та люблячих батьків. Відсутність прийомного батька теж є суттєвим недоліком цієї форми опіки. Однак містечко дає можливість на щасливе дитинство, нормальний розвиток, можливість бути разом з рідними братами і сестрами багатьом дітям-сиротам.

Література:

1. Mirko Lukas, Ivan Lenard. SOS Children's Friendly Community Historical Overview. / M. Lukas, I. Lenard // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED556330.pdf>
2. A loving home for every child. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sos-childrensvillages.org/>
3. Карпенко О. Є. Опіка над дітьми у сос-дитячих містечках польщі. / О. Є. Карпенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
4. Мурашкевич О. А. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах: навч.-метод. посіб. / О. А. Мурашкевич ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 202 с.
5. СОС Дитячі Містечка в Україні. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sos-ukraine.org/ua/pro_nas/sos-v-ukraini/

Кіра М.М.,
студентка,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,
Науковий керівник: Кривачук Л.Ф.,
доктор наук з державного управління, доцент
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

РЕАБІЛІТАЦІЯ ТА АДАПТАЦІЯ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕНИХ ВОЛІ

Проблема реабілітації та адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі є особливо актуальною в сучасних умовах трансформаційного суспільства. Значна кількість осіб цієї категорії потребують допомоги, щоб знову пристосуватися до звичайного життя у суспільстві. У цьому контексті, поняття реабілітація відкриває широкий аспект роботи соціальних працівників, з особами, звільненими з місць позбавлення волі.

У Словнику-довіднику з соціальної роботи (М. Гуліна) поняття «реабілітація» (від лат. rehabilitation – «відновлення») трактується як «...дії спрямовані на відновлення фізичних, психічних і соціальних можливостей... Це загальний термін, який застосовується до осіб з тимчасовою чи стійкою непрацездатністю, а також до інвалідів дитинства» [2, с. 279].

Доцільно зазначити, що соціальна реабілітація є видом соціальної діяльності спеціально уповноважених органів держави, соціальних служб, об'єднань громадян та інших соціальних інституцій, що спрямована на здійснення системи організаційних, економічних, правових, культурних, освітніх, лікувальних, оздоровчих та інших соціальних заходів щодо відновлення фізичного стану, честі, гідності, прав та свобод особи.

Саме соціальна реабілітація та адаптація, спрямовані на відновлення порушених соціальних зв'язків за допомогою мобілізації внутрішніх ресурсів, творчого потенціалу особистості, використання її природної активності, а також збереження, захисту нормального рівня життя і здоров'я.

Особи, які відбувають покарання за вчинені кримінальні злочини, перебувають у несприятливих для їх позитивної реабілітації умовах:

відірваність від звичного середовища, ізолюваність від суспільства, примусовий спосіб життя, обмеження в реалізації потреб особистості, тривале співжиття зі злочинцями, як правило, деградованими розумово й морально, часто призводять до негативних змін у їх психіці, зменшують їх соціальну цінність. На багатьох засуджених негативно впливають різні чинники, зокрема втрата зв'язків з сім'єю і, як наслідок, – розлучення, втрата родинних зв'язків тощо. Практично кожен другий засуджений має певні психічні відхилення [1, с. 87].

У контексті досліджуваної проблеми слід звернути також увагу на питання соціальної реабілітації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з числа осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Основними напрямками соціальної реабілітації дітей цієї категорії є: виконання державних програм їх соціальної адаптації; соціалізація і ресоціалізація підлітків, звільнених з місць позбавлення волі; соціальна та психологічна адаптація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з числа осіб, звільнених з місць позбавлення волі, які є інвалідами; соціально-правовий захист учасників навчально-виховного процесу в контексті Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття») [3].

Також окремої уваги потребує проблема ресоціалізації та адаптації жінок. Загалом, середній термін позбавлення волі у жінок довший, ніж у чоловіків. Перебуваючи в умовах, не пристосованих до психологічних і фізіологічних особливостей, жінки дезадаптуються, втрачають соціальні зв'язки, психологічно деформуються. Тому жінки гостро потребують соціальної допомоги, спрямованої на зміни стереотипу життя, звикання жити в інших умовах.

Умови і порядок надання всебічної допомоги особам, звільненим із місць позбавлення волі, визначені Законом України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» (від 17 березня 2011 р. № 3160-VI) [5]. Слід зазначити, що центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування здійснюють соціальний патронаж звільнених осіб, зокрема,

утворюють спостережні комісії, піклувальні ради при спеціальних виховних установах та здійснюють контроль за діяльністю суб'єктів соціального патронажу, які їм підпорядковані. Загальну координацію соціального патронажу звільнених осіб віком до 35 років включно здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, молоді та спорту, а після 35 років – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення [5].

З метою впровадження ефективного механізму взаємодії суб'єктів соціального патронажу осіб, які відбули покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, чіткого визначення дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, закладів, причетних до надання послуг звільненим особам, покращення якості надання соціальних послуг, створення умов для подальшої соціальної адаптації таких громадян та інтеграції їх в суспільство розроблено та затверджено «Порядок взаємодії суб'єктів соціального патронажу звільнених осіб» (від 7 листопада 2011 р. № 429/831/769/3279/5 [4].

Також слід зазначити, що на цьому етапі психологічна і соціально-виховна робота в пенітенціарних установах, стикається з низкою труднощів, зокрема недостатність фінансування і кваліфікованого персоналу, стереотипне мислення громадськості, переповненість колоній і слідчих ізоляторів тощо. Разом з тим, в пенітенціарних установах створюються і функціонують психологічні служби, розробляються і впроваджуються різні форми роботи шляхом педагогічного співробітництва, здійснюється співпраця з закладами охорони здоров'я як на території установ виконання покарань, так і в регіональних медичних установах, виконується робота стосовно здійснення соціальної адаптації, реабілітації та ресоціалізації осіб, які ще знаходяться або вже звільнилися з місць позбавлення волі.

Підсумовуючи, зазначимо, що особи, звільнені з місць позбавлення волі, як об'єкти соціальної роботи, потребують особливого етичного підходу при

роботі з ними. Одним з аспектів ефективної соціальної роботи з особами, звільненими з місць позбавлення волі є застосування адекватних ситуації професійних етичних норм і правил, застосування дієвих технологій соціальної роботи, однією з яких є соціальна реабілітація. Саме повага, терпеливість, і вміння вислухати таких людей, має бути головним принципом соціальної реабілітації. Реалізація етичних принципів у процесі здійснення соціальної реабілітації та адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі є необхідним аспектом, який повинен враховуватися фахівцями при формуванні суб'єктності цієї категорії клієнтів соціальної роботи.

Література:

1. Беци О.В. Проблеми соціальної адаптації осіб, які відбули кримінальні покарання / О.В. Беци ; [за заг. ред. О.В. Беци]. – К. : Атака, 2006. – 136 с.

2. Гулина М.А. Словник-довідник з соціальної роботи / М.А. Гулина. – СПб. : Питер, 2008. – 400 с.

3. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») : Постанова Кабінету Міністрів України (від 03.11.1996 р. № 896) (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>.

4. Порядок взаємодії суб'єктів соціального патронажу звільнених осіб : Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства юстиції України (від 7 листопада 2011 р. № 429/831/769/3279/5) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1441-11>.

5. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк : Закон України (від 17 березня 2011 р. № 3160-VI) (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3160-17>.

Чіпак Л.І.,
студентка,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,
Науковий керівник: Кривачук Л.Ф.,
доктор наук з державного управління, доцент
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

З «ДІТЬМИ ВУЛИЦІ»

Проблема «дітей вулиці» в Україні не дає про себе забути: щодня тисячі позбавлених домашнього тепла підлітків на наших очах вживають алкоголь, нюхають клей, жебракують та вчиняють злочини. Головна причина, що породжує «вуличну» проблематику – криза родини. Як слушно зазначає Л. Волинець, авторитет, і виховний потенціал українських родин в сучасних умовах послаблюється. Зниження рівня життя сімей з дітьми відбувається одночасно із значною трансформацією духовних цінностей населення. Це особливо негативно відображається на становищі дітей: спостерігається загострення ситуації з дитячою бездоглядністю, зокрема з соціальним сирітством, а також з дитячою безпритульністю [1].

«Діти вулиці» – це діти молодші 18 років, які тривалий час живуть у вуличному середовищі. Це діти, які переходять з одного місця проживання на інше, у яких є свої групи ровесників і контакти на вулиці. Офіційно у цих дітей може бути певне місце проживання, де проживають їх батьки, або відповідні установи, де вони перебувають офіційно. Але найчастіше у цих дітей слабкий зв'язок з дорослими, зокрема з батьками, школою, дитячими установами, соціальними службами.

Причинами появи такого соціального явища, як «діти вулиці» є:

- своєрідна форма виразу протесту або образи на вчителів, батьків;
- страх перед можливим фізичним або моральним покаранням за певний непристойний вчинок або за погану поведінку;
- відсутність належної турботи та догляду з боку батьків;

– відчуття самотності і своєї «непотрібності» (такі діти часто замкнуті, сумні) [2].

Надання допомоги дітям, які залишилися з різних причин без батьківської опіки та піклування є надзвичайно важливим напрямом соціальної роботи та соціальної політики держави. Оскільки Україна у 1991 р. ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини [4], то відповідно взяла на себе низку зобов'язань по забезпеченню і захисту дітей цієї категорії.

Розглядаючи проблему «дітей вулиці», необхідно мати на увазі, що практична соціальна робота з цією категорією дітей передбачає роботу з досить широким колом дітей, які вже на вулиці або можуть там опинитися. Під час роботи з дитиною необхідно враховувати особисту думку дитини, тому що, вона має свободу вибору. Окрім того, дитина повинна мати можливість висловити свою думку. Якщо вона не хоче повертатися в сім'ю, але згодна залишитися в притулку, її не можна змушувати повертатися додому, навіть, якщо на цьому наполягають батьки, водночас слід з'ясувати спершу причини та лише тоді приймати конкретне рішення. Якщо дитина не хоче жити в певному інтернаті з якихось причин, але погоджується на інший, то це потрібно враховувати [3].

Для фахівця соціальної роботи важливим є питання: куди дитина піде вночі, з ким буде завтра, хто простягне їй руку, за ким вона піде. Адже є особи, котрі прагнуть обдурити дитину, використати її у своїх цілях, і таких чимало. Тому важливо чітко вести облік дітей цієї категорії та забезпечити їх соціально-правовий захист.

Соціальний працівник для таких дітей є своєрідною «швидкою допомогою». Він бере на себе відповідальність за долю дитини, підтримуючи у складних ситуаціях, намагаючись повернути до рідної сім'ї або ввести у новий світ. Цим світом спочатку може стати притулок, орієнтований на те, щоб повернути дитину до сім'ї (рідної, опікунської, прийомної). Новим світом для дитини можуть стати спеціальні центри, де працюють кваліфіковані фахівці, які здатні надати допомогу. Робота у таких центрах будується із врахуванням

індивідуальних потреб дитини, зорієнтована на надання психологічної, соціальної і матеріальної допомоги, навчання дітей соціальним навичкам [5].

Проаналізувавши проблему «дітей вулиці», можна виокремити такі чинники, які істотно впливають на вихід дитини на вулицю:

- можливість свободи самовияву; дитина потребує такої свободи, і саме вулиця надає їй те, чого вона не отримує в родині, в домашніх умовах;
- вулиця являє собою субкультуру спілкування дитини з собі подібними, що відповідає її інтересам і потребам на конкретному етапі життя; у цьому середовищі дитина відчуває себе «як усі», на рівних, є відчуття певної комфортності;
- на вулиці існує різноманіття; новизна і незвичність явищ, що забезпечують задоволення допитливості дитини, її постійно зростаючий інтерес і природні потреби; саме на вулиці дитина зустрічає значну кількість прикладів, які не мають ціннісних обмежень і тому стають зразками, досить доступними для наслідування.

Отже, щоб надавати необхідні соціальні послуги «дітям вулиці» фахівці соціальної роботи повинні мати комплексну теоретичну підготовку і практичні навички, що дозволять надавати ефективну соціальну допомогу, застосовувати сучасні технології соціальної роботи з «дітьми вулиці», важливо знати нормативно-правову базу для забезпечення належного соціально-правового захисту дітей цієї категорії. Працювати з «дітьми вулиці» досить важко, тому потрібно володіти сучасними інноваційними технологіями та методиками, враховувати психологічні особливості дитини, і приймати «найкращі рішення в інтересах дитини», як зазначено у Конвенції ООН «Про права дитини».

Література:

1. Волинець Л.С. Щодо соціального феномену «діти вулиці» в Україні Соціальна політика в Україні та сучасні стратегії адаптації населення : зб. наукових статей Л.С. Волинець. – К. : НВТ «Студцентр», 1998. – 175 с.

2. Волинець Л. Права дитини в Україні: проблеми та перспективи / Л. Волинець. – К. : Логос, 2000. – 74 с.
3. Зайцевська Т.Ю. Вулична соціальна робота // Соціальна робота: теорія, досвід перспективи : матеріали доповідей та повідомлень науково-практичної конференції. – Ужгород, 1999. – Ч. 1. – 262 с.
4. Конвенція ООН «Про права дитини» (від 20 листопада 1989 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
5. Панська А. Організація і технологія соціальної роботи з дітьми вулиці / А. Панська. – К. : Інтернац. союз. Ліга соц. прац. України. 2003. – 134 с.

Бартіш О.,

студентка,

Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,

Науковий керівник: Грицанюк В.В.

кандидат політичних наук, доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

БЕЗБАР'ЄРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ: МІСТО, ЯКЕ ЗРУЧНЕ ДЛЯ ВСІХ

Безбар'єрне середовище в сучасному суспільстві означає доступність кожної людини, не залежно від її фізичних, сенсорних чи інтелектуальних можливостей, до легкого пересування вулицями міста і безперешкодного відвідування громадських місць. Доступність передбачає устатковане середовище, яке підлаштоване для людей з інвалідністю під їх потреби. Місто, яке зручне для всіх.

Європейські країни, такі як Іспанія, Німеччина і Франція, давно адаптували міста під потреби людей з інвалідністю. На сьогоднішній день практично у всіх містах інфраструктура повністю пристосована для людей з

обмеженими фізичними можливостями. Тут функціонують підйомники в громадському транспорті, спеціальні датчики руху і звуковий супровід пішохідних переходів, обладнані платформи, окрім того доступні кафе, магазини. Для людей з порушенням зору на вулицях міста існують колірні коди, ліфти з кнопками де надписи продубльовано шрифтом Брайля, і навіть тротуарні доріжки, викладені з різних видів плитки [1].

Інтереси маломобільних груп населення представляють різні громадські організації, які утворені на добровільній основі. Діяльність цієї сфери контролюється Радами інвалідів. Будівельні компанії, які співпрацюють із місцевими соціальними службами будують житлові будинки, які повністю пристосовані для людей з інвалідністю та поділяються на кілька зон, залежно від стану здоров'я людей, які будуть проживати в таких спорудах [2].

Як можна зауважити, в розвинених країнах рівень допомоги знаходиться на дуже високому рівні. Хочеться щоб Україна також почерпнула з європейського досвіду багато корисного і започаткувала в нашій країні щось подібне.

Сьогодні в Україні проблема доступності до громадських місць набуває особливо гострого значення, адже внаслідок воєнних дій на сході України, в нас кожного дня збільшується кількість людей з інвалідністю. Відповідно потрібно вживати заходів щодо доступності першочергових установ, таких як аптеки, лікувальні заклади [3].

«Громадські організації «Європейська асоціація з прав інвалідів» та «Права людини» при підтримці Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні промоніторували 2044 аптеки Києва, Миколаєва та Одеської обл. щодо виконання даного пункту Ліцензійних умов. З них 1026 були визнані в цілому доступними для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату, 918 — недоступними» [2].

Зміни потрібно розпочинати з малого, а як можна зазначити, на даний момент проблема з пандусами в країні стоїть доволі гостро.

Гуманізм будь-якого суспільства проявляється в тому, як саме держава відноситься до вразливих категорій населення – дітей, людей похилого віку, та звісно людей з інвалідністю.

Література:

1. Безбар'єрне середовище / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://monitor-press.com/ua/extensions/statti-ua/4539-16414.html>
2. Європейський досвід створення безбар'єрного середовища / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pedpresa.ua/160113-u-znu-obgovoryly-yevropejskyj-dosvid-stvorennya-bezbar-yernogo-seredovyshha.html>
3. Безбар'єрне середовище для людей з інвалідністю в Україні: п'ять основних проблем / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irf.ua/allevnts/news/bezbarene_seredovishe_dlya_lyudey_z_invalidnis_tyu_v_ukraini_pyat_osnovnikh_problem/

Буряк А.В.,
студентка,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,
Науковий керівник: Шерман О.М.,
доктор політичних наук, доцент,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

ПРИНЦЕСА ДІАНА: КОРОЛЕВА ЛЮДСЬКИХ СЕРДЕЦЬ ТА ІДЕАЛЬНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ПРАЦІВНИК

Імідж є у кожного політика та державного діяча, але мало в кого імідж мав такі виразні риси гуманізму, як в принцеси Діани. Вона увійшла в історію як королева людських сердець, але вона могла б бути й ідеальним соціальним працівником. «Ніщо не приносить мені більше щастя, ніж допомога найбільш

вразливим людям у суспільстві. Це мета і невід'ємна частина мого життя», - любила повторювати леді Ді [1].

Духовним наставником Діани стала матір Тереза. У неї з'явилася місія: «Я завжди була, є і буду постаттю тільки гуманітарною, я хочу тільки допомогти людям, чим можу, от і все... Світ хворий на відсутність милосердя і співчуття все сильніше і сильніше... Хтось повинен любити людей і сказати їм це». Діана підтримувала англійський балет, хоспіси, лікарні, дитячі лікарні - допомагала хворим на СНІД, рак, лейкемію. Вона боролася за заборону протипіхотних мін - особисто зняла фільм, присвячений мінним полям Анголи [2]. Діана об'їздила безліч країн, від Анголи до Боснії, щоб самій переконатися у жахливих наслідках застосування цієї зброї.

Завдяки діяльності Діани суспільство почало по-іншому дивитися на багато проблем. Зокрема, змінилося ставлення до хворих на ВІЛ/СНІД. Під час своїх появ перед публікою Діана часто зупинялася, щоб поспілкуватися з людьми і вислухати їх. Вона цілком вільно могла розмовляти з представниками різних верств суспільства, партій, релігій. З безпомилковим інстинктом вона завжди вирізняла саме тих, хто найбільше потребував її уваги.

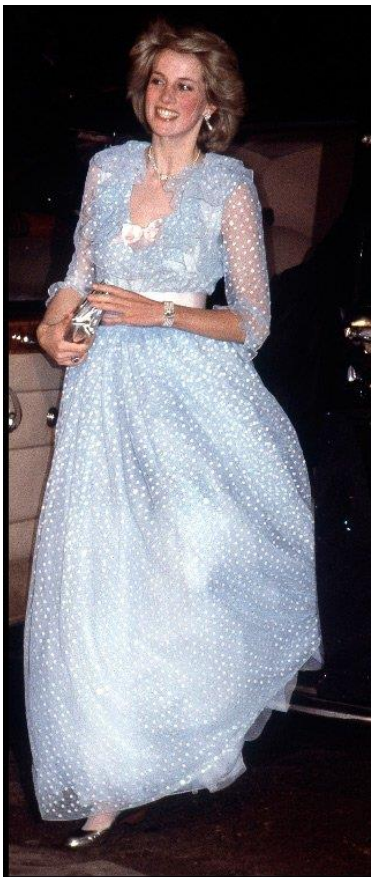
Цікаво, що коли Діана відвідувала хворих дітей, то обирала сукні яскравих кольорів, адже малюкам подобається все барвисте. Одягала намиста, з якими діти могли б гратися, сидячи в неї на колінах. Принцеса Діана шукала підхід до кожного, з ким спілкувалася. Саме людяність та відкритість зробили її такою популярною [3].

Однак за свою популярність Діана заплатила зруйнованим особистим життям. Колись молода Ді була впевнена, якщо її полюбить увесь світ, то Чарльз не залишиться байдужим до неї. Але чим популярнішою ставала Діана, тим більше віддалявся від неї принц.

Для всіх принцеса була ідеальною дружиною та матір'ю, і коли вона заговорила про розлучення, суспільство було шоковане. З того дня, де б не з'являлася Діана, папараці кричали їй неприємні слова та навіть доводили до істерик.

Діана змушена була співпрацювати з пресою. Ді завжди виграла інформаційну битву: це доводить той факт, що вона була на обкладинці журналу «Life» більше 80 раз. Люди хотіли її бачити, вона була значно ближчою та ріднішою для народу, ніж всі члени королівської сім'ї разом узяті. Пішовши від Чарльза, Діана стала королевою людських сердець та світовим символом моди. Їй більше не потрібно було грати відведену роль, нарешті вона могла бути собою.

Без сумніву, над іміджем Принцеси Діани працювало безліч фахівців, але й сама принцеса активно підтримувала свій імідж і жодного разу не дала приводу засумніватися в реальності свого образу. Вперше в історії монархії представниця королівської сім'ї приділяла стільки уваги соціальним проблемам і перетворила образ соціального працівника, який надає психологічну допомогу та моральну підтримку хворим, на частину свого іміджу.

Література:

1. Всесвітній день доброти. 14 цитат відомих філантропів про людяність, турботу і любов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nv.ua/ukr/style/life/vsesvitnij-den-dobroti-14-tsitat-vidomih-filantropiv-pro-ljudjanist-turboti-i-ljubovi-663394.html>
2. [Принцеса Діана - приречена любити](http://women-info.pp.ua/woman_stars/printsesa-d-ana-prirechena-lyubiti/) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://women-info.pp.ua/woman_stars/printsesa-d-ana-prirechena-lyubiti/
3. Що вдягала легендарна Леді Ді: в Лондоні відкрилась виставка суконь принцеси Діани [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.5.ua/dyvohliad/u-shcho-vdihalas-dusha-brytanii-v-londoni-vidkrylas-vystavka-sukon-lehendarnoi-ledi-di-139357.html>

